

BROJ 8/2016

NEPOKORENI GRAD

NEPOKORENI GRAD

SADRŽAJ

3	Uvodnik	38	<i>Organiziranje migrantskih radnika</i> Branimir Šloser
4	<i>Trnjanski kresovi gore za Zagreb, izvještaj</i> Nataša Kovačević	42	<i>Migrantskim radom do profita za poslodavce</i> Dženana Kalamujić
8	<i>Izbjeglice imaju pravo na obrazovanje i zdravlje</i> razgovor s Asjom Korbar i Sarom Kekuš vodila Iva Ivšić	48	<i>Rad iza zatvorenih vrata</i> razgovor s Dugom Mavrinac vodile Katerina Duda i Matea Grgurinović
16	<i>Život u Porinu</i> Josip Miličić	54	<i>(Prisilna) Migracija – tema za sindikate?</i> Sandra Kasunić
18	<i>Balkanska ruta: izbjeglice, krijumčari i političari</i> Tajana Tadić i Milena Zajović	60	<i>Šezdeset godina migrantske krize u SAD-u</i> Anand Balasubrahmanyam
28	<i>Promašenost javnih politika</i> razgovor s Karlom Kraljem vodila Matea Grgurinović	64	<i>DARKO ŠEPAROVIĆ – IZBOR IZ POEZIJE</i>
32	<i>MIGRANTSKE MAPE – O ŽIVOTU I PUTU</i> <i>MIGRANATA I TRAŽILACA AZILA</i>	68	<i>Dva šibenska slučaja</i> razgovor s aktivistima i aktivisticama Antifa Šibenik vodile članice MAZ-a

U prošlom smo broju naglasili važnost međusobnog povezivanja, solidariziranja i davanja podrške kao ključnih izvora opstanka i snage u trenucima sveopće ekonomske, društvene i političke krize u kojoj se nalazimo. U ovom broju pišemo o tzv. “izbjegličkoj krizi”, pri čemu se ne fokusiramo samo na probleme izbjegličke svakodnevice čije nas posljedice ne zaobilaze, već pokušavamo recentnim migracijama pristupiti iz različitih aspekata, uzimajući u obzir činjenicu da su i one u uskoj vezi s gore spomenutom krizom.

Kada govorimo o “izbjegličkoj krizi”, bitno je istaknuti dva ključna momenta. Izbjeglice koje su u posljednje dvije godine navodno preplavile Europu i ugrozile njezin naoko stabilan institucionalni poredak i društvene, kulturne i demokratske vrijednosti, došle su zapravo u malenom broju- tek nešto više od milijun ljudi nastanilo je kontinent na kojem živi više stotina milijuna stanovnika. Radi se o svega 0,2% novih stanovnika zbog kojih Europa suprotno proklamiranim vrijednostima slobode kretanja ljudi, robe i usluga, danas gradi zidove i postavlja žice. Drugi ključan moment koji ne smijemo propustiti istaknuti je da su izbjeglice pretežno radno sposobni mladi ljudi koji se u “očima” europskih poslodavaca pretvaraju u lako iskoristivu i jeftinu radnu snagu.

S obzirom da lokalni, nacionalni i nadnacionalni (MMF i korporacije) vlastodršci funkcioniraju bez međusobnih koordinacija, inzistirajući na instant rješenjima u vidu obećanja koja su istovremeno nerealna i kontraproduktivna, odnosno šireći paniku zbog potencijalnog propadanja europskog projekta i već spomenutih vrijednosti, prikrivajući pritom prave uzroke krize, situacija na terenu zapravo najviše ovisi o inicijativama angažiranih pojedinaca te se uglavnom svodi na razinu mikrozajednice u kojoj solidarnost, iako u nekim državama kriminalizirana, igra ključnu ulogu. S praktične strane, nerješavanje pitanja vezanih uz izbjeglice (egzistencijalna pitanja, pitanja njihove integracije u društvo i na tržište rada)

na institucionalnoj razini, dovodi do samoorganizacije različitih društvenih skupina i inicijativa koje same pokušavaju iznaći i ponuditi rješenja. Primjer takve vrste angažmana i djelovanja svakako su inicijativa *Dobrodošli* i organizacija *Are you syrious?* koje ulažu velik trud i napor kako bi pomogle izbjeglicama neposredno, na terenu, ali i ukazale na problematiku hrvatske politike azila i manjkavosti različitih sustava bitnih za integraciju naših novih sugrađana u društvo. U razgovoru s aktivisticama obje inicijative Sarom Kekuš i Asjom Korbar te kroz iskustva volontera u prihvatilištu za azilante Porin, Josipa Miličića, iz prve ruke doznajemo o problemima izbjeglica u Hrvatskoj, dok nam aktivistice organizacije *Are you syrious?* Tajana Tadić i Milena Zajović donose pregled stanja u državama na tzv. balkanskoj ruti, opasnoj krijumčarskoj putanji obilježenoj čestim nerazumijevanjem i nedostatkom empatije, ali i svijetlim primjerima rada volontera.

O važnosti međusobnog povezivanja i zajedničke borbe kroz sindikalno organiziranje migrantskih i domicilnih radnika te o iskustvima njemačkih sindikata pišu Branimir Šloser i Sandra Kasunić, a donosimo i intervju o problematici ženske radne migracije, odnosno o feminizaciji migrantskog rada. Pravni okvir i zakonodavstvo približava nam Dženana Kalamujić još jednom podsjećajući na već dokazano lošu radničku situaciju i radno zakonodavstvo spremno za daljnju fleksibilizaciju već dobro uništenih radničkih prava.

Gubitak mladih kao radne snage, bitan problem hrvatske svakodnevice, kao i promašenost modela stručnog osposobljavanja istražili smo u razgovoru s Karlom Kraljem.

Kroz tekstove smo pokušali približiti probleme vezane uz “izbjegličku krizu” te probleme migrantskog rada, ali i naglasiti ono čime se vodimo iz broja u broj- važnost solidarnosti, međusobne pomoći i samoorganiziranja. Do sljedećeg broja - najvjerojatnije u obliku fanzina- viđamo se po parkovima, Trnjanskim kresovima i naravno na ulici.

Solidarno i borbeno!
Uredništvo

TRNJANSKI KRESOVI GORE ZA ZAGREB

NATAŠA KOVAČEVIĆ

* Nataša Kovačević članica je Mreže i tu je subotu cijeli dan provela na nasipu.

“Dolaskom partizana 8. svibnja 1945. godine Zagreb je oslobođen. Bila je to pobjeda koja je obećavala mnogo, ponajprije rodnu ravnopravnost, besplatno i svima dostupno obrazovanje, solidaran i svima dostupan zdravstveni sustav te starost bez materijalne nesigurnosti.”

Iz proglasa MAZ-a povodom proslave obljetnice

Prošle godine obnovljena tradicija paljenja Trnjanskih kresova u organizaciji Mreže antifašistkinja Zagreba uspješno je na istom mjestu uz lijevu obalu Save održana i ove godine. Podsjetimo, kresova u Zagrebu nije bilo punih 26 godina, a posljednji su put gorjeli davne 1989. godine. Izlaskom Hrvatske iz jugoslavenske federacije prestali su se obilježavati mnogobrojni antifašistički događaji, uključujući i 8. svibnja, jedan od najvažnijih datuma u povijesti grada Zagreba. Tog su dana 1945. godine partizanske jedinice ušle u grad, i to s južne strane, preko Savskog mosta, i nakon četiri godine fašističke vladavine oslobodile Zagreb. Na istom je mjestu u subotu 7. svibnja ove godine manifestacija ponovo postigla svoj cilj okupivši nekoliko tisuća građanki i građana koji su sudjelovali u cjelodnevnom kulturno-umjetničkom programu i na taj način poručili da fašizmu u Zagrebu nema mjesta. Time su se ujedno, drugu godinu zaredom, u želji za zajedničkim društvenim angažmanom povezale i umrežile mnogobrojne srodne organizacije i poje-dinci. Naglašeno je sve negativno što se u proteklo vrijeme događalo; od fizičkih napada na marginalizirane društvene skupine, preko medijskih napada na kritičku misao, obruša-vanja na kulturne institucije i ozbiljnog ugrožavanja slobode medija, pa sve do svakodnevnih napada na prava stečena upravo antifašističkom borbom. Istaknuto je da je obilježavanje ovog datuma izbrisano iz kolektivnog sjećanja prilika da se makar jednom godišnje apostrofira da je razloga za borbu, nažalost, svakim danom sve više.

Cjelokupan je program na nasipu trajao od podne, uz brojne radionice, hranu i druženje s prijateljskim kolektivima. Grupa Tricycle Trauma svima zainteresiranima omogućila je sudjelovanje u zračnim akrobacijama u zabavnoj zemljano-zračnoj radionici. Cirkorama je djeci pokazala osnove akrobatike, ekvilibrizma i žongliranja, a kolektiv Graffiti na

gradele održao je radionicu izrade naljepnica Prikazane su i projekcije Motovun Film Festivala, i to izbor arhivskih filmova koji govore o oslobođenju Zagreba i autentičnih snimki iz svibnja 1945., a posjetitelji su mogli i jesti iz kuhinje Okusa doma, zadruga za interkulturalnu suradnju koja promiče integraciju i afirmaciju osoba migrantskog podrijetla, azilanta, tražitelja azila i izbjeglica u naše društvo. Putujući anarho-glazbeni kolektiv Nommad Jam pripremio je brojne instrumentalne i produkcijske vratolomije, a čitao se i tada novi broj Nepokorenog grada s prikladnom tematikom solidarnih borbi.

Sa zalaskom sunca zapaljeni su kresovi i na vanjskoj pozornici nastupali su zborovi Praksa, Zbor Xop, Z'borke i Le Zbor, koji su pjevali antifašističke pjesme. Druženje se nastavilo u klubu Močvara s već tradicionalnim Antifa Nightom i koncertom bendova Debeli precjednik, Loš primjer, Namet i N.O.B., dok je DJ Vlaja priredio dostojan after i plesnjak do ranih jutarnjih sati.

Ovakva uspješna organizacija, velika posjećenost i jasna antifašistička poruka indikator su kvalitetnog samoorganiziranja pojedinaca i pripadajućih organizacija u vremenu kad najviše gradske i državne institucije ne smatraju potrebnim poduzeti konkretne poteze protiv evidentnog porasta fašizma i društvene netrpeljivosti, nemaju volje uhvatiti se u koštac s desničarskim huliganstvom i rastom ekstremno desnog diskurza te s problematikom sustavnog zanemarivanja antifašističke povijesne i društvene baštine, dok sve veći socio-ekonomski problemi samo produbljuju društvene razlike i generiraju daljnje društvene podjele.

Mreža antifašistkinja Zagreba stoga nastoji ovom oživljenom tradicijom i simboličkim činom paljenja kresova istaknuti navedene probleme, odati počasti jednoj borbi i njenim akterima te dati priliku novim generacijama da se upoznaju s važnim dijelom povijesti glavnoga grada i tako možda pronađu vlastiti mehanizam, inspiraciju i načine da se fašizmu, u svim oblicima, odupru.

Hvala svima!

Dogodine, solidarno i borbeno!

* Započeli smo s organizacijskim pripremama za još jedne Trnjanske kresove, 2017. godine. Ako nam se želite pridružiti u organizaciji, javite se na e-mail mladi.antifasisti@gmail.com

IZBJEGLICE IMAJU PRAVO NA OBRAZOVANJE I ZDRAVLJE

RAZGOVOR SA SAROM KEKUŠ I ASJOM KORBAR

RAZGOVOR VODILA IVA IVŠIĆ

* *Sara Kekuš je politologinja i aktivistica, bavi se pitanjima izbjeglištva i integracije.*

Asja Korbar volonterka je u građanskoj organizaciji Are You Syrious? i bavi se podrškom osobama iz ranjivih skupina, u obrazovanju i drugim područjima.

Inicijativa Dobrodošli i organizacija građana Are You Syrious?, koje okupljaju velik broj volontera, od početka izbjegličke krize aktivno djeluju na terenu i u prihvatilištima, ali i na institucionalnoj razini kroz zagovaranje adekvatnijih politika azila te politika integracije izbjeglica. O njihovu radu, kao i o generalnoj situaciji s izbjeglicama u Hrvatskoj i EU, razgovarali smo s članicama inicijativa Sarom Kekuš i Asjom Korbar.

Možete li za početak predstaviti sebe i svoje organizacije?

Sara Kekuš: Ja sam Sara Kekuš i u Centru za mirovne studije radim u sklopu Inicijative Dobrodošli. Inicijativa Dobrodošli nastala je u rujnu 2015. godine kada su, u sklopu postojeće humanitarne krize, izbjeglice počele prolaziti i kroz Hrvatsku. S obzirom na tadašnje stanje, Centar za mirovne studije je sa 70-ak nevladinih organizacija i nogometnim klubom Zagreb 041 pokrenuo Inicijativu Dobrodošli, u kojoj je dosada djelovalo 400-tinjak volontera. Osnovni je fokus Inicijative zagovaranje „društva dobrodošlice“ u Hrvatskoj kroz senzibilizaciju javnosti te zagovarački rad prema hrvatskim i europskim institucijama u pitanju otvaranja granica, organiziranja sigurne rute i pružanja zaštite ljudima koji bježe od sukoba i nesigurnosti u vlastitim zemljama. Svakodnevno smo djelovali na terenu, aktivistički i humanitarno te kontrolirajući poštivanje ljudskih prava i informirajući ljude o ruti i sustavu međunarodne zaštite. Tako je bilo od prvih ulazaka izbjeglica u Hrvatsku do zatvaranja kampa u Slavonskom Brodu, nakon kojeg smo se orijentirali na integraciju osoba koje su ostale u Hrvatskoj te se posvetili sve češćim problemima vraćanja po Dablinskoj uredbi, kao i daljnjem zagovaranju društva dobrodošlice te sigurnih i otvorenih ruta.

Asja Korbar: Ja sam Asja Korbar i volonterka sam u inicijativi Are You Syrious?, koja je nastala prije točno godinu dana. Radi se o tzv. grassroot-inicijativi s obzirom na to da je nastala na inicijativu građana da bi se pružila humanitarna pomoć izbjeglicama bez posredstva velikih sustava i organizacija. Od jednog humanitarnog koncerta za skupljanje odjeće u jednoj garaži izrasli smo u veliku inicijativu koja danas broji 200 aktivnih volontera iz Hrvatske i inozemstva. Danas se bavimo

različitim aspektima pomoći izbjeglicama, dok je u periodu od rujna 2015. do zatvaranja granica u ožujku 2016. naglasak bio na radu na terenu i prikupljanju humanitarne pomoći – poslali smo tri kontejnera u Grčku, uspjeli smo obnoviti dio kampa na tursko-sirijskoj granici, naši su volonteri radili duž cijele rute, pa i šire, na otoku Hios, u Ateni, u kampu Herso u Grčkoj, u kampu Dunkirk u Francuskoj te, naravno, u Hrvatskoj, na slovenskoj i srpskoj granici. Danas više radimo na aktivnostima društvene integracije, a bavimo se i nekim oblikom podizanja svijesti i javnog informiranja kroz Are You Syrious Daily News Digest, koji kontinuirano izlazi svaki dan od kraja listopada 2015. godine. U Digestu objavljujemo informacije koje dobivamo od volontera, izbjeglica i novinara iz različitih izvora. Naš je Digest dosta praćen i svakako je referentna točka kako za volontere duž rute tako i za svjetske medije. Mnogi nas mediji poput Le Monde, Al Jazeera i Washington Posta kontaktiraju, višekratno citiraju i od nas uzimaju informacije, a isto vrijedi i za određene struje u Europskom parlamentu, pa i u domaćim institucijama.

PROBLEMATIČNI SUSTAV AZILA I KRIJUMČARSKI BIZNIS

Gdje se danas u Hrvatskoj nalaze izbjeglice, koliko ih ima i otkud su pretežito? Ima li Hrvatska dovoljno smještajnih kapaciteta?

Sara: Definitivno nema dovoljno adaptiranih smještajnih kapaciteta za prihvat izbjeglica. U Porinu se trenutno nalazi oko 500 osoba. Inače je to ustanova koja je primala 50 do 300 osoba, što znači da su sada puno lošiji uvjeti za život. S druge strane, Porin je sada puno bolje adaptiran u odnosu na prethodno stanje i ima više sadržaja. Osim Porina, prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite postoji i u Kutini, gdje se nalazi 80-ak osoba. Objekt u Kutini primarno je namijenjen ranjivim skupinama. Tamo se uglavnom smještaju obitelji s djecom i posebno ranjive skupine koje su bile žrtve mučenja ili kakvog sličnog nasilja. Postoji još i detencijski centar, odnosno Centar za strance u Ježevu, koji je objekt zatvorenog tipa te se tamo smještaju osobe koje nelegalno uđu u Hrvatsku i osobe koje ne zatraže zaštitu na teritoriju Republike Hrvatske. Ježevo

je prije bila glavna institucija u koju su se smještali neregularni migranti, ali nakon iskustva kampa i pritiska koji je vršen zbog detencije obitelji i male djece u kampu, MUP je napravio iznimku i omogućio alternativu toj detenciji te je u Porinu otvoren poseban dio za obitelji s djecom koje nisu zatražile zaštitu u Hrvatskoj. Međutim, u posljednje vrijeme dobivamo informacije da se unutar novog objekta u Ježevu smještaju i obitelji, pa tako nedavno i obitelj s novorođenčeta starim tek sedam dana. Vidjet ćemo kako će se ta situacija razvijati.

Hrvatska se obvezala do kraja 2017. primiti 1617 osoba koje su dio kvota vezanih za premještanje i preseljenje koje smo dogovorili i odlučili prihvatiti na razini EU. Dosada smo primili tek 19 osoba. Planirano je da se premještaj i preseljenje rade tako da se ljudi, osim u Zagreb, smještaju u Osijek, Rijeku i Split. Trenutno se sve više govori o prenamjeni prostora ili gradnji novih kako bi se to postiglo. Problem je što većina državnih prostora nije adaptirana, a drugi kapaciteti ne po-stoje. Ako se broj izbjeglica naglo poveća zbog vraćanja iz drugih država EU, smještajni će kapaciteti postati velik problem i vjerojatno će doći do kaosa. Ne znam ima li MUP interne planove koje ne otkriva, ali trenutno reagiraju *ad hoc*.

Izbjeglice se vraćaju u skladu s Dablinskom uredbom. Možete li objasniti kada je ta uredba donesena i što podrazumijeva?

Sara: Dablinska je uredba uredba prema kojoj su se zemlje članice EU obvezale preuzeti odgovornost za izbjeglice koje pri dolasku u Europsku uniju prvo stupe na njihovo tlo i tamo su registrirane. Glavna je baza za „dešifriranje” tko je gdje ušao EURODAC – zajednički europski sustav u koji se pohranjuju otisci prstiju. Drugi je način utvrđivanja kroz intervju i dodatna ispitivanja kako je tko došao i slično. Međutim, mislim da se trenutno ne koristi ništa od toga jer naprosto znaju da su svi ti ljudi došli balkanskom rutom. Hrvatska je donekle na udaru zato što se prema Dublinu Grčka uglavnom izuzima iz vraćanja jer uvjeti u Grčkoj nisu zadovoljavajući i jer je pretrpana. Zbog toga se radi pritisak na ostale države članice koje su na vanjskim granicama Europske unije.

Prema Dablinskoj uredbi izbjeglice se dakle vraćaju u zemlju u koju su prvo kročile. Ako idu zemaljskim putem, logično je da se radi o državama koje su bliže Siriji, odnosno o državama na balkanskoj ruti. Prema tome, nijedna osoba ne bi trebala doći/ostati u tzv. željenim destinacijama poput Njemačke, Austrije, Švedske i sl.?

Sara: Točno. Onda se otvara pitanje zašto su uopće otvarali granice i zašto su govorili da će prihvatiti ljude. Kad su shvatili da su izgubili kontrolu i da im je došlo više ljudi nego što su očekivali, krenuli su koristiti mehanizme za koje su prethodno rekli da neće. Na problem sustava azila upozoravali smo od početka krize. Europskoj se uniji predlagalo da se za osobe koje bježe od ratnog stanja aktivira mehanizam privremene zaštite, koji bi trenutno riješio pitanje zaštite velikog broja izbjeglica i spriječio daljnje propadanje sustava azila.

U kontekstu takve europske politike azila i činjenice da se granice sve više zatvaraju žicom i zidovima, pretpostavljam da ima jako puno ilegalnih ulazaka u države. Koji su osnovni problemi s kojima se izbjeglice suočavaju?

Asja: Krijumčarski biznis sigurno cvjeta, a izbjeglica koje su ilegalno u državi vjerojatno je puno. Potrebno je samo otvoriti oči i prošetati gradom, sve postaje puno jasnije. Kolega koji radi s jednom od međunarodnih organizacija koje volontiraju na terenu i daju neposrednu humanitarnu pomoć kaže da je dnevno bio u kontaktu s pet ljudi, dok neformalne procjene organizacija civilnoga društva govore o nekoliko stotina ljudi mjesečno.

Sara: Znam da su negdje tijekom kolovoza zabilježili 200-tinjak nelegalnih ulazaka, s tim da se to većinom riješi po brzom postupku – ili vraćanje ili zažmire i puste ih dalje.

Asja: Ili dobiju registraciju, odnosno rješenje Uprave za granice o napuštanju europskog gospodarskog prostora u roku od 30 dana. Dio ih ne ide u detenciju nego su negdje 30 dana, pravimo se da ih nismo vidjeli i tako ljudi odu. Većina ljudi koja pokušava prijeći prelazi na srpsko-hrvatskoj granici i tamo je već sad, u Šidu i Adaševcima, oko 1500 ljudi, od kojih su neki i 10-ak puta pokušavali prijeći granicu i vraćali se.

Sara: Sad je otvoren tranzitni centar u Tovarniku. Vrlo će vjerojatno ljude koji uđu brzo smjestiti unutra i onda vidjeti. Ako zatraže zaštitu, slat će ih dalje prema Zagrebu i Porinu, a ako ne, onda ih vraćati prema Srbiji.

DJECA: SEKSUALNA ZLOSTAVLJANJA, NESTANCI, PRODAJE ZA ORGANE

Prema UNICEF-ovu izvješću, polovica su od ukupnog broja izbjeglica djeca, od kojih je velik broj bez pratnje. Koji su problemi s kojima se susreću na putu?

Asja: Rekla bih da su i djeca s pratnjom jako ranjiva, zajedno sa svojim obiteljima. Čim se radi o djetetu ili obitelji, to te čini osobito ranjivim u odnosu na ostale izbjeglice, ali i na ljude izvana. Mislim da taj dio zaštite nije adekvatno riješen ni u legalnim strukturama ni u legalnim prihvatnim centrima. Primjerice u centru kraj Foggie na jugu Italije žene, djeca i mladi žive u izuzetno neprimjerenim uvjetima, u kampu koji je prenapučen, u koji može ući bilo tko. Boje se sami ići na WC, vršiti nuždu, zaspiti, a to nije slučaj samo s tim kampom nego i s mnogim drugim kampovima. To su situacije koje te čine izuzetno ranjivim jer nemaš situaciju pod kontrolom.

Koga se boje? Tko ih ugrožava?

Asja: Različiti ljudi, bilo izvana, bilo iznutra. U Grčkoj imamo situaciju da djeca spavaju po parkovima. Mnogi maloljetnici, osobito dječaci, posebno su izloženi mogućnosti seksualnog zlostavljanja, ali i drugih oblika zlostavljanja. Postoje mnoga izvješća koja govore da je u Ateni zabilježen porast dječaka i mladića koji su se prisiljeni prostituirati da bi mogli preživjeti. U Francuskoj je u kampu Calaisu minimalno 700 maloljetnika. To su djeca koja uglavnom imaju rođake u UK-u s kojima se žele ujediniti, a to im se onemogućava. U Calaisu volonteri bilježe nestanke, otmice, seksualna zlostavljanja, slučajeve da djeca budu odvedena u bolnicu nakon silovanja i poslije naprosto vraćena u kamp. To je samo gruba ilustracija. Osim toga, prisutne su i prodaje i nestanci; pojedinci i kriminalne organizacije djecu znaju otimati i prodavati za organe i sl. Europol procjenjuje da je u Europi prošle godine nestalo oko 10 000 djece izbjeglica. Njih 6000 nestalo je u Italiji.

Sara: Bitno je znati i kako se djeca nađu sama na ruti. Većina najsiriromasnijih ne može si niti priuštiti napustiti svoje države i oni zapravo nikad ni ne dođu do Mediterana jer nemaju čime to platiti. Ponekad se događa da roditelji žele spasiti svoje dijete pa pokušaju organizirati nešto kako bi ono sigurno došlo i misle da su u tome uspjeli, a onda na pola puta ili izgube kontakt ili dijete nestane. Osim toga, na Mediteranu mnogi ljudi izgube živote i mnoga djeca ostanu bez roditelja s kojima su krenuli. Često se znalo događati, čak i na balkanskoj ruti, da vidiš dijete u pratnji odraslih osoba koje se predstave kao da putuju s njim, brinu se o njemu, da su rođaci ili slično. U nekoliko situacija gdje je to izgledalo sumnjivo djecu se ispitalo pa se ispostavilo da ta ona ne žele putovati s tim ljudima i da ih oni zapravo koriste na razne načine. Koliko je djece koja su na taj način prošla s doslovno robovlasnicima, krijumčarima, a za koje se nije ni dovelo u pitanje je li to zaista netko tko o njima skrbi.

TREBA BITI PAŽLJIV S TIME KOGA ZOVEMO RANJIVOM SKUPINOM

Kakva je situacija sa ženama, pogotovo ženama koje putuju same ili s djecom? Koji su specifični problemi s kojima se one suočavaju?

Sara: Problem je sa ženama ogroman i sustav je duž balkanske rute bio katastrofalan. Jednostavno se na to nije pazilo zbog hitnosti situacije i želje da se pruži osnovna pomoć, nije se gledalo koliko su određene skupine ranjive. Mnoge su žene bile trudne, čak i kad nisu, nedostatak higijene puno je više njima štetio jer su podložnije infekcijama. Žene su često bile podložne seksualnom nasilju, u mnogim situacijama nisu imale mogućnost obratiti se za dodatnu pomoć jer je sve funkcioniralo tako da im se samo pruži hrana, eventualno lijekovi ako je netko baš bolestan, odjeća i da idu dalje.

Asja: Situacije za vrijeme spavanja i odmora osobito su problematične za žene. Izuzetno si umorna i onda se još i razboliš jer se bojiš zaspiti, bojiš da se nešto ne dogodi tebi ili djetetu. Čak i ako se ne dogodi ništa, dovoljna je sama pomisao se nešto može dogoditi.

Sara: Dodatan je problem ženama bio što su volonteri kod nas u početku neznajući davali ženama proizvode poput uložaka, koje one zbog kulturnog okruženja u kojem funkcioniraju nisu mogle pred muškarcima ni pokazivati, a kamoli uzimati. Kasnije su volonteri shvatili pa su im davali u crnim vrećicama.

Za žene se i djecu govori da su ranjive skupine i sve što govorite je, naravno, točno, no, realno gledajući, sve su izbjeglice ranjiva skupina. Jesu li muškarci upravo zbog takve percepcije društva i javnosti diskriminirani?

Sara: Apsolutno. Pa koliko smo puta u medijima i od ljudi općenito čuli da ženu i djecu treba pustiti, a muškarce vratiti neka se bore. Jako je velika stigmatizacija muškaraca. Na njih se nažalost, primarno gleda kao na teroriste, kao nekog tko tu dolazi nešto našao činiti.

Jesu li u konkretnim postupcima traženja azila ili prelaska granice kod spajanja obitelji muškarci više diskriminirani?

Sara: Da. U kampovima bi se primjerice uvijek prvo propuštale obitelji ili invalidi, muškarci uvijek ostaju zadnji. Trenutno se na srpsko-mađarskoj granici stalno propuštaju tzv. ranjive skupine, a muškarci mogu stoljećima čekati na polju bez ičega.

Asja: Sama činjenica da je netko u situaciji u kojoj je prisiljen bježati u stranu zemlju čini ga ranjivim. Treba biti pažljiv s time koga zovemo ranjivom skupinom. U jednom bismo momentu zbog politika i pristupa i zbog stanja na terenu mogli staviti mlade muškarce samce u još nesigurniju poziciju od one u kojoj već jesu.

INTEGRACIJA, PRAVO NA OBRAZOVANJE I MANJKAVOST SUSTAVA

Gdje se u Hrvatskoj smještaju djeca i što se sve radi s njima kako bi ih se integriralo u društvo?

Sara: U Hrvatskoj se djeca bez pratnje smještaju u domove za nezbrinutu djecu i domove za odgoj djece i mladeži, odnosno popravne domove. Praksa je takva da se manja djeca stavljaju u domove za nezbrinutu djecu, a da se sva malo starija djeca stavljaju u popravne domove, što je izrazito problematično

jer ih se automatski smatra problematičnom djecom. Djeca bez pratnje ne dobivaju adekvatnu skrb, već su smještena u za njih potencijalno vrlo opasno okruženje. Može se povući i pitanje kakva je njihova perspektiva što se tiče budućnosti i kako će išta uspjeti postići ako ih se u samom startu gleda kao problematičnu skupinu i ne daje im se adekvatna potpora. Osim toga, ne radi se na sustavnoj brizi za djecu, već su uglavnom sve aktivnosti koje za njih pokrenute počele s radom nešto intenzivnije tek u posljednjim mjesecima, prije su postojale samo dvije-tri radionice. Glavni je problem je što Ministarstvo znanosti i obrazovanja ne radi svoj posao i ne provodi dosljedno uključivanje djece ni u osnovno ni u srednjoškolsko obrazovanje, a kamoli u vrtiće. Na tome se tek sad krenulo raditi, ali opet se time ne bavi MZOS, koji bi trebao biti odgovoran, nego MUP, organizacije i volonteri.

Asja: Rekla bih da se i škole pokušavaju snaći kako god mogu. Ovo je situacija u kojoj nitko nema dobrih recepata i svi su u odgojno-obrazovnom sustavu u potrazi za nekim dobrim modelima. Ali nigdje na svijetu ne možeš naći fantastičan model koji odmah funkcionira i koji se može preslikati na sve kontekste. Ono što se svakako mora i što definira Konvencija o pravima djeteta (koju smo kao država ratificirali) jest da se svoj djeci, znači bilo kojoj osobi do 18 godina, s bilo kojim statusom, mora omogućiti pravo na obrazovanje. To znači i predškolski odgoj i srednjoškolsko obrazovanje. Te dvije stvari ističem jer mi se čini da će stvar s osnovnom školom brže i jednostavnije zaživjeti. Svakako treba paziti da se ne zaborave srednjoškolci. Imali smo situaciju kad smo htjeli jednog dečka u dobi od 15 godina uključiti u srednju školu. Dječak je napustio Irak prije nekoliko godina, zatim je s obitelji došao u Tursku, živio je tamo neko vrijeme pa su otišli rutom do Švicarske. U Švicarskoj su bili šest mjeseci dok ih migracijska policija nije deportirala natrag u Hrvatsku. Bili smo upućeni na Agenciju za znanost i visoko obrazovanje od koje smo dobili zahtjev za njegovim svjedodžbama za šesti, sedmi i osmi razred, što on, naravno, nema. To su ozbiljni problemi.

Osim toga, ono što mi vidimo kao glavnu potrebu jest da se djecu uključi u integrirane predškolske programe jer je predškolska dob ključna za razvoj djeteta, za učenje jezika

i za sve buduće šanse koje će se graditi u životu. Naravno, u situaciji kada pristup redovnim vrtićima i punim vrtićkim programima nije omogućen ni svoj djeci iz Hrvatske, sigurno je da će se naići na određene prepreke. Ali iako je visok, mislim da je to zahtjev koji moramo postaviti. Činjenica je da naši novi sugrađani pokazuju gdje je sve obrazovni (ali i svaki drugi) sustav porozan, gdje su mu manjkavosti i koji su strukturni problemi, kao i problemi u samom odgojno-obrazovnom procesu. Međutim, mislim da je otpočetka potrebno zavarati apsolutno, odnosno potrebno je postaviti visoke zahtjeve za svako dijete.

Može li se reći da najviše aktivnosti vezanih za integraciju izbjeglica odrađuju organizacije civilnog društva?

Sara: Većinom da. Država se ne bavi sustavno stvarima koje su u njoj ingerenciji, nego većinu odgovornosti, odnosno posla, prebacuje na organizacije civilnog društva, volontere i sve ostale koji se bave izbjeglicama. Velik je problem što bi po zakonu sva djeca, bilo da su tražitelji zaštite ili u iregularnom boravku, morala biti uključena u nastavu. Mi smo imali situaciju da su neka djeca još od kampa, od veljače, boravila u Hrvatskoj i tek je sad na red došlo njihovo uključivanje u školu. Kad smo tijekom godine ispitivali zašto se to nije dogodilo, odgovor je bio da ih prvo treba pripremiti za nastavu, a da će onda u rujnu svi krenuti u školu. Tijekom ljeta nije bilo nikakve sustavne pripreme, već su to opet radili volonteri.

Asja: Neka su djeca u lipnju bila uključena u nastavu kako bi se privikla na okruženje, upoznala s učiteljima. Barem je tako bilo u Zagrebu. Ali koliko znam, MUP radi na tome da se djecu koja dolaze uključuje u školu.

Sara: Da, MUP, organizacije civilnog društva i škole potežu, a MZOS i dalje ne odgovara na dopise, mailove, ništa.

Asja: Mi smo ovo ljeto u volonterske redove uspjeli regrutirati preko 20 profesionalnih nastavnika. Oni su skoro svakodnevno dolazili u Porin i pripremali djecu za školu. Svako je dijete imalo svog mentora. Zahvalila bih svim tim ljudima u ime inicijative Are You Syrious? što su, umjesto da odu na godišnje odmore, cijelo ljeto radili s djecom. A djeci je ovo ljeto bilo ključno što se tiče pripreme za školu.

Sara: Sljedeći je problem praćenje nastave. Iako im je osigurana dopunska nastava iz hrvatskog jezika, djeca bi trebala imati i asistente u nastavi koji bi im mogli pomoći. Ali budući da ni djeca s poteškoćama u razvoju ne mogu dobiti asistente, sumnjam da bi se država bavila skupinom koja je ovoliko marginalizirana.

Asja: Svakako je važno osigurati adekvatne tečajeve i pripreme za nastavu kao što je to zakonski propisano. No bitno je naglasiti kvalitetu procesa poučavanja. Također treba paziti da uvođenjem asistenata ili bilo kojeg oblika medijatorstva ne dolazi do skidanja odgovornosti s institucije jer se odnos treba graditi direktno između obitelji i škole, odnosno djeteta i učitelja. Treba raditi na tome da dijete što prije svlada hrvatski jezik i da ga se u isto vrijeme ne etiketira zbog korištenja materinog jezika. Mislim da je tu važnije zagovarati fleksibilnost sustava i dobru individualizaciju u odnosu na djecu.

PRAVO NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU

Osим prava na obrazovanje, izbjeglice imaju i pravo na adekvatnu zdravstvenu zaštitu. Kakva je situacija u Hrvatskoj po tom pitanju?

Sara: Zdravstvena je zaštita prilično problematična. Kod nas osobe koje su ili tražitelji azila ili neregularni migranti nemaju pravo na potpunu zdravstvenu skrb, već imaju pravo samo na hitnu medicinsku pomoć i prijeko potrebno liječenje. Prijeko potrebno liječenje ostavlja previše prostora za pojedine interpretacije. Ja uvijek navodim primjer iz kampa, gdje je u jednom trenutku bilo dvoje male djece od dvije-tri godine od kojih je jedno imalo encefalitis, a drugo dječju paralizu. Ministarstvo zdravlja nije reagiralo sve dok jedna organizacija koja se bavi zdravstvom nije napravila scenu i inzistirala na tome da im se osigura adekvatna zdravstvena skrb. To je samo jedan pokazatelj koliko se ni prijeka potrebna za liječenjem ne uvažava uvijek. Dodatni je problem neinformiranost doktora. Hitno liječenje još nekako funkcionira, ali ljudima nisu dostupne nikakve dodatne pretrage ako nemaju novca za to. Trenutno neke organizacije to pokrivaju, pa je malo bolje, ali generalno je katastrofa. Ljudima koji dobiju zaštitu

osigurana je zdravstvena skrb, ali nisu osiguranici HZZO-a, već njihove troškove plaća Ministarstvo zdravlja, što znači da nisu uvedeni u sustav. Iako je doktorima dan naputak kako postupati s osobama koje imaju zaštitu; naputak prema kojem ljudi s dozvolom boravka moraju imati potpuno jednak tretman kao i hrvatski građani, ali to se ne događa. Većina slučajeva završi tako da osoba dođe, a doktor lijepo zatvori vrata i kaže: „Vi niste u sustavu, niste osiguranik, morate doći s iskaznicom.“ Onda volonteri moraju doći s njima i objašnjavati doktorima status azilanata i osoba sa supsidijarnom zaštitom te da ih na temelju toga moraju primiti.

Asja: Pitanje je u kojem će roku država podmiriti dugovanja prema domovima i doktorima. Čini mi se da je to više stvar funkcioniranja sustava.

Sara: Apsolutno se slažem da je sustav taj koji je problematičan. Polovica doktora ne pročita detaljno naputke jer ih nemaju vremena pročitati, odnosno jer imaju hrpu pacijenata koje moraju obraditi. Osim toga, nitko od njih nema konkretnu obavezu primiti tu osobu jer azilanti nisu raspoređeni po

mjestu stanovanja kao osiguranici s obzirom na to da Ministarstvo zdravstva pokriva njihov trošak, zbog čega mogu otići u bilo koji dio grada.

Asja: To je sljedeća stvar o kojoj moramo početi intenzivno razmišljati. Ljudi će biti smješteni na različitim lokacijama i potrebno ih je pratiti kako bismo im mogli pomoći kad konačno dobiju azil. Dok su u prihvatilištu, lako su dostupni jer su svi na jednom mjestu i te su im usluge osigurane. Međutim kada dobiju azil, postaju nezaštićeni i izolirani te se susreću sa svim onim problemima s kojima se susreću i hrvatski građani koji žive u siromaštvu poput niskih iznosa socijalne potpore (tako imamo primjer majke i sina koji su dobili azil, a nedavno im je stiglo rješenje o socijalnoj potpori za oboje u ukupnom iznosu od 920 kuna mjesečno), ali uz dodatne prepreke jer ne znaju jezik, nemaju socijalnu mrežu i podršku i ne poznaju sustav, te se stoga teže u njemu snalaze. Treba pronaći način da se svima koji dobiju azil pruži podrška, a tu je potreban angažman i državnih i lokalnih institucija, civilnoga društva, ali i samih građanki i građana. ◀

ŽIVOT U PORINU

JOSIP MILIČEVIĆ

* Student 5. godine politologije na Fakultetu političkih znanosti, volonter Centra za mirovne studije i član jedinog antifašističkog nogometnog kluba u Hrvatskoj - NK Zagreb 041. Ne znam što ću biti kad odrastem.

O iskustvu volontiranja u prihvatilištu Porin iz prve ruke piše Josip Miličević.

Izbijanje takozvane izbjegličke krize krajem 2015. na nekoliko je mjeseci u fokus hrvatske javnosti stavilo izbjeglice. Vijesti su počinjale brojem ljudi koji su taj dan ušli u Hrvatsku, najavama stranih i domaćih političara o raznim načinima “obrane granice” poput slanja vojske, dizanja žice ili jednostavnog zatvaranja graničnih prijelaza. Kriza je prošla i većina javnosti sada se može vratiti drugim problemima poput onih o izboru novog trenera Dinama ili prekida veza između slavnih osoba. Ono što više nije bitna vijest jest život ljudi koji su u Hrvatskoj zatražili međunarodnu zaštitu i onih koji su vraćeni u Hrvatsku iz zapadnih zemalja EU. Manjak brige i zainteresiranosti pokazuje i nepostojanost bilo kakve jasne javne integracijske strategije ili plana, iako je u Hrvatskoj trenutno oko 500 osoba koje traže međunarodnu zaštitu. Prije manje od dvije godine, dakle prije takozvane izbjegličke krize, u Hrvatskoj je bilo manje od 100 osoba u statusu tražitelja azila. Uz sve te ljude koji su već tu, do kraja ove i tijekom 2017., u Hrvatsku će doći i osobe putem preseljenja, uglavnom iz Italije i Grčke. Hrvatska se na to obvezala nakon odluke Vijeća EU kojom se tražilo da države članice rasterete države s najvećim brojem zahtjeva za zaštitu. Nepostojanje plana ili strategije u ovakvoj je situaciji zabrinjavajuće jer ukazuje na manjak brige o ljudima za koje se Hrvatska obvezala primiti ih do kraja 2017. godine (oko 1600 ljudi).

Svi ti ljudi koji su došli, ali i oni koji će tek doći, smješteni su u jedno od dva prihvatilišta – u Kutini te u bivšem hotelu Porin, u zagrebačkim Dugavama. Tamo imaju pravo na smještaj, 3 obroka dnevno te hitnu medicinsku pomoć. Budući da su kapaciteti Porina premašeni i neke osobe u zadnje vrijeme spavaju na madracu u hodniku, smještaj može ići i pod navodnike. Inače, kapacitet prihvatilišta u Kutini je oko 100 mjesta, a Porin nominalno i do 600 mjesta (tako je MUP tvrdio prošle zime), ali ta se brojka vjerojatno treba umanjiti za prostorije koje koriste službenici MUP-a i drugih organizacija. Uz to, neke od soba namijenjenih rekreaciji ili druženju prenamijenjene su u grupne spavaonice, a zamjenski prostor

za prvotne aktivnosti nije osiguran. Značajan iskorak u mogućnostima i pravima osoba koje su zatražile međunarodno zaštitu, nakon dugogodišnjih zamolbi, napravljen je ljetos kada im je omogućen besplatni javni prijevoz u Zagrebu. Upravo (ne) povezanost s centrom grada jedna je od najčešćih zamjerki koju upućuju osobe smještene u prihvatilištima. Potogovo oni u Kutini, s obzirom na to da se prihvatilište nalazi uz autocestu, prilično udaljeno od same Kutine i naravno jako daleko od Zagreba. Mjesečni novčani iznos na koji imaju pravo nije dovoljan za otići dvaput mjesečno do Zagreba i natrag. Nepovezanost s gradom, pogotovo centrom, onemogućuje upoznavanje novih ljudi i učenje o novoj sredini. Mladi i stari, iz kojih god zemalja bili, ističu da im je potreban kontakt s ljudima, a što bi im trebalo biti olakšano ovom odlukom, barem onima smještenima u Zagrebu.

Kombinacija životne neizvjesnosti kroz koju osobe prolaze iščekujući odluku s izoliranosti od ostatka društva stvara okruženje koje dodatno opterećuje. Povezano s tim, kao najčešći problem ističe se manjak aktivnosti u kojima mogu sudjelovati, a upravo su zato iznimno sretni i zahvalni volonterima koji dolaze u prihvatilišta. Neke organizacije i/li pojedinci organiziraju izlete, posjete različitim kulturnim institucijama, sportske, kulinarske i slične aktivnosti. Sve to zajedno kod ljudi smještenih u prihvatilišta stvara osjećaj bliskosti s volonterima, ali i pokazuje koliko im zapravo "sustav" malo pruža. Jedna od najvažnijih stvari, a najčešće i prva pretpostavka integracije jest poznavanje jezika. Hrvatska zakonom omogućuje učenje jezika samo onim osobama kojima je odobrena zaštita, a iako je to bilo propisano zakonom još iz 2004., počelo se provoditi tek 2015. Osobe koje čekaju rješenje, uglavnom više od 6 mjeseci, nemaju sustavno organizirano učenje jezika, već sav teret i odgovornost pada na volontere organizacija. Ipak, volontera nema mnogo, a izbjeglica je sve više, što stvara poteškoće u učenju. Nije problem samo u manjku volontera, već i u prostoru - kada i

dođe 6-7 ljudi, primorani su raditi na podu u hodniku jer u prostoriju namijenjenu za učenje, ne stanu. Na organizirane satove dolaze osobe različitih godina, različitog porijekla, različitog znanja hrvatskog kao i drugog stranog jezika što zahtijeva postojanje možda i nekoliko desetaka različitih grupa, a to je iznimno teško izvedivo.

Mnogi ljudi s kojima sam razgovarao tijekom volontiranja u Porinu ističu groznu situaciju u njihovoj zemlji te spremnost da ovdje započnu novi život. Oni dolaze na satove spremni učiti, ali je isto tako moguće da će odustati jer zbog prevelikog broja ljudi koji istovremeno traže objašnjenja i prijevode ne mogu ništa naučiti. To kod njih stvara rezignaciju i smanjuje motiviranost te se ostvaruje samoispunjujuće proročanstvo da "izbjeglice ne žele naučiti hrvatski jezik". Tako sam osobno zadnjih mjeseci radio s Awazom i Alijem (imena su lažna radi sigurnosti) iz Pakistana koji su u kasnim dvadesetim godinama i sve što žele je živjeti normalno i raditi negdje gdje će biti sigurni. Obojica su u svojoj zemlji imali posao kojeg ne bi ostavili da im život nije bio ugrožen. Ovdje su odmah započeli s učenjem hrvatskog jezika. Uče na organiziranim satovima, ali i sami. Kažu da je najbolje učiti u interakciji s lokalcima pa često odu do grada na neku od tržnica i pričaju s ljudima koji tamo prodaju.

Prepoznavanjem, ali i korištenjem njihovih potencijala trebala bi se baviti integracijska politika, te bi se trebao uspostaviti jasniji pravni okvir za njihovo uključivanje u svakodnevicu na obostranu korist. Jedan od preduvjeta kreiranja integracijske politike je razgovor s tim ljudima. Siguran sam da bi i Awaz i Ali, ali i mnogi drugi imali što za reći o svom položaju, ali i tome kako ga popraviti. Umjesto da se na izbjeglice prestane gledati, kao što je dominantno u medijima, kao na statističke podatke i amorfnu masu, korisnije bi bilo da ih se gleda onakve kakvi jesu, ljudi s manama i vrlinama. Takav pristup omogućio bi im da ostvare svoj potencijal od čega bi korist imali oni, ali i društvo u cjelini. ◀

BALKANSKA RUTA: IZBJEGLICE, KRIJUMČARI I POLITIČARI

TAJANA TADIĆ I MILENA ZAJOVIĆ

* *Tajana Tadić (Zagreb, 1988.) još nije diplomirala ni etnologiju ni antropologiju ni arheologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od ljeta 2015. angažirana je na terenima duž balkanske rute, redovito sudjeluje u radu međunarodnih volonterskih mreža i volontira u udruzi Are You Syrious?*

Milena Zajović (Zagreb, 1983.) magistra je psihologije, ali radi kao novinarka Večernjeg lista i selektorica Motovun Film Festivala. Na regionalnoj nevladinoj sceni angažirana je od kraja devedesetih. Od ljeta 2015. godine bavi se problemima izbjeglica i volontira u udruzi Are You Syrious?

Izbjeglička kriza u Hrvatsku je došla u rujnu 2015. i dok je naša Vlada napravila neke važne poteze pri primanju izbjeglica, poput besplatnih vlakova za prijevoz, očito je da političari kako ovdje, tako i u drugim zemljama Europske unije nemaju jasno rješenje ove krize. Autorice, aktivistice organizacije Are You Syrious?, donose pregled stanja u nekim od država na balkanskoj ruti.

Kao i mnogo puta u povijesti, nesretnici su doputovali brodovima. Bježeći od rata, siromaštva ili političkog progona, prvo su krenuli preko Libije i Sredozemnog mora, pokušavajući se domoći Italije, rjeđe Španjolske. Putovanja su trajala satima, na prekranim krijumčarskim čamcima na kojima su mnogi umrli od gušenja, prignječeni tijelima svojih sunarodnjaka koji im, u borbi za vlastiti život, nisu uspijevali pomoći. Neki su umrli od dehidracije ili pothlađenosti. Nebrojene je progutalo more. Prema podacima Međunarodne agencije za migracije, od 2014. godine do danas na centralnoj mediteranskoj ruti utopilo se 9706 osoba, među kojima su bile brojne obitelji s malom djecom. To su samo ljudi za čije se smrti zna, ne računajući one koje nitko nije tražio ili one koji su ostavili kosti u pustinjskim područjima kojima su se kretali prema svojim krijumčarima. Prema podacima UNHCR-a, u istom su periodu Mediteran uspjele preploviti čak 481.862 osobe. Ponovno, radi se samo o broju ljudi za koje se zna da su sretno došli u Španjolsku ili Italiju.

ZIDOVI NE MOGU ZAUSTAVITI MASOVNU MIGRACIJU

Za razliku od očajničkih prelazaka Sredozemnog mora, koji su u nedostatku legalne opcije putovanja avionom ili brodom mnogima bili jedini način dolaska do barem prividne sigurnosti Europske unije, dolasci preko Turske u Grčku i Bugarsku dugo su uključivali relativno jednostavan prijelaz preko rijeke Marice. Međutim, 2011. godine grčka je vlada odlučila podići jedan od prvih pograničnih zidova u modernoj Europi, s jasnim ciljem da spriječi nekontrolirani dolazak izbjeglica u svoju zemlju. Kada su sredinom 2015. godine prelasci Egejskog mora (na ruti od Turske do grčkih otoka) brojem putnika premašili čak i iznimno aktivnu mediteransku rutu, bilo je jasno da Europu čeka jedan od najvećih migracijskih valova u novijoj povijesti. Bio je to i jedan od prvih dokaza da politika gradnje zidova

ne može zaustaviti masovnu migraciju, ali može izbjeglicama putovanje učiniti nemjerljivo opasnijim gurajući ih u ruke krijumčarima koji ne mare za živote onih koje u prekranim i za takvo putovanje potpuno neadekvatnim gumenim čamcima šalju na pučinu. Od početka 2014. godine do trenutka pisanja ovog teksta Egejsko je more prešlo 1.069.096 ljudi, a poginulo ih je najmanje 1500. Prema podacima UNHCR-a, oko 37% tog broja čine djeca.

Usprkos stotinama, a ubrzo i tisućama ljudi koji su se u ljeto 2015. godine našle na ulicama Makedonije i Srbije, hrvatski političari krajem ljeta 2015. tvrdili su da nema šanse da izbjeglički val skrene u našu zemlju. Kao da ih je čula pa se malo našalila, Mađarska je nedugo potom odlučila zatvoriti svoje granice, a srpska policija preusmjerila je kolonu ljudi prema Bapskoj i Tovarniku. Uslijedilo je nekoliko najsrmatnijih dana u vladi premijera Zorana Milanovića, u kojima je hrvatska interventna policija u punoj borbenoj spremi prepriječila put starcima, ženama i djeci, ostavljajući ih promrzle i gladne u polju pred hrvatskom granicom. Tih se dana činilo da smo zaboravili sličan prizor izbjeglica s plastičnim vrećicama koje su se ratnih devedesetih s istog tog područja slile prema unutrašnjosti Hrvatske, baš kao što je čitava Europa, pogođena iznenadnom ksenofobnom amnezijom, očito zaboravila da su upravo gradovi poput sirijskog Aleppa bili glavni prihvatni centri desecima tisuća europskih izbjeglica u vrijeme Drugog svjetskog rata.

IZBJEGLICE KAO SREDSTVO POLITIČKOG PRITISKA

Danas je teško procijeniti koji su sve faktori utjecali na promjenu političkog stava, ali u roku od nekoliko tjedana hrvatska se policija počela ponašati kao prava humanitarna organizacija, granice su otvorene, a ministar Ranko Ostojić u maniri starog izviđača osobno je koordinirao protok ljudi kroz našu zemlju. Premijer Milanović "bildao" je pritom političke mišiće prema EU, koja je uzalud tražila uvođenje dnevnih kvota ulazaka, kao i prema predsjednici Kolindi Grabar Kitarović i desnoj političkoj struji, koja je pak zazivala Orbánov pristup, proglašavanje izvanrednog stanja i potpuno

zatvaranje hrvatskih granica. Pokušavajući inatljivo dokazati da balkanska ruta mora ostati otvorena, hrvatska je vlada ponekad zaboravljala na dobrobit samih izbjeglica. Tako je primjerice, kao odgovor na privremeno zatvaranje slovenskih granica u listopadu prošle godine, hrvatska policija upotrijebila par tisuća ljudi "istovarenih" na poljanu kraj Ključa Brdovečkog kao živo sredstvo pritiska pustivši ih da usred noći preko rijeke Sutle gaze u slovenski teritorij, sve da bi uvjerali Slovence da im je bolje dopustiti organizirani prolaz nego hvatati promrzle ljude po pograničnim poljima. Takvo i slično guranje ljudi preko zelenih granica, a pogotovo njihovo nenajavljeno vraćanje preko neformalnih graničnih prijelaza u pratnji policije (tzv. *push-back*), ubrzo će postati dominantni obrazac "ping-ponga" koji balkanske zemlje do danas igraju s grupama izbjeglica za koje se ne znaju ili ne žele pobrinuti.

VAŽNI POTEZI HRVATSKE U ODNOSU NA DRUGE ZEMLJE

Usprkos brojnim gafovima kakvi su se, na gotovo identičan način, događali i u drugim zemljama regije, Hrvatska je tijekom 2015. godine napravila nekoliko važnih iskoraka u humanom odnosu spram izbjeglica koje su prolazile balkanskom rutom. Za početak, prva je uvela besplatne vlakove za njihov prijevoz od granice do granice, bezuspješno pokušavajući uvjeriti ostale zemlje da prihvate taj model. Slovenija ga je u kasnijoj fazi prihvatila, Srbija zbog infrastrukturnih i drugih ograničenja nije, dok je Makedonija potihom prisiljavala izbjeglice da koriste posebne linije prastarih državnih vlakova za koje im je je uredno naplaćivala karte, istovremeno pokušavajući ograničiti njihovo pravo korištenja taksija ili drugih, ugodnijih prijevoznih rješenja. Gradnjom zimskog tranzitnog centra u Slavonskom Brodu hrvatska je vlada izbjeglicama omogućila i prihvatljive uvjete za odmor u danima kada bi protok ljudi bio najveći, no šatori su uglavnom zjapili prazni jer se forsirao što brži izlazak izbjeglica iz zemlje. To se pogotovo osjetilo u mjesecima u kojima se naslućivalo zatvaranje granica, pa su ljudi kao na traci registrirani i usmjeravani dalje, samo da u trenutku zatvaranja rute ne ostanu na brizi Republici Hrvatskoj. "Nula migranata je, mislim, pozitivan rezultat za Hrvatsku", reći će nešto kasnije slučajni premijer Tim Orešković. Za kraj, Milanovićeva vlada

vodila je dosljednu politiku protivljenja izgradnji pograničnih zidova. Čak i nakon što su i Mađarska i Slovenija ogradile svoje granice, Hrvatska je ponavljala da je jedino razumno rješenje omogućiti nesmetan protok izbjeglica prema njihovim željenim destinacijama. Pritom se, nažalost, ljudima često nije spominjala mogućnost traženja azila u našoj zemlji, no, ruku na srce, većinu izbjeglica ostanak u besperspektivnoj Hrvatskoj ni nije zanimao.

Ksenofobna izborna kampanja i osnivanje Sektora 3
Paralelno s nastojanjima SDP-ove koalicijske vlade da u predizbornom periodu izbjeglički val zadrži u domeni humanoga i legalnoga, predsjednička kandidatkinja Kolinda Grabar Kitarović svoju je kampanju gradila na širenju ksenofobne panike razbacujući se vojnom terminologijom i izražavajući otvoreno divljenje i podršku mađarskom premijeru Viktoru Orbánu, čak i u danima u kojima je njegova vojska dizala ogradu između naših dviju zemalja (predsjednica je, podsjetimo, vrhovna zapovjednica Hrvatske vojske, zadužena za očuvanje teritorijalnog integriteta RH). Pitanje izbjeglica pokazat će se jednim od najkorištenijih aduta u predsjedničkoj ali i parlamentarnoj predizbornoj kampanji, usred koje je u Slavonskom Brodu osnovan i zloglasni Sektor 3. Radilo se o posebnom, zatvorenom dijelu izbjegličkog kampa u Slavonskom Brodu u kojem se ljude vraćene iz Slovenije i Austrije zadržavalo bez ikakvog plana, pravne ili volonterske podrške. Iako su se premijer Milanović i ministar Ostojić deklarativno protivili etničkom profiliranju izbjeglica, u vrijeme njihova mandata hrvatska je policija s honorarno angažiranim prevoditeljima, koji čak nisu bili izvorni govornici, provodila sustavno etničko, pa čak i regionalno profiliranje izbjeglica na željezničkoj stanici u Šidu. Cilj takve selekcije osoba koje će se moći ukrcati u vlak prema Hrvatskoj i Sloveniji bio je smanjenje broja povrata iz Austrije i Slovenije, koje su pronalazile sve kompliciranije načine selekcije izbjeglica u pokušaju smanjenja broja potencijalnih tražitelja azila.

Osnivanje i održavanje Sektora 3 bilo je izravna posljedica povećanog broja povrata iz Slovenije, koja je nekritički preuzimala sve bizarnije odredbe i kvote koje je Austrija iz

tjedna u tjedan uvodila. Taj kolosijek u obrnutoj ruti sve češćih povrata izbjeglica u punom će kapacitetu zaživjeti u vrijeme Mostova ministra Vlahe Orepića, a potrajat će do zatvaranja tranzitnog kampa u Slavanskom Brodu, kad su njegovi stanovnici bili prisiljeni birati između traženja azila i detencije.

KRIJUMČARI KAO JEDINA ALTERNATIVA

Osim Sektora 3, jedan od glavnih “krimena” novopečenog ministra Orepića bio je ukidanje transparentnog izvještavanja o broju izbjeglica u našoj zemlji. Taj potez omogućio je makedonskoj policiji da “na traženje hrvatske policije, a s obzirom na pretrpanost kampa u Slavanskom Brodu” (volonteri će ubrzo dokazati da je kamp baš tih dana bio avetinski prazan) uvede režim polupropusne granice, koji je u roku od nekoliko dana rezultirao formalnim zatvaranjem balkanske rute i humanitarnom katastrofom u kampu Idomeni. Zatvaranje rute u praksi je značilo guranje ranjive izbjegličke populacije u ruke krijumčara, koji su se pokazali kao jedina alternativa višemjesečnom boravku u potpuno nehumanim uvjetima grčkih izbjegličkih kampova, koji često nisu imali osiguranu ni bazičnu infrastrukturu poput dovoljnog broja zahoda ili slavina s pitkom vodom, ostavljajući izbjeglice izložene meteorološkim prilikama, gladi, bolesti i nasilju. Gotovo je nemoguće procijeniti točan broj ljudi koji su iznova riskirali svoju sigurnost kako bi izvan zakonskih okvira nastavili put prema željenim destinacijama. Sasvim je sigurno da samo kroz Srbiju svakoga dana prođe nekoliko stotina osoba, od kojih se dio kreće prema Mađarskoj, a dio kroz Hrvatsku pokušava ući u zonu slobodnog kretanja unutar šengenskih granica.

NERAZUMIJEVANJE I NEDOSTATAK EMPATIJE

Iako su tranzitni centar u Slavanskom Brodu u međuvremenu zamijenili mnogo adekvatniji prihvatni centri otvorenog tipa u Zagrebu (bivši hotel *Porin*) i Kutini, koji su u vrijeme ministra Orepića nešto bolje organizirani, ostaje problem detencijskog centra u Ježevu, u čijim se zatvorskim uvjetima povremeno drže čitave obitelji. Ježevo je djelomično zamijenilo i zloglasni Sektor 3, a sve ozbiljniju ulogu u detenciji i prisilnom povratu izbjeglica preuzimat će i novi centar u Tovarniku. Na temelju

često osporavanog Dablinskog sporazuma, danas u Hrvatsku bespogovorno primamo organizirane povrate izbjeglica iz drugih europskih zemalja, ali istovremeno redovito preko granice guramo izbjeglice koje samostalno ili u pratnji krijumčara pokušavaju ući u našu zemlju. Onima koji se zateknu u Hrvatskoj često se kao jedina legalna opcija nameće traženje azila, o kojem odlučuju službenici Ministarstva unutarnjih poslova. Proces traženja azila posljednjih je mjeseci osjetno ubrzan, ali zabrinjavajuće je što se u argumentaciji negativnih rješenja nerijetko koriste zastarjeli, irelevantni i nepouzdana izvori o zemljama iz kojih tražitelji azila dolaze, što govori o tome koliko su oni koji donose odluke o sudbinama ljudi koji su prisiljeni tražiti zaštitu Republike Hrvatske potkapacitirani i koliko ne razumiju problematiku za koju su zaduženi. U vrijeme propale vlade u kojoj je kao premijer figurirao Tim Orešković izbjegličko pitanje često se koristilo u raspirivanju međuetničke i vjerske mržnje, nastavljajući se na dugu tradiciju destruktivne retorike na liniji Zagreb–Beograd u kojoj su izbjeglice, kao Oni Drugi, koji dolaze s Istoka, u javnom diskursu nerijetko implicitno preuzimali ulogu agresora. Često ih se, dakako, potpuno neargumentirano, dovodilo u vezu i s terorističkom prijetnjom, a zanimljivo je da se od samog početka balkanske rute u javnom prostoru forsira riječ *migranti*, rijetko *izbjeglice*, a gotovo nikada riječ *prognanici*, koja bi se mogla dovesti u empatičnu vezu sa žrtvama Domovinskog rata.

Za očekivati je da će svjetonazorski umjerenija vlada eurobirokrata Andreja Plenkovića, uz kontinuitet rada ministra Orepića, nastaviti započetu politiku prihvata i zbrinjavanja izbjeglica vraćenih na temelju Dablinskog sporazuma, no istovremeno je teško zamisliti da bi bez nedvosmislene podrške Europske unije, koja se sustavno trudi zadržati problem izbjeglica na teritoriju Turske i Grčke, bili spremni otvoriti granice i omogućiti njihov legalan protok kroz našu zemlju.

CRNE TOČKE BALKANSKE RUTE

Istovremeno se izbjeglice relativno neometano kreću područjem Srbije. Broj srpskih izbjegličkih kampova nije dovoljan za sve koji kroz tu zemlju pokušavaju na legalan način

ući u Mađarsku (prihvatne kvote su ciničnih 30 osoba na dan, po 15 za svaki legalni granični prijelaz) ili pak nastavljaju svoje putovanje dobro uhodanom krijumčarskom mrežom. Dolaskom zime njihovi će se problemi dramatično pogoršati, a nova, slabo regulirana ruta kroz Kosovo kojom izbjeglice zaobilaze policijsku opresiju na makedonskoj granici dodatno ih udaljava od sustava organizirane volonterske podrške.

Na istočnim granicama balkanske rute Bugarska ostaje najcrnija točka izbjegličkog puta, u kojoj su zabilježeni nebrojeni slučajevi u kojima su izbjeglice pljačkali i na različite načine zlostavljali pripadnici graničnih paramilicija, i kriminalnih mreža, ali i uniformirani državni službenici.

Paravojne skupine i ekstremisti povezani s državnim aparatom prisutni su i u Mađarskoj, koju je predsjednica Grabar Kitarović u više navrata isticala kao dobar primjer ophođenja prema izbjeglicama.

STRAŠILA I ORUŽJE NA MAĐARSKOJ GRANICI

Jedna od grotesknijih figura koja se redovno pojavljuje u izvještajima neformalne aktivističke grupe Migszol jest Jobbikov László Toroczka, gradonačelnik pograničnog mjesta Ásotthalom. Toroczka je najpoznatiji po videouratku iz 2015. godine u kojem je “ilegalnim imigrantima” jasno odaslao poruku da nisu dobrodošli te da će u zatvoru završiti ako budu uhvaćeni ne samo u prelasku granice nego i pri eventualnom pokušaju oštećivanja ograde, koju su pak bili prisiljeni graditi mađarski zatvorenici. Zanimljivo je dometnuti da isto nije vrijedilo za policiju koja je u toj ogradi redovito rezala rupe kako bi kroz njih ilegalno vraćala ljude u Srbiju. Toroczka na svojoj stranici na *Facebooku* redovito objavljuje fotografije prestravljenih izbjeglica ulovljenih na granici, ruku svezanih iza leđa, nad kojima ponosno stoje njegovi podanici, granični stražari čije uniforme i vozila liče na policijska ili vojna, ali ne pripadaju niti jednoj državnoj službi. Unatoč zahtjevima Migszola i Mađarskog helsinškog odbora za očitovanjem, nitko od vlasti u Mađarskoj nije reagirao na ove paravojne formacije koje sprečavajući ljude da traže azil na teritoriju zemlje u kojoj se nalaze krše međunarodne zakone, kao ni

na činjenicu da redovito pljačkaju i tuku izbjeglice te na njih huškaju pse. Situacija je u devetom mjesecu ove godine dodatno eskalirala. Samoorganizirane grupe stražara koji čuvaju granicu, ali i pripadnici regularne pogranične policije, počeli su po *Facebooku* stavljati slike napunjenih pištolja, kao i granice promatrane kroz nišane tih pištolja. Netko se od lokalaca također sjajno domislio kako zastrašiti ljude te ih odvratiti od prelaska granice postavivši stražila na žičanu ogradu. Fideszov europarlamentarac György Schöpflin na to je rekao da bi “svinjske glave bolje obavljale funkciju odvrćanja Muslimana od ulaska u zemlju”.

Bez Mađarskog helsinškog odbora i Mađarske grupe solidarnosti s migrantima (Migrant Solidarity Group of Hungary, Migszol) koji se bore za prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila, kao i za njihovo sudjelovanje u socijalnom i političkom životu, teško da bismo imali ikakvih informacija iz Mađarske koje nisu rasistička, ksenofobna državna propaganda i raspirivanje straha. U svojem godišnjem izvještaju Migszol je na sjajan način prikazao da je izbjeglička kriza (zapravo kriza europskog sustava azila) na tlu Europe direktan rezultat nesposobnosti i nevoljosti mađarske vlade – pod vodstvom nacionalistički-konzervativno nastrojenog Fidesza i premijera Viktora Orbána – da pruži ikakav oblik potpore ljudima koji traže međunarodnu zaštitu. Kallius et al. (1) također pišu da je retorika “krize” koja je duboko prožimala odnos mađarske vlade prema migrantima omogućila implementaciju binarne opreke građanin – stranac i posljedično legitimizirala državne akcije protiv migranata i izbjeglica, koji su većinom bili označeni kao kriminalci i prijeteća masa protiv koje se mora djelovati. Orbán je u svojoj retorici krize koristio i ustaljenu i često prihvaćenu diskriminaciju Roma: kritizirajući EU i najavljene relokacijske kvote, rekao je da “Mađarska već ima populaciju Roma s kojom je prisiljena živjeti i od Zapadne Europe ne traži da nosi to breme”.

SRAMOTNI SLUČAJ AHMEDA H.

Par je trenutaka na koje se valja osvrnuti kada se sagledava sve restriktivniji politički i pravni kontekst Mađarske:

politička suđenja koja se trenutno odvijaju u Szegeđu i nedavni referendum. Nakon što je Mađarska u potpunosti fizički zatvorila granicu, na graničnom je prijelazu Röszke–Horgoš 2 nekoliko tisuća ljudi u rujnu 2015. godine danima prosvjedovalo. Među njima se nalazio i Ahmed H., muškarac iz Sirije, koji je uz pomoć megafona pokušao omogućiti komunikaciju između specijalne policije i ljudi pred kojima je granica zatvorena. Ahmed H. danas je jedan od Röszke 11, optuženih za sudjelovanje u “masovnoj pobuni”, no njegov je slučaj poprimio zastrašujuće razmjere – optužen je za terorizam i prijeti mu kazna doživotnog zatvora. Bitno je naglasiti da niti u jednom momentu tijekom suđenja nije definiran pravni okvir optužnice za terorizam, kao ni koji bi se njegov čin mogao definirati kao teroristički. Usto, nakon nekoliko saslušanja i sati i sati svjedočenja ljudi koji su bili prisutni, rasvijetljena je samo činjenica da nitko ne zna što se točno događalo u kaosu koji je nastupio nakon što je policija bacila suzavac na ljude i počela koristiti vodene topove te da svjedoci, kako kažu članovi Migszola koji su bili u sudnici, nisu sigurni tko je točno kriv, jer “svi migranti izgledaju isto, imaju bradu i crnu kosu”. Ahmed se u pritvoru, bez ikakve psihosocijalne potpore, nalazi već godinu dana (kao i ostatak Röszke 11, od kojih su neki starci i osobe s invaliditetom), a njegov se odvjetnik nije potrudio ni pojaviti na zadnjem saslušanju, poslavši umjesto sebe vježbenika.

NEUSPJEH REFERENDUMA O IZBJEGLICAMA

Mađarski se referendum o migrantskim kvotama održao 2. listopada 2016., a referendumsko je pitanje glasilo: “Želite li dopustiti da EU odlučuje o naseljavanju nemađarskih građana bez odobrenja mađarskog parlamenta?”. 60% biračkog tijela rasistički je referendum odlučilo naprosto ignorirati te on zbog nedovoljne izlaznosti nije uspio, no Orbán je već najavio potencijalne promjene ustava koje bi referendum učinile važećim.

Fašistička propagandna mašina u liku Orbána i Fidesza većinom igra na kartu ksenofobije, pa su tako naprimjer Mađari nedavno dobili letke s “informacijom” da su mnoge europske metropole sada podijeljene na zone u kojima se može živjeti

i one koje treba izbjegavati zbog “imigrantskog kriminala”. Informacije su na letcima, naravno, bile čista izmišljotina, no János Lázár, mađarski ministar vanjskih poslova, na demantije se nije mnogo obazirao. I dok Orbán zbog navodnih financijskih gubitaka suspendira Népszabadság, opozicijske novine najpoznatije po oštroj kritici njegova režima, Mađari nastavljaju prosvjedovati i odupirati se rastućem fašizmu u svojoj zemlji – najveći prosvjed protiv referenduma, koji se održao ispred mađarskog parlamenta, podržao je pokret mađarskih učitelja i zdravstvenih radnika, židovska je zajednica organizirala zajedničke molitve za izbjeglice, a aktivisti i građani putuju u Szeged kako bi zahtijevali slobodu za Rözske 11 te izrazili solidarnost s Ahmedom (kojeg vlasti nastoje držati u što većoj izolaciji) putem transparenata i pjesama otpora.

U svjetlu potpunog podbačaja grotesknog dogovora o razmjeni izbjeglica između Turske i EU te presporog i često nefunkcionalnog sistema relokacija i obiteljskih reunifikacija, sasvim je očito da će izbjeglička kriza potrajati još mjesecima, a vjerojatno i godinama. Birokratska tromost, sistemsko nerazumijevanje i sklonost međunarodne zajednice da vlastite političke i gospodarske probleme prelama preko leđa izbjeglica čini nas iznimno skeptičnima prema sposobnosti Europske unije da riješi problem u čijem je stvaranju sudjelovala. Balkanske zemlje koje se nalaze u nezahvalnoj pretpristupnoj ulozi nužno će svoje djelovanje prilagođavati naputcima Europske unije, čija “rješenja” nerijetko generiraju još više problema. Pritom treba spomenuti da Turska trenutno broji više od 2,5 milijuna izbjeglica, u Pakistanu se nalazi njih 1,6 milijuna, u Libanon se sklonilo 1,5 milijuna, a čitava Europa i Balkan zajedno nisu u stanju pronaći rješenje za manje od dva milijuna ljudi kojima je potrebna međunarodna zaštita.◀

(1) Kallius, A., Monterescu, D. i Rajaram, P. K. (2016). *Immobilizing mobility: Border ethnography, illiberal democracy, and the politics of the “refugee crisis” in Hungary*. *American Ethnologist*, 43: 25–37.

PROMAŠENOST JAVNIH POLITIKA

RAZGOVOR S KARLOM KRALJEM IZ MREŽE MLADIH HRVATSKE

RAZGOVOR VODILA MATEA GRGURINOVIĆ

* Karlo Kralj je student politologije u Zagrebu, od 2010. aktivan je u Centru za mirovne studije i Mreži mladih Hrvatske, gdje trenutačno obavlja ulogu predsjednika organizacije. Uz aktivizam, posebno ga zanima istraživanje društvenih pokreta, civilnog društva i socijalnih politika.

Visoka nezaposlenost, mjera stručnog osposobljavanja koja je skoro u potpunosti zamijenila klasično zapošljavanje, veliki broj nezaposlenih mladih iz strukovnog obrazovanja - tako kratko možemo okarakterizirati neke od problema s kojima se susreće ova skupina. S Karlom Kraljem iz Mreže mladih Hrvatske razgovarali smo o ovim temama.

Nedavno je Međunarodna organizacija rada (International Labor Organization, ILO) objavila da će ove godine 71 milijun mladih osoba biti nezaposleno. Hrvatska je pri vrhu neslavne liste u Europskoj uniji i problemu se ne nazire kraj. Kao jedno od rješenja bivši Ministar rada Mirando Mrsić uvodi mjeru SOR - stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Kako takve mjere, pod uvjetom da se primjenjuju smislenije i promišljenije nego u našem slučaju, mogu pomoći s problemom nezaposlenosti mladih?

Mjere aktivne politike zapošljavanja su način poticanja zapošljavanja u pojedinim zemljama već desetljećima. Takve mjere u primjerice nordijskim zemljama postoje već dugo i koriste se primarno kako bi služile kao nekakav tip osiguranja od pada u nezaposlenost, od socijalne isključenosti. Ideja je da, kada osoba izgubi posao ili ga traži prvi put, ima mogućnost dodatnog rada na sebi. Ne samo ono što se stekne u obrazovanju, nego i ono što se stekne kasnije, može poslužiti, budući da tržište rada nikada nije fiksno, mijenja ponudu i potražnju za različitim vještinama te znanjima. Zbog toga je mjera korisna u smislu da se oni koji je koriste mogu prilagoditi potrebama tržišta rada. Ključan problem *naše* mjere je taj što ona nije poslužila ljudima da dobiju dodatno obrazovanje, jer mjera stručnog osposobljavanja zapravo ne pruža obrazovanje, puno je šire shvaćena i od strane države, i od strane korisnika kao socijalna mjera kojom se mladima isplaćuje naknada (za određeni posao) kako oni barem određeni period ne bi bili bez nje, odnosno nezaposleni i pritom se na to gleda kao na nužno zlo - mlade osobe uglavnom ne steknu nikakve vještine i znanja, a ako i steknu, mi nemamo neke pouzdane evaluacije što se točno događa te kakva znanja i vještine oni dobiju kod poslodavaca. Jedan od najvećih problema je taj što je osposobljavanje, ako do njega i dođe, otvoreno za jednu grupu

ljudi. To su uglavnom mlade, visokoobrazovane osobe. Sve statistike pokazuju da te mjere, pogotovo SOR, dopiru samo do visokoobrazovanih mladih ljudi koji po definiciji već jesu - iako to ponekad zvuči nevjerovatno u Hrvatskoj - u boljem položaju od ostalih mladih ljudi. Većina mladih koji su prijavljeni na Zavodu za zapošljavanje imaju završenu trogodišnju ili četverogodišnju strukovnu školu.

U najgoroj poziciji su oni koji spadaju u skupinu NEET - not in education, employment or training - i kojima najviše prijeti trajno siromaštvo. Imamo li brojke o tome koliko se mladih u RH nalazi u skupini NEET?

NEET koncept se sve više koristi u javnim politikama jer zahvaća skupinu koja je u najvećem riziku od socijalnog isključivanja. Ako niste uključeni niti u jednu od te tri sfere, sasvim je sigurno da ćete se naći u riziku od siromaštva koje je trajno. Manji je problem privremena nezaposlenost, privremena isključenost iz tržišta rada, dok dulja isključenost za mlade znači trajnu stagnaciju. Od mladih u NEET skupini (oko 150 tisuća mladih ljudi) njih 71 posto je iz strukovnog obrazovanja, što pokazuje tragediju naših javnih politika - kada se pokušava riješiti nekakav problem, ne zna se ciljati skupinu koja ima problem. Hrvatska se po broju mladih koji su u skupini NEET nalazi na četvrtom mjestu u EU, iza Bugarske, Italije i Grčke. Dakle, nije samo problem nedefiniranih mjera ili nejasno propisanih financiranja mjera u javnim politikama, nego u tome da te mjere ne dopiru do onih do kojih bi trebale, a kada i dopru, ne znamo kako su im pomogle. Dakle, čak ni taj preduvjet nismo ispunili.

Svako malo "hrvatsku javnost" prodrma članak ili status na fejsu o kolonama uplakanih roditelja koji mašu autobusima prepunima hrvatske mladeži koja odlazi trbuhom za kruhom na rad u Njemačku, Irsku i sl. Postoji li statistika o broju mladih koji odlaze i razlozima zašto odlaze?

Ne postoje službene statistike o takvim pitanjima, budući da ne postoji nikakva obveza objavljivanja kada se iseljavate iz zemlje. Na temelju službenih statistika drugih država možda se može procijeniti koliko je ljudi uselilo u druge države iz Hrvatske. Pojavljivali su se nekakvi podaci vezani uz primjerice Njemačku,

pa se tu pokušavalo doći do zaključaka; međutim, teško je konkretno reći koje su brojke. Ključna stvar oko tih brojki je želi li se pokazati da država nešto radi ili ne radi ništa - govori li netko iz opozicije ili s vlasti. Priča o tome da je preko 200 tisuća mladih otišlo iz države ne drži vodu. Da je 200 tisuća mladih otišlo iz zemlje, to bi značilo da je četvrtina mladih napustila zemlju, što nije slučaj. Tako da ne treba pretjerivati, no s druge strane ne drže vodu ni priče da je otišlo tek nekoliko tisuća mladih. Istina je vrlo vjerojatno u sredini. Nema niti istraživanja koja bi nešto precizno rekla o razlozima odlaska mladih ljudi; postoje ankete koje se obično provode među onima koji namjeravaju otići: u slučaju da odete, zašto biste otišli, koji su razlozi odlaska i slično. Dominantni razlozi odlaska koji se u anketama navode su nezaposlenost, niski životni standard, odnosno želja za njegovim povećanjem, dakle razlozi koji spadaju u sferu ekonomskih i socijalnih pitanja. Ono što je jako zanimljivo kada govorimo o diskursu o emigraciji je taj moment koji obično dolazi od desno orijentiranih političara, kojim se poziva na domoljublje; naša organizacija (MMH, op.ur.) pokušava političare upozoriti da je njima, pogotovo jer ti političari dolaze iz starijih generacija, jako lako govoriti o domoljublju jer oni u osnovi nisu morali odlaziti. Tako se recimo naša Predsjednica još tijekom fakultetskog obrazovanja zaposlila u javnoj upravi, što je sada potpuno nezamislivo za jednu mladu osobu. Činjenica jest da Hrvatska puno toga gubi jer je ulagala u obrazovanje, ali država koja osigura uvjete za stjecanje vještina, a ne osigura uvjete za korištenje tih vještina, kao da i nije osigurala ovo prvo.

Na Facebook stranici Mladi radnici i mlade radnice imate rubriku Dnevno razbijanje mitova. Možeš li nešto reći o mitu o neusklađenosti obrazovnog sektora s tržištem rada?

Mislim da priče o neusklađenosti obrazovanja s tržištem rada proizlaze iz jednog potpunog manjka kritičnosti prema izjavama političara i da te priče jako često perpetuiraju sami novinari, jer im je to pitko objašnjenje nezaposlenosti. No to je vrlo pogrešno objašnjenje. Kada bismo zadovoljavali potrebe tržišta rada, vjerojatno bi najveći broj mladih osoba radio u ugostiteljstvu. Evidentno je da država koja se želi razvijati, ne

može to činiti samo na temelju ugostiteljstva. Ideja o tome da će prilagodba tržišta rada riješiti problem ekonomske stagnacije, ne drži vodu, kao ni ideja da će dovesti do povećanog zapošljavanja. Istraživanja pokazuju da bi prilagodba obrazovnog sustava tržištu rada u veoma malenom postotku nešto promijenila. No, ako država očekuje da ćemo svi biti konobari ili raditi na recepcijama hotelâ, pokazuje da očito nema ideju kako riješiti ovaj problem.

Što pokazuje i nedavni spot Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Da, mislim da je tip otuđenosti od stvarnosti s kojom se suočava ta institucija jako zabrinjavajući. MMH je bila u potpunom šoku nakon tog spota. Ta reklama poziva upravo na to- zaposlite se u ugostiteljstvu preko mjera. Dakle, ne nude se čak ni normalni uvjeti rada, nego neke mjere kojima se najčešće izlazi u susret poslodavcima u ugostiteljstvu. A kada već pričamo o ugostiteljstvu, tu je bitno napomenuti da bismo, čak i kada bismo se svi prekvalificirali u ugostiteljske djelatnosti, bili zaposleni pet mjeseci u godini. Dakle, HZZ promovira sezonski rad od kojeg na kraju nitko neće imati koristi, pa čak niti država. Da ne spominjemo da će naš dugotrajni rast turizma u jednom trenutku morati prestati, rast nije trajan. Veliki broj mladih ljudi ovisi o tome da nekoliko mjeseci u godini radi te prekarne poslove za uglavnom male novce; ako i dobivaju korektnu plaću, ostaje činjenica da ostatak godine ti mladi ljudi nemaju od čega živjeti. Ja imam nekoliko prijatelja i prijateljica koji svoje fakultetske obveze završavaju u roku kako bi mogli otići na more tri mjeseca raditi sezonu jer od toga financiraju život u Zagrebu ostatak godine. Sada govorimo o fakultetu, a kako je ljudima koji su završili trogodišnju strukovnu školu, imaju zanat i od svoje osamnaeste, devetnaeste godine rade sezonu ili čak niti to? To nije normalan život, da ovisiš o tri mjeseca rada u turizmu...

Vratimo se na stručno osposobljavanje. Iako je mjera daleko od idealne, mladi su izrazito negativno reagirali na nedavnu odluku da se financiranje ukida do ove godine, a od iduće mjera mijenja, što mi se čini da je samo po sebi pokazatelj očaja u kojem se mladi nalaze. Kakva su iskustva onih koji su odradili

stručno osposobljavanje?

Često problem proizlazi iz toga što se izmjene u mjerama rade bez ikakvih konzultacija s javnošću. Najčešće je to diskrecijska odluka HZZ-a, Ministarstva rada ili čak Ministarstva financija koje primjerice zahtijeva određeni tip pravdanja troškova, kao što je nedavno bio slučaj s promjenama dokazivanja putnih troškova, koji većini ljudi predstavljaju dodatan prihod. Fantastičan je cinizam uprave čiji zaposlenici ne moraju dokazivati svoje putne troškove, ali zato zahtijevaju od mladih ljudi koji koriste mjere da svaki mjesec nose pravdanje putnog troška. To je prvi problem, taj cinizam koji se samo nastavlja iz one reklame s Lanom Jurčević. Drugi problem s tom najrecentnijom idejom koju su odlučili provesti u djelo je to što nema dovoljno zaposlenih koji mogu obraditi svu tu dokumentaciju. Ne znam kako je ljudima koji rade na dnu sustava, no naprosto je nevjerovatno da sustav, umjesto da im olakša posao, osmišljava nove zadatke koji zapravo nisu potrebni. Činjenica je da se ta sredstva trebaju trošiti tako da se zna na što se troše, ali taj tip birokratizma pokazuje da se oni, umjesto da rješavaju brojne probleme stručnog osposobljavanja, bave takvim birokratskim glupostima koje uopće ne doprinose poboljšanju mjere.

Što se tiče iskustava sa stručnog, najčešće su ljudi razočarani i rezignirani. Posebno je zabrinjavajuća javna uprava. Kada se uvodila ova mjera, mi koji smo pratili politike za mlade, bili smo više zabrinuti oko privatnog sektora. Međutim, pokazalo se da javna uprava više eksploatira, jer se istovremeno s uvođenjem ovih mjera pojavila odredba o zabrani zapošljavanja u javnoj upravi, tako da se ove mjere tamo često koriste kao zamjena za porodiljni, uvijek u nekom tipu privremene zamjene za nekoga tko je otišao.

Tu dolazi do problema, jer kada institucije uzimaju nekoga na stručno, nemaju nikakav plan s tom osobom, osim da im bude zamjena za određeno vrijeme. Privatni sektor zadržava puno

veći broj ljudi nego javna uprava nakon završetka stručnog. Još jedna stvar - stručno je u potpunosti zamijenilo bilo kakav ulazak na tržište rada. SOR dominantno, ali i druge mjere, jedine mladima omogućavaju ulazak na tržište rada. Da ne govorimo o ovom sustavu pripravnništva koje praktički više ne postoji, osim par iznimaka poput, recimo, Hrvatske narodne banke.

Što Mreža mladih Hrvatske predlaže kao dobre mjere koje mogu pomoći u rješavanju problema nezaposlenosti mladih?

Prvo treba odustati od ideje da će mjere aktivne politike zapošljavanja riješiti problem nezaposlenosti, one niti trebaju, niti mogu riješiti taj problem. MMH nema jasnu viziju kako se izvući iz krize. Naravno da imamo viziju oko toga kako se mogu poboljšati obrazovni sustav i tržište rada, a isto tako nam se čini da je vrlo problematično to što naši političari uvijek gledaju kako da uštede, umjesto da ulažu u mlade i obrazovanje. Budući da stranke u Hrvatskoj gledaju samo kako da vrate dug i uštede na javnim uslugama, teško je zagovarati bolje uvjete.

Ono što mi predlažemo po pitanju mjera aktivne politike zapošljavanja, prije svega je da one stvarno budu mjere uz koje ljudi uče i razvijaju se. Za to postoji nekoliko preduvjeta, jedan je da se poslodavci osobno informiraju, kako o njihovim pravima, tako i o svrhama tih mjera. Druga stvar jest da se ozbiljno promisli o kapacitetima HZZ-a, kako se oni mogu što bolje iskoristiti u zadanim uvjetima. I ono o čemu još treba razmisliti jest kako da mjere dopru do mladih ljudi u odnosu na dvije razine nejednakosti: obrazovnoj i regionalnoj. Dakle, kako da dopremo do mladih koji nisu visokoobrazovani i do onih koji su izvan velikih urbanih cjelina. Sada je dominantno korištenje mjera u velikim gradovima; trebamo vidjeti kako možemo doći do mladih ljudi u ruralnim krajevima. I naravno, treba razmisliti kako da tu mjeru koriste oni kojima stvarno može pomoći, a ne da se koristi kao mjera nužnog zla. ◀

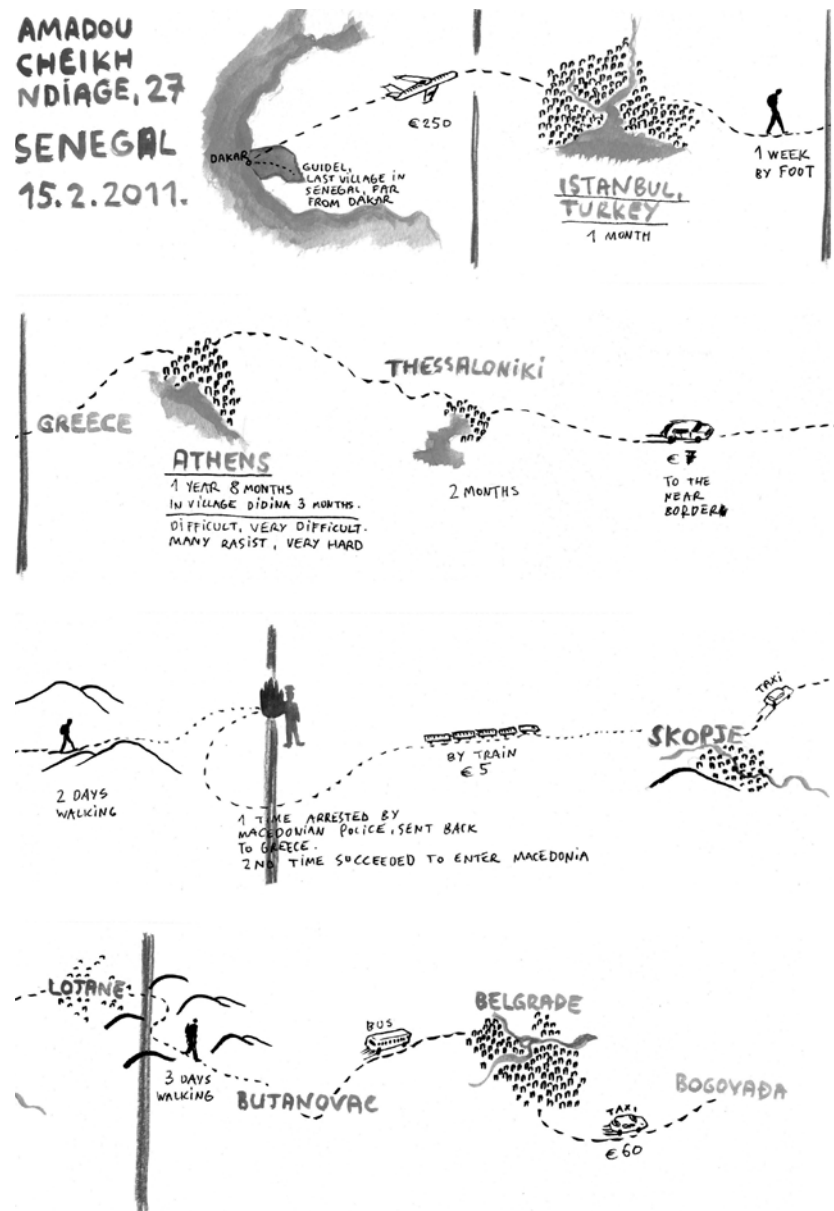
Izložba o životu i putu migranata i tražilaca azila "Granica je zatvorena" predstavljena je u Muzeju afričke umjetnosti u rujnu 2015., a od prosinca 2015., putovala je po brojnim Muzejima i školama u regiji.

Izložba je nastala kroz suradnju umjetnika/ica Ivane Bogičević-Leko, Snežane Skoko, Luke Kneževića-Strike (Belgrade Raw Collective) i umjetničkog kolektiva „Škart“, zatim Muzeja afričke umjetnosti (kustoskinje Ivana Vojt i Emilia Epštajn) te Grupe 484. Radovi predstavljeni na izložbi rezultat su višegodišnjeg rada navedene grupe umjetnika s korisnicima centara za smještaj tražilaca azila u Srbiji. Kako kažu u Grupi 484, radovi različitih formata, inspirirani su pričama i životima ljudi koji su boravili u centrima i koji su često aktivno sudjelovali u stvaralačkom procesu.

“Surha izložbe bila je da predstavimo priče ovih ljudi našem društvu i da razvijamo solidarnost i razumevanje među građanima Srbije. Želeli smo da životne priče migranata prikažemo ne samo kao priče o nevinim žrtvama, već i kao svedočenja o hrabrim ljudima koji se bore da imaju dostojanstven život.” Grupa 484

U Nepokorenom gradu donosimo Vam jedan djelić izložbe, tzv. “migrantske mape” – ilustrirane prikaze priča migranata o njihovom životu na putu!

MIGRANTSKE MAPE

H.29

FROM SOMALIA
GREW UP IN
SAUDI ARABIA
BUT THERE WAS
NO FUTURE.
NO GIVEN CITIZENSHIP
ONLY PERMISSION
TO STAY

2006 SYRIA
2 DAYS

SYRIA

TURKEY,
1 YEAR

TURKEY

BY BOAT THEN

SWIMMING
3 HOURS TO

SAMOS
ISLAND

FIGHTING WITH POLICE.
POLICEMAN HIT ME IN
THE BACK. THEN
ASKED FOR PAPERS, SENT TO
COURT, ACCUSED.

PRISONS:

BORIDALLO
TRIAL PRISON - 1 YEAR
DOMOKO
PATRA - 3 YEARS

SENTENCED FOR 12 YEARS AND 6 MONTHS
SPENT IN PRISON 4 YEARS (WORKING
2 YEARS AND 6 MONTHS).
THEY REMOVED 5 YEARS, SO IN
TOTAL SPENT IN JAIL 7 YEARS AND 1 MONTH.
18 MONTHS WITHOUT PAPERS, KEPT IN JAIL.
PAY 2500€ TO LOYER TO GET PRISON SENTENCE LESS.

ATHENS

AFRAID TO LEAVE COUNTRY - IF
CATCH ME WILL SEND ME TO
HUMEVAND.

MET WIFE IN
ATHENS.
MARRIED.

IN ATHENS
HAD
FAKE
PAPERS
IN CASE
POLICE STOP ME.

CRETA

WENT TO CRETA.
SPENT 7 MONTHS ON
AGRICULTURAL FARM.
LOCALS WERE VERY NICE,
FRIENDLY AND HELPFUL.

7.9.2013.
ALI WAS
BORN IN GREECE.
WE HAD TO PAY
MORE THAN 3000€
FOR BABY BIRTH.

THEN WE WERE WALKING 13 DAYS
THROUGH JUNGLE, TOWARDS
BORDER WITH MACEDONIA.

WE LEFT DEPOSIT OF 9000€ FOR
SMUGGLERS TO HELP US CROSSING
THE BORDER.

DEPOSIT WE SHOULD BE
LEFT IN WESTERN UNION OR TO
FRIENDS IN MOBILE PHONE SHOP

WE WERE CAUGHT
BY POLICE AND
SENT BACK

SECOND TIME WE WERE
CAUGHT BY POLICE AND
SENT BACK TO GREECE

MACEDONIAN POLICE
WAS NICE, TREATED US
AS HUMANS

3RD TIME WE
SUCCED TO ENTER
MACEDONIA

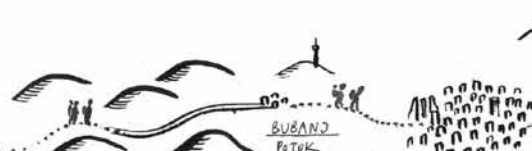
WE WERE WALKING
THROUGH MACEDONIA

LOJANE
TOWN NEAR
BORDER
WITH
SERBIA

MACEDONIA

6 HOURS WALKING
THROUGH JUNGLE.
BORDER POLICE HERE IS A
BIT TOUGHER.

BUBANJ
POTOK

BEOGRAD

BOSOVADA

2015.

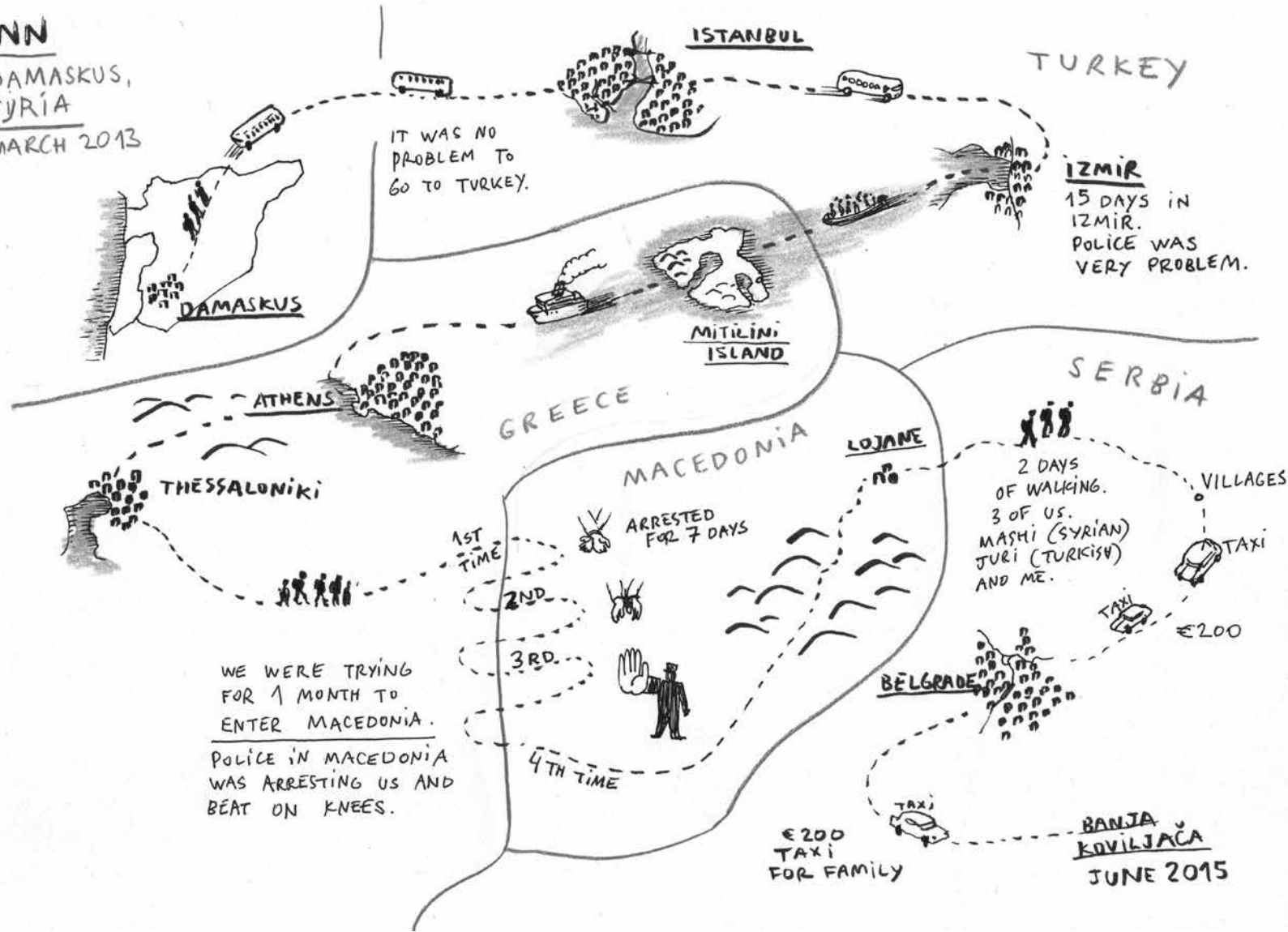
S E R B I A

DANMARK

PRICE LIST TO ANY SMUGGLERS
1900€ TO GO TO
ITALY OR AUSTRIA
FROM SERBIA,
WITHOUT FINGERPRINTS
40€ TO HUNGARY

NN

DAMASKUS,
SYRIA
MARCH 2013

WE WERE TRYING
FOR 1 MONTH TO
ENTER MACEDONIA.
POLICE IN MACEDONIA
WAS ARRESTING US AND
BEAT ON KNEES.

JAFFNA
SRI LANKA

(INDIA

SRI
LANKA

BY BOAT, BUT
BOAT WAS
DESTROYED.
SWIMM 8KM

MALAYSIA

~AUSTRALIA

JAKARTA

INDONESIA

1 YEAR 6 MONTHS.
I WAS PLAYING
CRICKET.

NEEDED
VISA FOR
TURKEY

A NIGHT
BY FOOT
TO CROSS TO
ALBANIA

ATHENS

MITILINI, GREECE

AUSTRALIA

13 MONTHS.
THEY WERE LOOKING
TO BRING ME BACK
TO INDONESIA

TURKEY

ALBANIA

3 DAYS BY FOOT

PROKLETIJE

MONTENEGRO

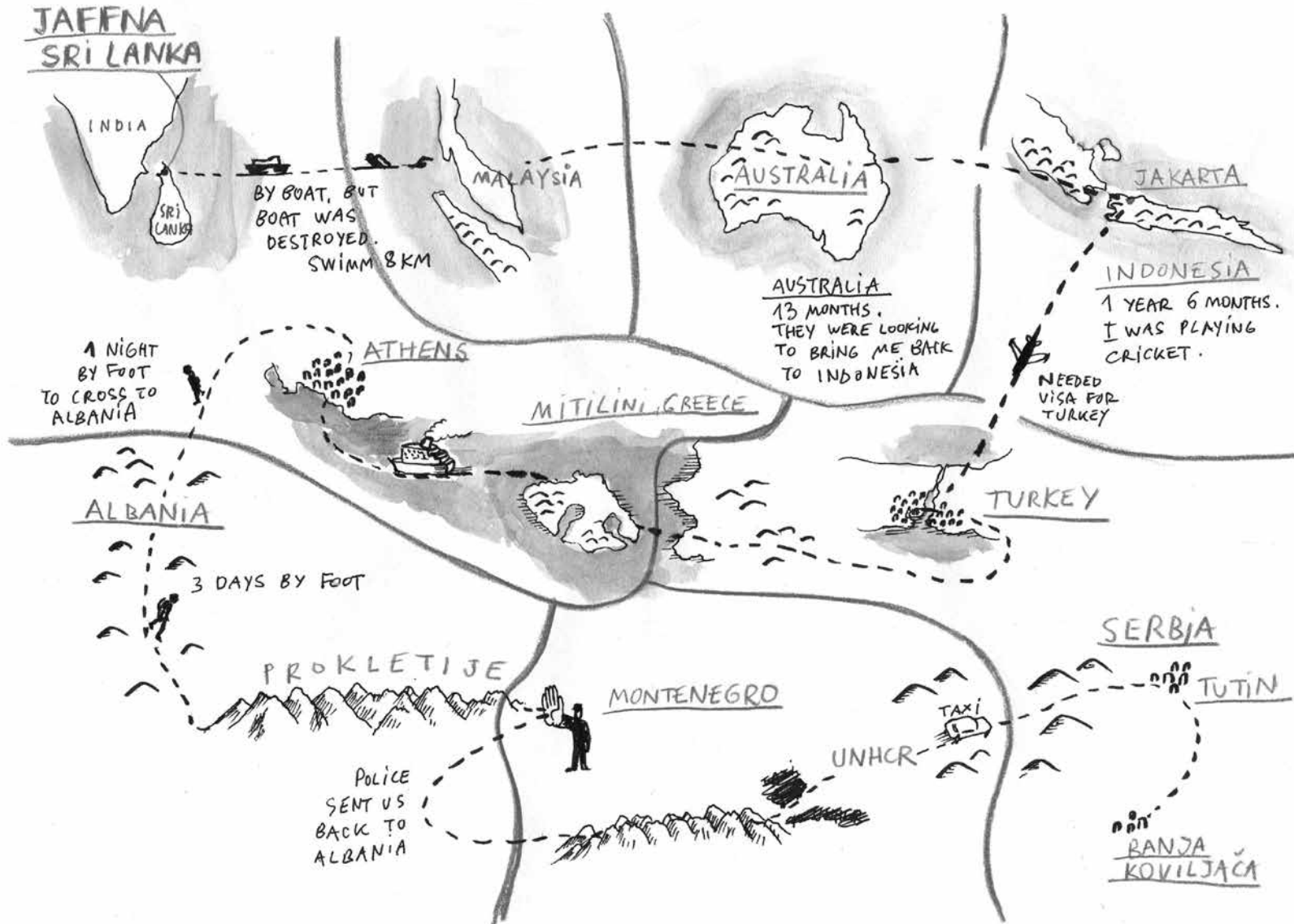
POLICE
SENT US
BACK TO
ALBANIA

UNHCR

SERBIA

TUTIN

BANJA
KOVILJAČA

ALEPPO,
SYRIA

ALEPPO
DESTROYED HOUSE.
CATANE STREET ALL
DESTROYED, SHUT DOWN.

SOLD HOUSE TO
FINANCE TRIP.
ABOUT 8000€ FOR TRIP.

50 PEOPLE SLEEP IN ONE
HOUSE IN ALEPPO BECAUSE
TOWN IS RUINED.
13 PEOPLE IN ONE ROOM

SYRIA

BUS

AZAZ

BAN
SALAMI

FERRY,
2000
PEOPLE,
18H TO
ATHENS
TICKET 55€

ATHENS
3 DAYS

SIMI
GREECE

2 DAYS,
GOT PAPER
FOR 6 MONTHS
TO GO OUT
OF GREECE.

GREECE

THESSALONIKI

MET PEOPLE FROM
AFGANISTAN, SUDAN,
LIBYA, ALGERIA...
THEN WALKING TOGETHER

WALKING 5 HOURS.
RELAX 30 MIN, POLICE
COMES, THEN STAY HIDDEN,
WAITING POLICE TO LEAVE, THEN
GO AGAIN WALKING FEW HOURS.
POLICE COMES... HIDE... LIKE THAT
UNTIL CROSSING TO MACEDONIA.

MACEDONIA

4 DAYS
WALKING,
WITHOUT FOOD,
ONLY RED BULL AND
CHOCOLATE BARS.

TO MUCH MAFIA IN
MACEDONIA.
MAFIA TOOK OUR MONEY
AND MOBILE PHONES.
200 PEOPLE WERE IN GROUP
SO MAFIA DIDN'T ATTACK US.

LOJANE

1 DAY, STAY IN
VILLAGE. IF SEE
MAFIA RUN IN
MOSQUE TO HIDE.

BOGOVADA

TAXI
80€

SERBIA

BEOGRAD

POLICE DIDN'T GIVE
US ANY PAPER JUST
SENT US TO BOGOVADA

BOSS (AFGANI
MAN)
NEGOTIATE AND BUY
TICKETS FOR ALL GROUP
AND CHARGE US €50 FOR
TICKET WHICH REGULAR
PRICE IS ABOUT €20.

MIRATOVAČ
SERBIA

TURKEY

REYMANLI,
TURKEY

ASMIR

15 PEOPLE IN BOAT.
1000€ IF BOAT IS FULL,
IF IT IS MORE
COMFORTABLE UP
TO 3000€.
TRIP WAS 2H. LONG.

FUAD
FREETOWN
SIERA LEONE

MOROCCO

TURKEY

ISTANBUL

OCTOBER
2013

GREECE

€40-45
FOR BOAT
TO ATHENS

ATHENS

2 DAYS IN
ATHENS.

BY
TRAIN
TO

THESSALONIKI

CAMP

2 DAYS IN CAMP. POLICE SENT US
TO OTHER ISLAND WHERE IS CAMP
POLICE GAVE US
PAPERS -
1 MONTH TO
LEAVE GREECE.
IF YOU DON'T
LEAVE IN A
MONTH AND POLICE
CATCH YOU, YOU
GO TO PRISON FOR
18 MONTHS

SOME
ISLAND

3RD TIME

NOVEMBER
2014

WE LEFT ISTANBUL.
PAID \$50 TO
REACH COAST.
WE PAID \$1200
TO SMUGGLERS TO
GET US TO GREECE.
PRICE IS €1200-1500
UNTIL WE SUCCEED.
BOAT WAS LIKE THIS

3,5-4 m

AND WE WERE 52 PEOPLE IN THE BOAT
WE SPENT 6 HOURS ON THE SEA AND
ONLY ON 3RD TIME SUCCEEDED TO
ENTER GREECE, TO SOME ISLAND

9 DAYS
WALKING.

IT WAS DIFFICULT CROSSING BORDERS

WE WERE FOLLOWING
TRADE ROAD

MAFIA WAS
INTERCEPTING
US.

9 DAYS WE
WERE WALKING
THROUGH
MACEDONIA,
THROUGH JUNGLE.
VERY DIFFICULT
IN MACEDONIA,
LOCAL MAFIA WAS
ROBBING US.

60 ~~WAS~~ 65
PEOPLE IN
GROUP, INTERNATIONAL,
SOLIDAR.
THERE WERE BABIES.
PEOPLE WERE FROM
GHANA, NIGERIA,
ETHIOPIA, SYRIA.
THERE WERE WOMEN
PREGNANT WITH
CHILDREN.

WE KNEW WHERE
THE CROSSING POINT
IS THEN WE GO
AROUND IT.

3 PEOPLE DIED DURING
JOURNEY THROUGH MACEDONIA

LOJANE

MIRADOVAC

1ST ATTEMPT
TO SERBIA AND
WE SUCCEEDED

EITHER WE
DON'T HAVE
CASH OR IF
HAVE IT IS
STACHED IN
A PLASTIC BAG

BANJA KOVILJACA

JUNE 2015

ORGANIZIRANJE MIGRANTSKIH RADNIKA

BRANIMIR ŠLOSER

* Branimir Šloser, programer, aktivist, panker, maratonac, navija za NK Zagreb 041

Izbjeglički val koji je u posljednje dvije godine doveo u Europu radno sposobne mlade ljude, ponovno je otvorio pitanje jeftine, hipereksploatirane i pretežno nelegalne radne snage. O mogućnostima sindikalnog organiziranja migrantskih radnika kao i o važnosti zajedničke borbe migrantskih i domicilnih radnika za socijalna, ekonomska i radnička prava koja prelazi nacionalne granice piše Branimir Šloser.

NEVIDLJIVI RADNICI I JEFTINA RADNA SNAGA

Iako su migracije stanovništva prisutne oduvijek, postoje trenutci u povijesti kada one na određenim područjima imaju veći intenzitet. Razlozi su razni; nekada su to pretežno bile bolesti i ratovi, dok u novije vrijeme ekonomske okolnosti prisiljavaju ljude da migriraju u potrazi za boljim životom. U posljednjih nekoliko godina područje Sjeverne Afrike suočava se s intenzivnim emigracijama. Velik je broj ljudi zbog ratova, siromaštva i nesigurnosti odlučio sebi i svojim bližnjima osigurati bolje uvjete života, a većina njih nada se da će ih naći u bogatijim državama Europske unije. Iako su migracije iz Sjeverne Afrike prema bogatim europskim državama u stalnom porastu zadnjih dvadesetak godina, veću su pozornost javnosti dobile tek u zadnje dvije godine, tj. uslijed velikog izbjegličkog vala koji se prema Europi kreće iz smjera Bliskog istoka, pretežno iz Sirije. Kao odgovor na izbjeglički val, države u kojima izbjeglice ne žele ostati – poput Mađarske i Slovenije – reaguju paničnim zatvaranjem svojih granica, dok države u koje izbjeglice žele doći istovremeno u većoj mjeri primaju izbjeglice, ali su pod utjecajem javnosti primorane mijenjati svoje imigracijske politike. Tu generalno loša imigracijska politika dolazi do izražaja – jasne strategije integracije nema, dok je jedan od važnih faktora u kreiranju politika uvoz jeftine radne snage. Tzv. razvijene zapadnoeuropske zemlje svoje bogatstvo i razvoj velikim dijelom temelje na imigrantskom radu. Primjerice razvoj Njemačke, jedne od izbjegličkih “top-destinacija”, nezamisliv je bez rada useljenika koji su sredinom prošlog stoljeća dolazili iz Turske, Grčke i Jugoslavije, a danas iz Sjeverne Afrike i s Bliskog istoka. Cijena rada pada uslijed povećanja ponude radne snage, ali i zbog sve većeg očaja onih koji dolaze.

Javnost zapadnih zemalja, suočena s novonastalom situacijom u kojoj imigranti svakodnevno čekaju pred radnim pogonima da netko dobije otkaz kako bi oni mogli dobiti šansu da za još manju nadnicu rade više, brže i bolje, u pravilu reagira na tri načina: jedni smatraju da na slobodnom tržištu svi imaju jednake šanse i da je osoba koja traži posao dobar primjer integracije stranaca. Drugi su uvjereni da im ti ljudi otimaju posao i ugrožavaju egzistenciju te da se treba zaštititi od svih koji su došli, a novima zabraniti ulazak u zemlju. Tek će manji broj ljudi razumjeti nepravdu i zapitati se tko se brine o tim ljudima, tko može braniti njihova ljudska i radna prava. I tu dolazimo do pravog pitanja: kako zaštititi te ljude od potpunog izrabljivanja? Na državu u koju su došli i na njezine institucije stranci se ne mogu osloniti. Zakoni o radu, koji u zapadnoeuropskim državama ipak barem donekle štite radnika, kada se radi o strancima, najčešće se krše. Postoje brojna svjedočanstva iz Njemačke koja to potvrđuju. Tako su npr. u restoranima česte inspekcije koje provjeravaju sve od sanitarnih uvjeta do ventilacije i svježine namirnica te zatvaraju restoran zbog najmanje sitnice, ali istovremeno ne primjećuju da se uz dva prijavljena kuhara u kuhinji nalazi još nekoliko ljudi, od kojih neki ne vladaju njemačkim jezikom. Sličnih svjedočanstava ima i u građevinskom sektoru, u kojem velik broj ljudi nije prijavljen, ali se nitko, uključujući policiju, ne pita tko su i odakle su, gdje i u kakvim uvjetima žive. Jasno je da postoji prešutni dogovor da se strane radnike ne dira – ne provjerava se odakle su te jesu li prijavljeni, a inspekcija se pogotovo ne bavi njihovim uvjetima rada. Sustav se prema njima ponaša kao da su nevidljivi, a u pojedinim su im državama prava i službeno degradirana u odnosu na prava domicilnih radnika. Tako je primjerice Njemačka jednom od mjera integracije izbjeglica uvela mogućnost da se radnicima strancima može isplatiti manja plaća od zakonom propisane minimalne plaće.

MIGRANTSKI RADNICI – PRIJETNJA ILI SAVEZNICI

Kada se govori o zaštita radnika i radnih prava, sindikati se nameću kao logično rješenje. misao. Nažalost, veći se dio europskih sindikata ni na ovom području ne snalazi najbolje,

tromost u mijenjanju načina rada i djelovanja kod njih je uobičajena. Jedan se dio velikih sindikata i središnjica i dalje bavi samo svojim članstvom, a problem migrantskog rada ne primjećuje. Pojedini će sindikalisti na migrantske radnike gledati kao na one koji ugrožavaju njihove članove i teško stečena prava, pa će zagovarati kvote za strance, zabrane uvoza radne snage i slično. Tek se u novije vrijeme pojedini sindikati koji su i u drugim pitanjima progresivni (koji se primjerice bave problemom prekarnog rada, agencijskog rada i sl.) angažiraju i po pitanju migrantskog rada, jer su svjesni da se borbom za prava migrantskih radnika bore i za prava svojih članova. U Njemačkoj su u tome dosta aktivni u sindikatu Ver.di i u sindikalnoj središnjici Deutscher Gewerkschaftsbund (DBG), dok se u Velikoj Britaniji problemom migrantskog rada bavi sindikat Unite. Ipak, ne treba biti niti preoštar u osudi sindikata jer pristup migrantskim radnicima zaista nije jednostavan, a pogotovo ih nije jednostavno organizirati i zajedno se s njima boriti za veća prava. Problem je što određen broj njih ne zna jezik države u koju su došli, ne poznaju zakonske regulative, a ni općenita apatija i gubitak nade da će im netko pomoći ne pomažu. Usto, sve veća fragmentacija na tržištu rada dodatno komplicira stvar jer postoje brojne agencije koje iznajmljuju radnike i prisiljavaju ih da rade danas u jednom, a sutra u drugom gradu, što otežava njihovo organiziranje. Sve ono što agencije za posredovanje teško mogu raditi s domicilnim stanovništvom s migrantskim radnicima rade vrlo jednostavno jer oni pristaju na stalne promjene radnih mjesta i rad u različitim gradovima. Osim toga, situaciju dodatno otežava činjenica da te agencije često vode migrantski radnici druge generacije, koji su tu duže i koji za bijeg od vlastite bijede koriste neznanje i bijedu onih koji su tek došli. Ti vlasnici agencija poznaju sustav i vrlo dobro znaju kako spriječiti i najmanju šansu za organizirani bunt radnika. Kao što je već spomenuto, pojedini su se sindikati i organizacije usprkos poteškoćama odlučili pozaba-viti problemima migrantskog rada. U praksi se pokazuje da se u tome najbolje snalaze male organizacije koje imaju direktan pristup prema radnicima. U našoj je blizini jedan od boljih primjera Svetovalnica za migrante iz Ljubljane. Radi se o organizaciji koja je nastala kao

projekt najveće sindikalne središnjice u Sloveniji, ali danas je samostalna organizacija koja direktnim radom na terenu pomaže migrantskim radnicima u Sloveniji. Osim rada s ljudima, pokrenuli su i brojne promjene u zakonskoj regulativi. Iako djeluju tek tri godine, iza njih su brojne uspješne pravne borbe koje su dobili kako za radnike iz Slovenije koji rade izvan Slovenije tako i za radnike strance koji su zaposleni u Sloveniji. Goran Lukič, pokretač i aktivist Svetovalnice, ističe da je glavni razlog uspjeha njihove organizacije činjenica da su među radnicima strancima pronašli ljude koji su se bili spremni aktivirati i nastaviti borbu za sve radnike koji se nalaze u situacijama u kojima su i oni sami bili. Kada oni pristupaju novopridošlim radnicima, komunikacija je puno prisnija jer postoji međusobno razumijevanje i povjerenje, a kada se uspostavi povjerenje, onda se i problemi lakše rješavaju. Međutim, kao i inače u sindikalnom djelovanju, problem malih organizacija koje imaju bolji pregled terena i direktan pristup radnicima izostanak je umreženosti s drugim sličnim organizacijama i njihova posljedična slabost; one teško mogu iznijeti veću borbu za popravljivanje uvjeta rada migrantskih radnika.

ŠIROKA KOALICIJA ZA OBRANU RADNIH PRAVA MIGRANATA

Inicijativa koju je pokrenula Svetovalnica za migrante pruža i dobar primjer povezivanja. Radi se o inicijativi za uspostavu široke koalicije organizacija koje se bave zaštitom radničkih prava vozača na području od južnog Balkana pa sve do sjevera Europe. Radnike vozače jako je teško organizirati, pogotovo one koji rade preko agencija, tako da su tu kršenja radnih prava velika. Ideja je da se koalicija brine o svim članovima svojih organizacija na cijeloj teritoriji kao da su njihovi. Primjerice, ako se vozač iz Makedonije koji je član makedonskog sindikata nađe u problemima na radu u Njemačkoj, o njemu će se pobrinuti njemački sindikat koji je član koalicije. Ovo je svakako hvalevrijedna inicijativa jer kako kapital ne poznaje granice, tako bi i borba za radna prava morala biti prekogranična. Na tragu navedenog primjera, oko problema migrantskog rada trebalo bi doći do puno šire mobilizacije nego što je trenutno slučaj. U rješavanje problema migrantskog rada, koji je zapravo

najveći pokazatelj bahatosti kapitalizma, trebali bi se uključiti svi trenutno aktivni subjekti na ovom polju (aktivističke udruge, udruge za zaštitu ljudskih prava, ekolozi, sindikati, lijeve političke stranke, anarhističke organizacije i sl.). Ne smijemo zaboraviti da su neke najveće radničke pobjede, koje se i danas slave, iznijeli baš migrantski radnici i radnice, mahom iz država razvijenih europskih zemalja u koje migranti danas dolaze. Tako praznik rada, koji se slavi u gotovo cijelom svijetu, obilježava dan kada su radnici u Chicagu rekli da im je dosta izrabljivanja i da žele osmosatno radno vrijeme. To su u velikoj većini bili radnici iz Europe (Irci, Talijani, Nijemci, Nizozemci, pa i ljudi iz naših krajeva). Sve je skupa kulminiralo bacanjem bombe na gradskom trgu u Chicagu nakon kojeg je sedam ljudi osuđeno na smrt iako im se nikada nije dokazala krivnja. Većina njih bili su doseljenici. Časopis koji im je bio glavni izvor informiranja i oko kojeg se organizirao radnički pokret u Americi zvao se Arbeiter Zeitung i štampao se isključivo na njemačkom jeziku, s tek ponekim prijevodom na engleski. Iz toga se jasno vidi da su migrantski radnici bili predvodnici te borbe. Iako se danas taj dan u Njemačkoj slavi kao praznik, teško je zamisliti da bi njemačko stanovništvo na borbe stranaca za osmosatno radno vrijeme i pristojnu nadnicu gledalo kao na herojsko djelo. Vjerojatno bi i danas, baš kao i tada, ti borci bili osuđeni na najveću moguću kaznu. Migranti i etničke manjine tijekom fordističke proizvodnje posvuda su u zemljama industrijske jezgre činili značajan dio radne snage. Kriza i njome stvoreni viškovi radne snage najviše su pogodili upravo ovu skupinu. Početak je 20. stoljeća u Americi prožet borbama radnika i poslodavaca, a u tim su borbama na radničkoj strani prednjačili radnici iz Europe. Tako je primjerice u pojedinim rudnicima bilo zabranjeno zapošljavati Irce jer su poslodavci znali da

su oni udruženi i da su spremni boriti se za svoja prava svim silama. To je vrijeme kada se riječ terorizam prvi put počinje koristiti kako bi se diskvalificirala opravdana borba jednog ljudskog bića da se obrani od ugnjetavanja.

Iz svega dosad navedenog vidljivo je da je na problem migrantskog rada potrebno staviti veći naglasak. Za rješavanje problema migranata općenito, pa tako i migrantskog rada, i za stvaranje široke platforme potrebno je napraviti nekoliko koraka: za početak bi trebalo napustiti isključivo humanitarni pristup jer on vodi potpunoj depolitizaciji migracija te je ključno prestati gledati na migrante isključivo kao na bespomoćne žrtve. S druge strane, ne treba ići niti u drugu krajnost pa tvrditi da su migranti sami po sebi politički subjekt i borci za bolji svijet, ali njihovo je postojanje svakako rezultat određenih politika. Bez rada na promjeni (ili ukidanju) takvih politika besmisleno je uopće razmišljati o rješavanju problema koje su one izazvale. Pod politikama mislim i na ekonomsko uređenje u kojem živimo jer, u konačnici, sve krize koje je kapitalizam izazvao na ovaj su se ili onaj način prelile na političke krize koje su uzrokovale ili veliko siromaštvo na određenim teritorijima ili ratove, što posljedično uzrokuje velike migracije, koje onda opet taj isti kapitalizam koristi u svojoj suludoj spirali rasta. I za kraj, borba mora biti internacionalna jer sve borbe vođene isključivo unutar državnih granica teško mogu biti utjecati na internacionalan problem. Trenutno u Europi postoje sjajni primjeri borbi na raznim političkim poljima u kojima sudjeluju migranti i to daje nadu. Izazov svih izazova jest kako sve te pokrete i borbe povezati kako bi se stvorila šira koalicija za potpunu demokratizaciju i bolje društvo u kojem svi skupa živimo bez obzira na to gdje smo rođeni. ◀

MIGRANTSKIM RADOM DO PROFITA ZA POSLODAVCE

DŽENANA KALAMUJIĆ

* Dženana Kalamujić, apsolutnica na Pravnom fakultetu, aktivno surađivala s udrugom Franak, odnedavno članica Baze za radničku inicijativu i demokratizaciju

Poslodavci u Hrvatskoj su pred ljeto 2016. izrazili zabrinutost zbog manjka radnika za rad u sezoni, a kao jedno od rješenja nameće se zapošljavanje stranaca – u pravilu jeftinije radne snage iz susjednih država. O nelegalnom radu migrantskih radnika, neprihvatljivim uvjetima rada i smještaja, manjkavom zakonskom okviru, ali i kršenju zakona te mogućnostima za njegovo unaprijeđenje, piše Dženana Kalamujić.

Radna imigracija iz susjednih država u Hrvatsku fenomen je koji se nastavlja na tradicionalne migracije koje su postojale unutar prostora bivše Jugoslavije. U Jugoslaviji je 1981. godine 42% radnika/ica u društvenom i privatnom sektoru bilo zaposleno izvan mjesta prebivališta te se uglavnom radilo o dnevnim migrantima/icama (svaki treći radnik u zemlji).⁽¹⁾ I danas najveći broj migrantskih radnika u Hrvatskoj čine stanovnici susjednih država, posebice BiH i Srbije, a ključni razlog tome je, uz geografsku blizinu i poznavanje jezika, nepovoljnija ekonomska situacija država iz kojih dolaze. U prilog tome govore podaci o prosječnim neto plaćama, stopama nezaposlenosti i stopama rizika od siromaštva u navedenim zemljama (tablica 1.)

Tablica 1.

	Hrvatska	BiH	Srbija
Prosječna neto plaća	5 594 kn	3,196 kn	2,748 kn
Stopa nezaposlenosti	13,1%	27,5 %	19,7%
Stopa rizika od siromaštva	20,4%	48 %*	25,4%

Izvor: stranice Državnog zavoda za statistiku RH, Agencije za statistiku BiH, Republičkog zavoda za statistiku Srbije.

*procjena Svjetske banke

DISKREPANCIJA IZMEĐU BROJA IZDANIH RADNIH DOZVOLA I BROJA ZAPOSLENIH MIGRANTSKIH RADNIKA

Rad stranaca u Hrvatskoj reguliran je Zakom godišnje kvote, radne se dozvole mogu izdati samo zakonom određenim skupinama radnika/ica, tako primjerice dnevnim migrantima/icama, profesionalnim sportašima/icama, umjetnicima/icama zaposlenim u kulturnim ustanovama itd. Kada se radne dozvole izdaju temeljem utvrđene godišnje kvote, Zakon o strancima

određuje da se godišnja kvota utvrđuje u skladu s migracijskom politikom i stanjem na tržištu rada. Vlada RH je 2010. godine odobrila izdavanje 6948 i produljenje čak 6000 radnih dozvola, dok se u 2015. taj broj smanjio na svega 1730 izdanih i 1500 produženih dozvola. Unatoč praksi odobravanja vrlo malog broja radnih dozvola za strance, prema nekim procjenama sezone poslove u Hrvatskoj svake godine obavlja oko 20000 radnika/ica iz BiH. Treba naglasiti da je u pitanju neslužbena procjena s obzirom na to da je do točnih potpunih podataka vrlo teško doći. Prema mišljenju Agencije za rad i zapošljavanje BiH, najvažniji razlog nepostojanja preciznih podataka jest što značajan broj sezonskih radnika radi "na crno". Smatraju kako je to posebno izraženo u slučaju s Hrvatskom, upravo zbog spomenutog malog broja radnih dozvola koje se odobravaju za građane Bosne i Hercegovine(3).

DISKRIMINATORNI ZAKON I NEUSKLAĐENOST S EU DIREKTIVOM

Problem nezakonitog zapošljavanja stranaca još je veći ako se sagleda struktura zanimanja za koje se radne dozvole izdaju te broj dozvola koje se izdaju za pojedino zanimanje. Naime, radi se ponajprije o djelatnostima u sektoru brodogradnje, graditeljstva i turizma, dok znatno manji broj otpada na djelatnosti u području kulture, znanosti i obrazovanja(4), što znači da se najveći broj radnika/ica traži upravo u onim djelatnostima u kojima su uvjeti rada najteži, a broj prekovremenih radnih sati rekordan. Osim teških uvjeta rada s kojima se suočavaju svi radnici/ice u tim djelatnostima u obliku značajnog broja prekovremenih radnih sati (u najvećem broju slučajeva, dakako, neplaćenih), nepostojanja slobodnog radnog dana, ponižavajućih uvjeta smještaja i prehrane za vrijeme boravka i rada u RH, migrantski radnici/ice zaposleni "na crno" izlažu se još većem riziku kršenja radničkih prava i samovolji poslodavaca zbog nepostojanja odgovarajuće zakonske zaštite. Zakon o strancima primjerice sadrži vrlo diskriminatornu odredbu po kojoj dozvola za boravak i rad strancu prestaje i ako "poslodavac ne poštuje propise o radu, zdravstvenom i mirovinskom osiguranju te druge propise u skladu s kojima se djelatnost obavlja". (5) Ovakva je odredba

diskriminatorna s obzirom na to da Zakon o radu, kojim se reguliraju prava i obveze radnika i poslodavaca u Hrvatskoj, za jednako kršenje propisa od strane poslodavca, predviđa prekršajnu odgovornost i sankcije. Osim toga, navedena odredba nije u skladu s Direktivom 2014/36/EU prema kojoj bi države članice trebale predvidjeti "učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije protiv poslodavaca u slučaju kršenja njihovih obveza". Direktivom se i pobliže određuju moguće sankcije, primjerice:; "...ako je to prikladno, odgovornost poslodavca da plati naknadu sezonskim radnicima. Trebalo bi uspostaviti potrebne mehanizme kojima bi se sezonskim radnicima omogućilo da prime naknadu na koju imaju pravo, čak i ako se više ne nalaze na državnom području predmetne države članice." Nadalje, vrlo važno i Zakonom o strancima neopravdano izostavljeno pitanje je smještaja radnika/ica za vrijeme boravka i rada u RH. Zakon uopće ne predviđa odgovornost poslodavca u osiguravanju primjerenog smještaja ili moguć mjesečni dodatak na plaću za slučaj da radnici/ice osiguravaju smještaj u svom trošku, a ne postoji ni pravilnik kojim bi se određivali minimalni standardi kojima je potrebno udovoljiti ako poslodavac preuzima obvezu osiguravanja smještaja radnika/ica. Zakon time nije usklađen s Direktivom 2014/36/EU kojom se izričito navodi da bi "svi sezonski radnici trebali moći koristiti smještaj koji osigurava primjeren životni standard. Nadležno tijelo trebalo bi biti obaviješteno o bilo kakvoj promjeni smještaja. Kada smještaj osigurava poslodavac ili je on posrednik u osiguravanju smještaja, najamnina ne bi smjela biti previsoka u usporedbi s neto primicima od rada i u usporedbi s kvalitetom tog smještaja, najamnina sezonskog radnika ne bi se smjela automatski odbijati od njegove plaće, poslodavac bi trebao sezonskom radniku dostaviti ugovor o najmu ili jednakovrijedan dokument u kojem se navode uvjeti najma za smještaj te bi poslodavac trebao osigurati da smještaj zadovoljava opće zdravstvene i sigurnosne norme koje su na snazi u dotičnoj državi članici.". (6) Direktivom je također predviđena obveza država članica da u svrhu njezine pravilne provedbe, posebno odredbi koje se odnose na prava, radne uvjete i smještaj radnika, osiguraju uspostavu odgovarajućih mehanizama za praćenje poslodavaca te provođenje, prema

potrebi, učinkovitih i primjerenih inspekcija na svojem državnom području.

NEHUMANI SMJEŠTAJNI UVJETI

Potrebno je naglasiti da se pitanja smještaja sezonskih radnika/ica zaposlenih izvan mjesta prebivališta ne dotiče ni ZOR, izuzev odredbe da je poslodavac, ako je preuzeo obvezu smještaja i prehrane radnika, pri izvršenju te obveze dužan voditi računa o zaštiti života, zdravlja i čudoređa te vjeroispovijesti radnika⁽⁷⁾, ali često se ni ta Odredba u stvarnosti ne poštuje. Tako sezonski radnici/ice, neovisno o svom statusu (stranaca ili državljana/ki RH), učestalo bivaju smješteni u vrlo problematične životne prostore kao što su podrumске prostorije, ruinirane kamp kućice u čijoj se blizini ne nalaze sanitarni čvorovi uopće ili su isti u gotovo neupotrebljivom stanju ili ih se smješta u skromne apartmane u prekomjernom broju. U nedostatku istraživanja o uvjetima rada i smještaja sezonskih radnika u Hrvatskoj koji bi omogućili sustavni pregled situacije na terenu, preostaje nam jedino poslužiti se iskustvima zaposlenika/ica opisanim na forumima ili u novinskim člancima. Primjerice, jedan sezonski radnik, zaposlen u luksuznom odmaralištu na obali, opisao je svoj smještaj na sljedeći način: “Smještaj je neljudski, bivša trgovina od koje su knaufom napravili sobice, kada padne kiša napada i u sobe dosta, a često pada kiša. Imate dva obroka i to baby porcije i još k tome je jako loša hrana, neki su u sezoni znali smršaviti i do 20 kila”, dok jedan drugi zaposlenik opisuje smještaj kao kuću u kojoj se na katu nalaze četiri sobe u kojima je pet ležajeva “koji su udaljeni maksimalno 20 cm jedan od drugog, a ta sobica u kojoj je pet kreveta ima samo jedan mali prozor. Pored toga sve je toliko prljavo, madrac i jastuk su u raznim nijansama žute, smeđe, sive i tko zna kakvih još boja. U te četiri sobe stanuje oko dvadeset osoba i svi koriste jedno smrdljivo poplavljeno kupatilo.”⁽⁸⁾

U nedostatku zakonskih odredbi i pravilnika o uvjetima života i prehrane migrantskih radnika/ica za vrijeme boravka i rada u Hrvatskoj, teško je očekivati da će se ti isti uvjeti u nekoj bližoj budućnosti poboljšati u dovoljnoj mjeri da bi radnicima/icama omogućavali dostojan život i položaj u radnom odnosu, koji se

- (1) Tipovi migracije radnika u Jugoslaviji, M Oliveira-Roca - [1984. UDK 331.55 (497.1), izvorni znanstveni rad
- (2) NN 130/11 od 16.11.2011. NN 74/13 od 19.6.2013.
- (3) <http://www.klix.ba/vijesti/bih/sta-poslije-1-maja-hiljade-bh-gradjana-traze-sezonske-poslove-hrvatska-najprimamljivija/150501030>
- (4) http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_04_39_1027.html
- (5) čl. 90, st. 5 Zakon o radu
- (6) čl. 41 Direktiva 2014/36/EU
- (7) čl. 28 st. 4 Zakon o radu
- (8) <http://www.forum.hr/showthread.php?t=853562&page=4>
- (9) <http://www.forum.hr/showthread.php?t=853562&page=4>
- (10) <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>
- (11) <http://lider.media/aktualno/biznis-i-politika/hrvatska/veliki-manjak-sezonskih-radnika-usred-sezone-na-burzi-gotovo-5000-konobara/>
- (12) <http://lider.media/aktualno/biznis-i-politika/hrvatska/veliki-manjak-sezonskih-radnika-usred-sezone-na-burzi-gotovo-5000-konobara/>
- (13) <http://www.poslovni.hr/hrvatska/turisticki-pokazatelji-rastu-aliplace-zaostaju-301309>
- (14) <http://www.seebiz.eu/hrvatska-suocena-s-manjkom-sezonskih-radnika/ar-136131/>

trenutno može opisati robovlasničkim- kako se navodi u jednoj od brojnih forumskih ispovijesti: “Najžalosnije u cijeloj priči što se ovo događa po cijeloj obali tokom sezone, izrabljuju se radnici na svaki mogući način i nitko u javnosti ne upozorava na to. Sezonski radnici za vrijeme turističke sezone jedan su od najvažnijih elemenata cijele sezone, a oni nemaju nikakva prava...”.(9)

OD NISKE RAZINE RADNIČKIH PRAVA DO NEPOŠTIVANJA ZAKONA

Prema podacima HZZ-a, do kraja svibnja 2016. godine, u Hrvatskoj je zaposlena 17851 osoba iz njihove evidencije, uglavnom konobara/ica, kuhara/ica, sobara/ica, prodavača/ica, čistača/ica, pomoćnih radnika/ica u kuhinji te radnika/ica na recepciji. Pritom je važno naglasiti da je traženo preko 19616 radnika, dakle 1765 više nego što ih je zaposleno.(10) Unatoč tome što je riječ o podacima objavljenim prije srpnja i kolovoza koji slove kao “špica sezone”, prema brojnim medijskim naslovima, ove je godine u tim istim mjesecima nedostajalo oko 2000 sezonskih radnika/ica.(11) Udruga poslodavaca

u hotelijerstvu smatra da su uzroci tomu neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva, nedostatak motivacije dugotrajno nezaposlenih za traženje posla i siva ekonomija te predlažu ukidanje poreznih opterećenja na plaćanje smještaja i prehrane radnika/ica i omogućavanje uvoza radnika/ica iz stranih zemalja u slučaju kada Zavod iste ne može pronaći.(12)

U stvarnosti, osnovni razlog nezainteresiranosti radnika/ica iz Hrvatske za sezonsko zapošljavanje vrlo su niske plaće u odnosu na poslove koje obavljaju (radno vrlo intenzivni) i uvjete u kojima su prisiljeni raditi, a koji su daleko od poštivanja radničkih prava. Predsjednik Sindikata turizma i usluga Hrvatske, Eduard Andrić upozorava da plaće u tom sektoru i dalje zaostaju za prosjekom u gospodarstvu na državnoj razini i to za 12 do 17 posto.(13) U okolnostima u kojima nedostaje tuzemnih radnika/ica za obavljanje navedenih djelatnosti, a zbog spomenutih teških uvjeta rada i vrlo niskih plaća, opravdano se može očekivati uvoz sve većeg broja inozemnih radnika/ica koji će na takve uvjete pristati.

Kako prenosi jedan poslovni portal osvrćući se na izjavu direktorice HUP Udruge ugostiteljstva i turizma o radničkom “ucjenjivanju” poslodavaca i njihovom zahtijevanju za isplatom dnevnica, plaća u neto iznosu i plaćenog smještaja: “Jasno je iz toga da se sezonskim radnicima ne plaća ni ono što im po zakonu pripada. Umjesto da im osiguraju plaće koje će ih zadržati u zemlji, oni pokušavaju dobiti dozvolu za uvoz jeftinijih radnika jer njima neće plaćati ono što bi po zakonu trebali plaćati domaćim radnicima.”⁽¹⁴⁾ Stoga je nužna detaljnija zakonska regulacija njihovih prava i obveza u radnom odnosu s poslodavcima te utvrđivanje odgovornosti poslodavca za osiguravanje smještaja ili isplate dodatka na plaću za isti. S tim u vezi nužno je izraditi pravilnik o smještaju koji mora zadovoljavati opće zdravstvene i sigurnosne norme, a od posebne je važnosti i predviđanje odgovornosti i odgovarajućih sankcija za poslodavce u slučaju kršenja propisa o radu, zdravstvenom i mirovinskom osiguranju, umjesto sadašnjeg neopravdanog kažnjavanja radnika/ica za takvo postupanje poslodavca. Radnici/ice u turizmu (svakako i u sektoru graditeljstva i brodo-gradnje) doslovno se izrabljuju jer ne postoje propisi kojima se utvrđuju standardi rada, primjerice broj radnika potreban za obavljanje određenog posla, radni sati, organizacija rada i sadržaj radnog mjesta.

Osim navedenog, nužno je donijeti adekvatne zaštitne mjere protiv opasnosti, štetnosti i napora u smislu nastanka ozljeda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi s radom te poremećaja u procesu rada koji bi mogao izazvati štetne posljedice za sigurnost i zdravlje radnika. S tim u vezi potrebno je uspostaviti odgovarajući institucionalni sustav nadzora kako bi se osigurali uvjeti za primjeren život radnika, njihov osjećaj dostojanstva i sigurnosti. Inzistiranje na sustavnom uređenju uvjeta rada sezonskih radnika/ica predstavlja temelj poboljšanja njihovog položaja u radnim odnosima, a posljedično i poboljšanje položaja migrantskih radnika/ica, stranaca, jasno, pod nužnim uvjetom da ih se iz opisanih mjera zaštite ne izostavlja. Konačno, u borbi za prava radnika, neovisno radi li se o domicilnim ili migrantskim radnicima potrebno je zajednički sudjelovati, a uvjete rada i zakone sistemski mijenjati i/ili unaprijediti. ◀

RAD IZA ZATVORENIH VRATA

RAZGOVOR S DUGOM MAVRINAC

RAZGOVOR VODILE: MATEA GRGURINOVIĆ I KATERINA DUDA

* Duga Mavrinac je znanstvena novakinja u Institutu za antropologiju koja u sklopu projekta *Historical Perspectives on Transnationalism and Intercultural Dialogue in the Austro-Hungarian Empire (TIDA)* istražuje povijesne i suvremene oblike rada u kućanstvu i žensku radnu migraciju.

Ako već skliskom terenu kojim se kreće kategorija (neplaćenog) kućanskog rada pridodamo problematiku nereguliranih radnih odnosa i prava migrantskih radnika, zateći ćemo se u situaciji da govorimo o posebno nezaštićenom polju rada. Riječ je o ženskoj radnoj migraciji koja je često neformalna. Radnice u nemalo slučajeva dijele mjesto rada s mjestom boravka i slobodnog vremena, a neregulirana situacija i onemogućen uvid u radne uvjete otežavaju i rasipaju borbu za radna prava. Razgovarali smo s kulturnom antropologinjom Dugom Mavrinac o karakterističnom obliku ženskih migracija, njegovateljicama, starijim ženama koje putuju kako bi pružale pomoć starijim i nemoćnim osobama.

ŽENSKÉ RADNE MIGRACIJE

Procesi društvene reprodukcije i učvršćivanje nejednakosti stavljaju naglasak na kućanski rad koji još uvijek poimamo kao ženski. Velika potreba za ovim tipom rada rješava se angažiranjem žena koje migriraju iz svojih domicilnih sredina da bi radile ove poslove. Uz to, kućanskim radom dodatno se krpaju javne usluge iz kojih se država povlači, poput njege starih i nemoćnih pa, primjerice, “badante”, žene iz Hrvatske, odlaze raditi u Italiju kao njegovateljice starih. Čini se da emigrantski rad već duže vrijeme nosi žensko lice, možete li nam reći nešto o tome?

Činjenica je da u zadnjih tridesetak godina možemo uočiti tzv. feminizaciju migracija, odnosno sve veći udio žena koje migriraju i više nisu pasivne promatračice tuđih migracija. Nisu pratnja uslijed prvobitne migracije njihovih supruge ili ostalih članova obitelji. Često postaju jedine nositeljice strategija preživljavanja svojih obitelji i kućanstava u domicilnim državama, a zaposlenje nalaze upravo unutar kućanstva. Dakle, kućanstvo je “niša” gdje se najčešće i najlakše zapošljavaju.

Unutar Europe imamo različite odnose prema radu u kućanstvu i pojedine su države, poput Italije, blago naklonjene ženskim radnim migranticama. Jedna studija prikazuje kako je Italija sustavno povećavala kvote za ulazak radnica u kućanstvu, a smanjivala sve ostale. Dakle, talijanska država vrlo je

promišljeno usmjeravala svoje nove migrante u određene sektore. Znala je jako dobro koga želi, na koji način i zašto. Podizanje kvota namijenjenih ulasku ženske radne snage (iako Italija to čini iz drugih političkih razloga, vezanih uz socijalnu politiku itd.) dovodi do toga da se sama radna migracija kanalizira u ženski sektor. Međutim, valja istaknuti dvije stvari: puno se migranata nije nikad formalno prijavilo na kvote te se, u manjoj mjeri, javlja situacija kad se migranti prijavljuju kao radnici u kućanstvu samo kako bi dobili *visa entry*, ali nikad nisu doista tražili taj posao. Povjesničarka Raffaella Sarti navodi kako je 77.8 % žena zaposlenih u kućanstvima diljem Italije podrijetlom iz Istočne Europe, a prema nacionalnoj je pripadnosti sastav radnica u kućanstvu početkom XXI. stoljeća sljedeći: Ukrajinke i Rumunjske ukupno premašuju 50 % sveukupnog broja radnica, slijede Ekvadorke, Poljakinje, Moldavke, Peruanke, Filipinke, a 10 % su Talijanke. Također, zanimljivo je što uvijek govorimo o radu u kućanstvu kao o ženskom pitanju, i to jest činjenica, ali postoji određeni postotak muških radnika. Ne smijemo zanemariti tu kategoriju i to je još jedno nedovoljno istraženo područje.

ZAVJESA NJEGE

Kakva je situacija sa ženskim migrantskim radom općenito u Europi, otkuda radnice najviše dolaze, gdje se zapošljavaju?

Brojke nisu provjerljive jer je često riječ o neformalnim i neregistriranim oblicima rada. Zadnji podatak na koji sam naišla navodi da trenutno tri milijuna žena, generalno radnica u kućanstvu, radi na području EU. Računa se da na ovu brojku postoji bar još dvije trećine žena koje nisu formalno prijavljene. Brojkama se puno špekulira i s obzirom na to tko se i iz kojeg razloga koristi tim informacijama.

Činjenica je se da se aktiviraju tzv. utabane rute. Ugrubo možemo govoriti o rutama koje se kreću s globalnog juga k sjeveru te iz istočne Europe prema zapadnoj. Potonji fenomen Helma Lutz, njemačka sociologinja, naziva *care curtain*, zavjesom njege, aludirajući i na duboku transformaciju koju su pretrpjeli povijesni odnosi između Istočne i Zapadne Europe. Recimo poljske radnice prisutne su na njemačkom

ili austrijskom tržištu rada, dok su rumunjske radnice najviše prisutne u Italiji i Španjolskoj. Hrvatska je imala veliki broj radnica prvenstveno iz područja Istre i Primorja, zatim Dalmacije i otoka, koje su odlazile na rad u Italiju, najviše u sjevernu i sjeverozapadnu Italiju i nešto manje u centralnu. U Hrvatskoj je fenomen bio raširen devedesetih i početkom dvije tisućitih, ali sad je u opadanju jer je talijansko tržište rada postalo prezasićeno. Postoji sve više drugih radnica koje spuštaju cijenu rada, u Italiji borave dugotrajnije i nemaju kratke smjene od petnaest do dvadeset dana, nego kontinuirano rade i do godinu dana, a potom imaju mjesec dana odmora i odlaze svojim obiteljima u posjetu.

Kada govorimo o europskom kontinentu, zanimljivo je da se otvaraju nova tržišta rada i da se smjerovi kretanja radnika mijenjaju. Tako veliko tržište rada postaje istočna Europa, prvenstveno (ali ne isključivo) Rusija s vlastitim unutarnjim mikro migracijama i zasebnim smjernicama kretanja, potom iz Ukrajine prema Poljskoj i dr. Navedeni primjeri relativno su neistraženi zbog dominantnih istraživačkih paradigmi fokusiranih na Zapadnu Europu i SAD.

KLASNA POZADINA MIGRACIJA

Kretanje radnika puno ovisi o tržištu, o tome tko su poslodavci. U Italiji ne govorimo o najsiriromašnijem sloju radnica koje dolaze na rad, nego ženama iz srednje klase, srednjoj stručnoj spremi. Na području Hrvatske, ali i cijele istočne Europe, često se radi o ženama koje su odradile svoj radni vijek, a zbog niskih su mirovina primorane uputiti se na rad u inozemstvo u poznim godinama, sa šezdeset, sedamdeset godina starosti. Ponekad je doista paradoksalna činjenica da žene u Italiji čuvaju stare i nemoćne osobe koje su svega nekoliko godina starije od njih, a ponekad i mlađe. Dakle, govorimo o ženama koje su se profesionalno realizirale, a njihovi poslodavci nisu nužno pripadnici visoke ili srednje visoke klase. Kod negovanja starijih i nemoćnih često se radi o situacijama gdje su negovane osobe pripadnici nižeg društvenog sloja od samih negovateljica.

S druge strane, rusko tržište proizlazi iz klasne norme bogataša koji zahtijevaju povratak klasnih odnosa koji su se više bazirali

na odnosu između gazde, feudalca i služavki ili radnika koji su skrbili o cijelom imanju. Na taj način muška se radna snaga zapošljava kao vozač, *bodyguard*, majordom itd.

Agencije preko kojih se radnici zapošljavaju nekad su strahovito nemilosrdne i traže niz stvari, poput plaćanja posredovanja i povezivanja radnica s poslodavcima. Međutim, agencije ne brinu o dobrobiti radnica, hoće li one doista stići na odredište, hoće li im biti omogućeno sve ono što im je obećano itd. Isto tako, zanimljivo je na koji se način aktiviraju odnosi između poslodavca i radnica, pa pritom neformalne mreže mogu biti sigurnije u uspostavi kontakata. U Hrvatskoj, Sloveniji ili Italiji fizička, zemljopisna bliskost znači lakšu realizaciju i mogućnost aktivacije neformalnih kontakata. Često jedna migrantica vuče drugu, bez obzira je li riječ o njezinoj široj obitelji, prijateljima, poznanicima itd., i tada postoji i veća mogućnost zaštite. Radnica koja odlazi s jednog kraja svijeta na drugi, bez poznavanja jezika i bez ikakve zaštite, preko agencije koja ni na koji način ne brine o njezinoj dobrobiti, često može loše završiti jer jednostavno nitko ne zna gdje je.

RAZLIČITI TRETMANI I NUŽNA REGULACIJA

International Labor Organization 2011. godine donosi Domestic Workers Convention kojom se priznaje da je kućanski rad "rad koji se obavlja u i za kućanstvo". Zbog čega je dobro da je ILO priznala ovakav tip rada?

Činjenica da je *International Labor Organization* napisala konvenciju rada o kućanstvu, znači da priznaje rad u kućanstvu kao rad, kao branšu koja je vezana uz rad i radništvo, što do tog trenutka nije nužno bilo tako.

Na neki način, konvencija postavlja potrebiti osnovni okvir jer se praksa rada u kućanstvu strahovito razlikuje diljem svijeta. Svaka pojedina država može, ili uopće ne mora, imati reguliran status radnica pa imamo situacije u kojima one ni na koji način nisu priznate, takoreći, uopće nije priznato njihovo postojanje. U državama gdje je tržište rada reguliranije, radnice su priznate kao kategorija prisutna na tržištu rada i u društvu.

Između ostaloga, cilj konvencije je prisiliti ostale države da u

zakonodavne i regulacijske okvire uvrste samu kategoriju rada u kućanstvu. Međutim, treba reći da su svega dvadeset i tri zemlje ratificirali konvenciju što je poprilično malo. Naprimjer, nisu je usvojili veliki “poslodavci” poput Velike Britanije ili SAD-a. Stoga, put je itekako dug i još je puno toga za učiniti. Znamo da između same ratifikacije, zakonodavstva i primjene u praksi postoje dugotrajni procesi koji se ne moraju uvijek ostvariti. Ipak, mislim da je ovo tek prvi korak nakon kojeg predstoji onda čitav niz drugih jer sam rad u kućanstvu nije homogena kategorija.

NJEGA U ŠIREM SMISLU RIJEČI

Na kućanski se rad još uvijek gleda kao na jednu homogenu kategoriju. U svom radu “Posao iz ljubavi?” Rad u kućanstvu i neformalna njega starijih i nemoćnih osoba u Hrvatskoj ukazuju na heterogenost njegovateljskog rada, koliko emocionalnog rada i brige takav posao zahtijeva te koliko je bitno pristupiti i specifičnom prostoru u kojem se takav rad odvija - kući/domu/kućanstvu. Možete li reći nešto više o tome?

Po definiciji ILO-a rad u kućanstvu jest rad u i za kućanstvo. Međutim, unutar toga postoji cijela lepeza aktivnosti koje se podrazumijevaju kao rad u kućanstvu. Neke su aktivnosti mjerljive, postoji i niz različitih emocija koje sama radnica mora aktivirati kako bi dobro obavljala svoj posao. Kad bolje analiziramo njihova iskustva rada i pratimo situaciju na terenu, vidimo da su mjerljive aktivnosti, one od kojih se sastoji njihov dan, samo jedan dio posla. Usudila bih se reći pola. Sve ostalo što se od njih očekuje upravo je ova emotivna uloga i prisutnost na samom radnom mjestu. Od njih se traži da brinu i njeguju u puno širem smislu riječi od samo njega fizičkog tijela. Govorimo o njezi prema djetetu ili prema starijoj osobi, o dozi razumijevanja, strpljenja i pažnje. Neki autori čak smatraju da se radi o vrlo aktivnom korištenju ljubavi kao ključne sastavnice ovog posla. Ljubav je u ovim slučajevima resurs koji u matičnim zemljama i obiteljima tih radnica više ne postoji ili pak ju je preuzela neka druga osoba, a aktivno se koristi u drugoj sredini.

Kada radite u određenom kućanstvu, u kojem u konačnici i

živite, te se brinete za nemoćnu, bolesnu osobu, postaje teško, ako ne i nemoguće odvojiti privatno od poslovnog, između brige, njega i posla. Kakva su iskustva radnica u takvim situacijama?

Iskustva su različita. Većina njih govori o onome što na engleskom jeziku nazivamo *emotional doors*: njegovateljice teško stvaraju emotivnu barijeru između sebe i njegovane osobe. Kako se bave poslom koji zahtijeva ulazak u potpuno intiman prostor druge, njegovane osobe, njegovateljice imaju osjećaj da ne mogu raditi ako ta barijera postoji. Riječ je o dvostrukoj poziciji, aktiviranje emocija može biti zamka za samu njegovateljicu, ali i mogućnost da ona uopće može odraditi posao za koji je plaćena; aktiviraju ih jer im je na taj način lakše. Njegovateljice su ponosne na činjenicu što je najveća vrijednost s kojom izlaze na tržište rada upravo mogućnost da imaju neku utješnu riječ, da budu strpljive i brižne. Riječ je o čitavom setu znanja koji uopće ne mora biti dio rutina i obaveza vezanih uz najpraktičnije radne zadatke, čišćenje pranje, kuhanje itd.

RAD IZA ZATVORENIH VRATA

S druge strane, činjenica je da sve te radnice rade bez nekog formalnog ugovora. Ako formalni pismeni ugovor postoji, često je postavljen okvirno i bez detalja. Najviše govorim o njegovateljicama jer je to prvenstveno moje područje istraživanja, ali isto vrijedi i za dadilje, do određene mjere čistačice te radnice drugog oblika rada u kućanstvu.

U tom smislu govorimo i o problemu prostora. Stambeni prostor, mjesto njihovog rada, promatra se u okviru problema rada koji se odvija iza zatvorenih vrata. Onemogućen nam je uvid u to što se zaista događa na radnom mjestu. Govorimo o ženama koje su migrantice i prema tome već imaju drugačiji status, a zatvorene iza kućnog praga, nevidljive su institucijama i društvu. S izolacijom ne dolazi do razmjene iskustava, informacija i znanja koje se njegovateljicama pokazuju ključnima i često nisu svjesne čime raspolažu i na što sve imaju pravo. Nije riječ samo o razmjeni iskustva o preživljavanju u smislu izdržavanja napora i teškoće rada, nego o informacijama

koje im mogu pomoći u rješavanju pitanja vezanih za radno pravo. Bitno je da se skrene pažnja na cijelu problematiku i da same žene, pišući i govoreći o svojim iskustvima, pomognu da se stvori adekvatan zakonski okvir direktno vezan uz stanje na terenu. Konkretni zakon trebao bi zaštititi ne samo njegovateljice, nego i ostale koji su uključeni u čitav proces, njegovanu osobu i njihove obitelji.

Isto tako, briga o samom stambenom prostoru apsolutno se uvijek podrazumijeva kao must, kao nužan dio posla koji je vezan uz njegu starije osobe. Riječ je o radu koji se nikad neće dodatno naplatiti, ugovori nemaju klauzulu da bi, osim negovanja starije i nemoćne osobe, njegovateljica trebala svakodnevno čistiti stan, kuhati, prati, i to ponekad odjeću članova šire obitelji negovane osobe.

Dvije su velike kategorije: radnice koje žive u kućanstvu u kojem rade i one koje su izvan tog kućanstva. Naravno da postoji poprilična razlika između radnica koje mogu jednostavno zatvoriti vrata i otići kući na kraju radnog dana, i onih koje su prisutne dvadeset i četiri sata na dan, dijele mjesto rada s mjestom boravka, svog privatnog odmora ili štogod. Granice su itekako labave.

FIKTIVNE KĆERI

To povlači pitanje odnosa koje kao društvo imamo prema starosti. Tu se susreću mnoge silnice: s jedne strane stare osobe nisu produktivne pa ih društvo često tretira kao teret, dok je, s druge, riječ o odnosu popraćenom odanošću. Primjerice djeca koja bi trebala brinuti o starim roditeljima angažiranjem njegovateljice ili doma "outsorsaju" taj posao brige.

Situacija se razlikuje u pojedinim zemljama i njihovim kulturnim obrascima, podjelama rodni uloga unutar same obitelji i šire. Opet ne možemo reći da za svaku zemlju vrijede ista pravila. Primjerice u Italiji je doista važno da se starija nemoćna osoba, ako je ikako moguće, ne pošalje u dom ili instituciju. Starenje i provođenje zadnje faze života u vlastitom domu izrazito je kulturološki važno i naravno da se na ovu društvenu normu i kulturnu vrijednost nadovezuje zakonska regulativa. Talijanska država, iako postoje razlike u pokrajinama, omogućuje tzv.

čekove i pomoć za zapošljavanje njegovateljica.

Žene, kako postaju prisutne na tržištu rada, tako postaju spremne do određene mjere preispitati rodne uloge vezane za brigu oko djece, starijih i kućnog prostora. Međutim, ne odlučuju se za alternativu smještanja starije osobe u dom, već uzimaju njegovateljicu koju neki autori nazivaju tzv. *fiktivnom kćeri*, osobom koja utjelovljuje kompromisno rješenje između ove dvije krajnosti u vremenu kulturne promjene.

Što se tiče situacije u Hrvatskoj, uvid koji sam dobila terenskim istraživanjima pokazuje da se djeca često teško mire s idejom da su jednom davno dali obećanje roditeljima da će umrijeti kod kuće. Postoje jasno definirani okviri međugeneracijske solidarnosti koji se ne dovode u pitanje. Međutim, postoje situacije kada nemate rješenje za staru osobu jer su domovi prebukirani, prenatrpani ili su strahovito skupi ako je riječ o privatnom rješenju. Isto tako, starijim osobama može biti potrebna njega koja ne mora biti vezana samo uz fizičko stanje, nego i za bolesti poput Alzheimerove bolesti ili demencije, a s kojima se kao država, kao sustav, još uvijek ne znamo adekvatno nositi.

Temom migracija bavite se iz znanstvenog aspekta, međutim,

ako razmišljamo o ovim temama iz aktivističkih pozicija, kakav bi trebao biti prvi korak, kakav tip angažmana bi prema vama trebalo učiniti da se olakša situacija migrantskih radnika i donesu neke strukturalne promjene nabolje? Koji su osnovni problemi koje bismo mogli riješiti organiziranjem kakve takve infrastrukture?

Istaknula bih tri nivoa: mikro, mezo i makro. Na makro razini treba se promijeniti i olakšati zakonska regulativa u vezi slobode kretanja radnica. To znači da one ne budu nužno vezane za kućanstvo poslodavca, kao što se naprimjer događa u situacijama kad su aktivirane kvote. Vezana uz kućanstvo poslodavca, radnica je na neki način taokinja poslodavca koji je može cijeliti do određene mjere. Srednji nivo odnosi se na pitanje naše društvene odgovornosti, tu je potrebna konstantna aktivacija i promišljanje ovih pitanja – na koji se način mi odnosimo prema migrantskom radu, kakva rješenja društvo može naći, a da nisu samo zakonodavne prirode, nego da se uzme u obzir vrednovanje, revalorizacija i odbacivanje stigmatizacije itd. Treća je dimenzija svakodnevne, intimnih i privatnih odnosa, odnosi se na dijeljenje iskustva, otvaranje mogućnosti da se stvori solidarnost, pokrene zajedničko, mobilizira. ◀

(PRISILNA) MIGRACIJA – TEMA ZA SINDIKATE?

SANDRA KASUNIĆ

* Sandra Kasunić živi i studira u Münchenu. Višegodišnja je aktivistica za radnička i izbjeglička/migrantska prava.

Migrantski rad je u Hrvatskoj relativno nova pojava te izostaju znanja i iskustva o tome kako ih se može sindikalno organizirati te ih na odgovarajući način zaštititi od daljnje marginalizacije i eksploatacije. Sandra Kasunić, dugogodišnja aktivistica sindikata Ver.di prenosi nam iskustva njemačkih sindikata.

MIGRANTSKI RADNICI – OD VLASTITIH ORGANIZACIJA DO UKLJUČENJA U SINDIKATE

Iz jedne jednostavne perspektive zasigurno bi se dalo argumentirati da bi se sindikati prvenstveno trebali brinuti o svojim članovima. U tom slučaju, nameće se pitanje: zašto se brinuti o potrebama migranata koji obično predstavljaju tek manjinu članstva, odnosno većinom su neorganizirani? Iz povijesne perspektive, sindikati su uvijek imali internacionalni pristup organiziranju. Od samog početka radničkog pokreta, ljudi su se organizirali u sindikatima koji su se nalazili u mjestima gdje su radili i živjeli, bez obzira na zemlju iz koje dolaze. Nacionalna država referentna je i prva točka za organiziranje budući da globalne sindikalne ili transnacionalne organizacije uglavnom nisu odgovorne za konkretne uvjete rada. Uzimajući u obzir da migranti čine dio radne snage u pojedinoj državi, sindikati nužno moraju definirati svoj stav po tom pitanju. Isključenje migranata iz radničkih organizacija dovelo bi do slabljenja nacionalnog radničkog pokreta i ugrozilo bi uspjehe koji su već odavno postignuti. Također bi dovelo do udaljavanja migrantskih radnika od jedine realne mogućnosti da sudjeluju u borbi za svoja radnička prava, posebno u kontekstu toga da su često podložni teškim zloporabama zbog njihova nesigurnog statusa.

Druga alternativa bila bi prepustiti odvojenu organizaciju migrantskim radnicima kao što je bio slučaj u Njemačkoj od 1950-ih godina s tzv. «gastarbajterima», koji su uglavnom bili iz Italije, Turske, Grčke i Jugoslavije. Budući da ti strani radnici nisu bili dobrodošli u domaćim sindikatima, osnovali su vlastite organizacije. Tek nakon niza divljih štrajkova i drugih borbi, njemački su sindikati otvorili vrata migrantskim radnicima jer su shvatili da poslodavci zapravo profitiraju od unutarnjeg sindikalnog nadmetanja koje je dijelilo radništvo u istim tvornicama. Taj proces učenja trajao je jedno vrijeme, ali je na kraju

ojačao sindikate i čak doveo do nove, progresivnije legislative. Iz tog smo iskustva naučili da uključanje migranata u sindikalne organizacije pomaže u prevenciji snižavanja plaća i paralelno obogaćuje naše organizacije putem diverzificiranja sindikalne kulture. Sindikalno organiziranje migrantskih radnika stvara sigurnosnu mrežu za njihove često nesigurne pozicije, ali ih i izvlači iz pozicije “krivca” koji ugrožava opća radnička prava. *Together we stand, divided we fall!*

NJEMAČKA – BOGATO ISKUSTVO S MIGRACIJAMA

Njemački sindikati mogu učiti iz bogatog povijesnog iskustva s izbjeglicama i migracijama. Revolucija iz 1848. u kojoj se vodila borba za demokratizaciju tisuće je sindikalista odvela u egzil. Početak nastanka radničkih organizacija tijekom monarhističkog imperija, koji je trajao do 1918. godine, bio je obilježen okrutnim progonima, uhićenjima, protusindikalnom legislativom i često izbjeglištvom kao zadnjom opcijom. Mnoštvo njemačkih izbjeglica svoje je sindikalno uvjerenje prenijelo na radničke pokrete u zemljama u koje su došli. Osim toga, mnogi Nijemci izbjegli su zbog siromašnih uvjeta u kojima su bili prisiljeni živjeti. Još i dan danas sjećamo se masakra na Haymarketu u Chicagu 1886., kada je počeo višednevni generalni štrajk i borba za osmosatni radni dan diljem SAD-a. Na Haymarketu se između ostalog skupio i velik broj njemačkih migrantskih radnika, a situacija je eskalirala dva dana kasnije, kada je detonirana bomba. Jedan od govornika na skupu bio je August Spies, njemački migrant. Na dan masakra slavi se međunarodni praznik rada, 1. maj. Njemačka ima i neugodno iskustvo Hitlerovog režima tijekom kojeg je velik broj sindikalista uhapšen i ubijen u koncentracijskim logorima, a mnogi su uspjeli pronaći utočište u drugim zemljama u vrijeme kada su se za migrante vrata u cijelom svijetu zatvarala. S druge strane, premalo ih je ostalo da bi pokrenuli radnički pokret nakon Drugog svjetskog rata što je ostavilo dugotrajne posljedice na njemački sindikalni pokret još desetljećima poslije. U konačnici, mnogi su bježali upravo zbog radničkih borbi u kojima su sudjelovali, a borili su se za iste vrijednosti za koje se i mi danas borimo – socijalnu pravdu, političku i ekonomsku participaciju, demokraciju i slobodu.

DANAŠNJA ISKUSTVA U ORGANIZACIJI MIGRANATA – SINDIKATI U NJEMAČKOJ

S obzirom na to da danas na svijetu prema UNHCR-u postoji oko 65,3 milijuna izbjeglica, organiziranje i zaštita migranata izuzetno je važna tema. Mi u sindikatu Ver.di (drugom po veličini sindikatu u Njemačkoj i članu najveće sindikalne središnjice DGB), još uvijek učimo od sindikalnih partnera iz Francuske, Engleske i Italije koji imaju puno veće iskustvo u organizaciji migranata. Unatoč činjenici da se njihov pristup svakako mora “prevesti” na naše lokalne uvjete, način na koji su ljudi koji govore jezike migranata uključeni u kampanje je impresivan, kao i usluge koje se migrantima nude. S druge strane, naš je pristup izbjeglicama još uvijek veoma ograničen. Stalno pravno savjetovalište o radnim temama ponuđeno je samo u Münchenu, Hamburgu, Berlinu, Frankfurtu i u još dva, tri druga grada, međutim te poslove pretežno obavljaju volonteri. Online savjetovanje je u manjim gradovima rijetko, a u ruralnim područjima gotovo da i ne postoji. Za rješavanje problema migranata koji doživljavaju nepravilnosti na radnom mjestu, izuzetno su bitna mjesta prvog kontakta (*access point*). Sindikalna savjetovališta i informacijski centri dokazano su ne samo važna točka za orijentaciju i “prvu pomoć”, nego i prvi korak k pristupu sindikatu. U ovom slučaju, ključnu ulogu igra “usmena propaganda” s obzirom na to da informacije o radnim pravima i/ili sindikatima koje su prevedene na različite jezike pretežno dopiru samo do onih koji su već ionako zainteresirani za sindikat i koji su u mogućnosti doći to takvih informacija. S obzirom na rečeno, sindikalisti u DGB-u i Ver.di-u se u ovom trenutku bore za institucionalizaciju pravnog savjetovališta za migrante diljem Njemačke. Otegotnu okolnost u borbi za prava migrantskih radnika u Njemačkoj čini decentralizirana struktura sindikalne središnjice DGB-a, kao i činjenica da su naši sindikati cijelo vrijeme uključeni u brojne različite sindikalne borbe. Velik broj paralelnih kampanja sprečavaju konzistentan rad i “standardiziranu” izgradnju migrantskih informacijskih centara koji bi između ostalog imali i zaposlene isključivo na temama vezanim uz migrantske radnike. Stoga je to zasad tek jedan od mnogobrojnih projekata na kojem u većini regija pretežno

rade volonteri, a hoće li migranti zainteresirani za sindikat ili u potrebi za sindikalnom pomoći pronaći nekoga tko mu je u mogućnosti to i osigurati, još uvijek je pitanje slučajnosti i/ili osobnih mreža između sindikalista i migrantskih potpornih organizacija. Ta se vrsta manjka posebno odnosi na migrante koji su tek nedavno stigli u Njemačku i koji rade u tvrtkama bez sindikalnih struktura. Jedan dobar primjer za sistematski, konsolidiran i zbog toga pouzdan pristup za “plutajuće” migrante (oni koji rade na mjestima bez radničkih vijeća i sindikata), može se naći u projektu “Fair Mobility” (npr. u Münchenu, Berlinu itd.), koji migrantskim radnicima iz istočne Europe nudi informacije o radu u Njemačkoj (<http://www.faire-mobilitaet.de/en/>).

ORGANIZACIJSKE SLABOSTI I POKUŠAJI RJEŠAVANJA PROBLEMA PUTEM EDUKACIJE

Drugačiji pokušaj borbe s organizacijskim slabostima vezanim za prvi kontakt s izbjeglicama je projekt “Edukacija o radu i zanatu u Njemačkoj”. U Njemačkoj su prije nekoliko godina uspostavljeni tzv. integracijski izbjeglički razredi koji su se proširili u velikom omjeru u zadnje dvije godine. Maloljetne izbjeglice pohađaju te razrede kako bi naučili njemački jezik, ali i pripremili se za tržište rada. Većina radnih mjesta u Njemačkoj zahtijeva završene dvogodišnje i trogodišnje zanate koji su kombinirani sa specifičnim teoretskim jedinicama (tzv. naukovanje). Integracijski razredi za izbjeglice pripremaju maloljetne izbjeglice za školovanje te nakon toga za ulaz na tržište rada. Učitelji su uglavnom otvoreni prema vanjskim izlagačima kao što su predstavnici tvrtki ili sindikata. Mladež DGB-a ima dugogodišnju tradiciju odlaska u škole u kojima izlažu na sindikalne teme kao što su socijalno partnerstvo, opća radnička prava itd. Slične radionice u pripremi su i za izbjegličke razrede te njihove specifične potrebe, a odrađene su i pokusne radionice kojima se ispitala zajednička potreba ovih vrlo heterogenih grupa. Jedan od bitnih zaključaka bio je da se u nastavi ne treba baviti pravnim detaljima o njemačkom radnom pravu, što je uobičajeno u redovnim razredima. Pokazalo se korisnim i učinkovitim uključiti opće teme o ulozi i značaju sindikata u Njemačkoj, primjerice da su sindikati

nevladine organizacije, neovisne od stranaka i religija; nisu dio represivnog državnog aparata; zakonski i Ustavno su garantirani; demokratske su organizacije koje čine njihovi članovi, itd. Osim toga, pokazalo se važnim učenicima prenijeti opće informacije o radničkim vijećima i kolektivnim ugovorima. DGB-ove edukacijske radionice primijenjene su u razredima u kojima učenici vladaju minimalnom razinom njemačkog jezika te se uspješno provode.

RAZLIČITI PRISTUPI U RADU S MIGRANTSKIM RADNICIMA

S obzirom na to da su migracije velika i bitna tema, probleme organiziranja migrantskih radnika pokušavamo adresirati na još nekoliko načina. Ver.di ima dosta kompleksnu organizacijsku strukturu budući da se 2001. godine više sindikata ujedinilo u jedan što je proizvelo vertikalnu i horizontalnu razinu rada i odlučivanja. Opširnije: <https://www.verdi.de/ueber-uns/organisation/++co++2ab3bae6-b914-11e0-6fc7-00093d114afd>. Unutar tog organizacijskog modela postoji osam grupa koje se bave određenom problematikom. Članovi grupa su svi zainteresirani članovi sindikata, uključujući i migrante. U jednoj od tih grupa raspravlja se i o temi rada i migracija, a prijedlozi koji se donose šalju se u obliku zahtjeva tzv. Sindikalnom vijeću Ver.di-ja koje između ostalog ima ulogu određivanja smjera i ciljeva sindikata. Na ovaj se način pokušava osigurati adekvatan i demokratski pristup migrantskim radnicima, uspostavlja se intenzivnija suradnja te ih se potiče na angažman u Ver.di-ju. Osim toga, i tajnici u Ver.di-ju, čija je uloga organizacija radnika, savjetovanje i potpora radničkim vijećima i sl., puno su postigli na polju politika sindikata vezanih uz migrantske radnike, posebno vezano uz organiziranje osoba bez sigurnog statusa. Donedavno su se u Ver.di prema Statutu mogle učlaniti samo osobe s papirima, što je isključivalo sve migrantske radnike bez papira. Voditelj 13. sektora (ostale djelatnosti) iz

Hamburga, Peter Bremme, je unatoč Statutu 2013. učlanio oko 300 migrantskih radnika bez papira. Nakon toga je dobio upozorenje te prijetnje pravnim posljedicama. No njegov je čin odjeknuo ne samo u organizaciji već i u čitavom društvu. Kolege diljem Njemačke solidarizirali su se s njim. Premda su događaj pratile mnoge kontroverze, pritisak koji je stvoren doveo je do izmjene Statuta što danas i osobama bez papira omogućuje učlanjenje u sindikat Ver.di. Na kraju bih htjela istaknuti da je za organiziranje migranata bitno započeti tim procesom i u tom procesu koristiti kreativan pristup. U svakoj državi i sindikatu stvari drugačije stoje i ne postoji samo jedno rješenje za organiziranje migrantskih radnika. Tema je izuzetno kompleksna, a pristup toliko šarolik, koliko nas ima u sindikatima. Važno je biti svjestan činjenice da bavljenje migrantskim radom osim što direktno pomaže migrantskim radnicima, ujedno i obogaćuje sindikalni rad, unapređuje naša sindikalna uvjerenja i stavove te predstavlja istinsku želju za demokratskim promjenama u našim sindikatima i društvu. ◀

Zahvaljujem svim kolegicama i kolegama koji su mi pomogli pri sakupljanju ideja za ovaj članak, a posebno kolegici Kathrin Birner i kolegi Stefanu Dietl iz Regensburga, koji u Ver.di-ju neiscrpno i dugi niz godina rade na uključivanju i organiziranju migrantskih radnika te služe kao inspiracija mladim i "starim" sindikalistima.

Stefan radi kao novinar i trenutno je jedan od izabranih predsjednika Istočno-bavarske regije Ver.di-ja. Ima bogato iskustvo edukacije sindikalnih aktivista o temama migracija, antirasizma i populizma.

Kathrin radi za Ver.di i trenutno je zadužena za javni sektor gdje je otvoreno mnogo novih radnih mjesta za migrante. Uz to je uključena u sindikalne inicijative za pristup mladim migrantima.

ŠEZDESET GODINA MIGRANTSKE KRIZE U SAD-U

ANAND BALASUBRAHMANYAN

*O sistemskim uzrocima migrantske krize i izazovima borbe za
ravnopravnost migrantskih radnika piše Anand
Balasubrahmanyam.*

Demografska slika SAD-a dramatično se promijenila od 1960-ih. Američko stanovništvo sve više sačinjavaju djeca imigranata iz regija koje su bile ekonomski devastirane američkom vanjskom politikom. Demografi predviđaju da će udio imigranata u ukupnom rastu stanovništva SAD-a, odnosno natalitetu, tijekom sljedeća tri desetljeća iznositi čak 82 %. Danas je oko 41 milijun ljudi, što čini 13% ukupnog stanovništva, imigranata. Ovaj broj ne uključuje njihovu djecu koja su rođena u SAD-u. Jaz između ukorijenjenih uvjerenja o “američkom identitetu” i stvarnosti strukture američkog stanovništva doveo je do toga da je imigracija jedno od najkontroverznijih političkih pitanja u zemlji. U biti, anti-imigrantska retorika jedan je od rijetkih stavova koji ujedinjuju američke konzervativce. Nedavno provedeno istraživanje stavova republikanskih birača utvrdilo je da je najdosljednije iskazivano uvjerenje među ispitanicima ono da se “broj imigranata koji dolaze u SAD-u svake godine treba smanjiti”. Isključujući neovlaštene ulaske u zemlju, SAD prima gotovo pola milijuna novih imigranata svake godine, uglavnom iz Latinske Amerike i Azije. S druge strane, kampanja vrlo popularnog predsjedničkog kandidata Donalda Trumpa zasnovana je upravo na antiimigrantskim politikama. Neprestana polemika dovela je do političkog nedjelovanja vezano uz pitanja imigracije. Amerika nije obnovila savezne imigracijske zakone od 1965. To je velik problem jer ti zakoni pružaju pristup državljanstvu s obzirom na radna mjesta za koja SAD treba imigrante, a shvaćanje te potrebe i radnih mjesta zastarjelo je u odnosu na sporazum NAFTA i početak informatičke ere. Drugim riječima, trenutni zakoni koji reguliraju useljeničke kvote krojeni su po potrebama gospodarstva iz tog vremena i ne odgovaraju današnjim uvjetima. Rezultat ovog nedjelovanja velik je broj neprijavljenih stanovnika. U SAD-u živi jedanaest milijuna neprijavljenih imigranata. S druge strane, američki savezni imigracijski zakon, ne uključuje mehanizme za zakonit ulazak s obzirom na radna mjesta koja se smatraju “nekvalificiranim” radom, uključujući

* Anand je američki drug.

aktivnosti poput rada u poljoprivredi te rada na održavanju i čišćenju. Svaki od tih sektora treba radnike, a imigranti lako nalaze posao kada uđu u zemlju. Na primjer, polovica svih radnika u poljoprivredi u SAD-u su neprijavljeni imigranti. Međutim, zakon ne prepoznaje tu potrebu, a time i cijele skupine američkih radnika čine “kazneno djelo” berući jabuke. Nedostatak pravnog statusa stavlja neprijavljene imigrante u ranjiv položaj. Ne mogu se organizirati jer vidljivost prijeti njihovom daljnjem ostanku u zemlji. Ne mogu prijaviti zločine nad sobom ili glasovati o pitanjima koja utječu na njihov život. To su ljudi koji nemaju “pravni status” koji bi im omogućio život i rad u Americi, ali oni ipak žive i rade ovdje. Kupuju kuće, plaćaju porez, njihova djeca idu u školu – a sve to rade “nezakonito”.

NISU PRIZNATI, ALI PLAĆAJU POREZ

Ovo se može činiti paradoksalnim. Kako je moguće da osoba koja nije pravno priznata od strane države plaća porez? Osim plaćanja poreza na pasivni dohodak, Porezna uprava je 1996. osmislila ITIN (Individualni identifikacijski broj poreznog obveznika), deveteroznamenasti broj koji neprijavljeni imigranti mogu navesti na obrascu porezne prijave umjesto broja socijalnog osiguranja. Izričito je navedeno da nitko ne može biti uhićen zbog plaćanja poreza ITIN brojem, uz snažnu implikaciju da bi neprijavljeni imigranti mogli koristiti svoju povijest plaćanja poreza kako bi stekli pravni status u slučaju zakonske reforme. Naša vlada procjenjuje da doprinosi neprijavljenih radnika ITIN mehanizmom čine 10% od 2,7 bilijuna dolara Povjereničkog fonda socijalnog osiguranja te da neprijavljeni radnici godišnje uplaćuju 8,5 milijardi dolara u sustav socijalnog osiguranja i zdravstvenog osiguranja. Obrazovanje je još jedno područje u kojem su neprijavljeni imigranti prepušteni podjelama međusobno suprotstavljenih zakona. Odluka Vrhovnog suda u slučaju *Plyler v. Doe* 1982. odredila je da svoj djeci, bez obzira na rasu ili imigracijski status, mora biti dopušteno pohađati osnovnu i srednju školu u SAD-u. Međutim, ova prava nisu proširena na visoko obrazovanje. Ovisno o saveznoj državi, neprijavljeni učenici često ne mogu ostvariti pristup daljnjem obrazovanju. Također

je moguće da moraju platiti veće školarine za “međunarodne studente” u državi u kojoj su odrasli. To im u potpunosti onemogućuje upis ako se uzme u obzir činjenica da su neprijavljene obitelji među najsiriomasijsima u SAD-u. Rezultat je da manje od 10% od 65,000 neprijavljenih učenika koji završavaju srednju školu u SAD-u svake godine nastavlja obrazovanje na sveučilišnoj razini.

IMIGRANTI KAO JEFTINA RADNA SNAGA

SAD ignorira vrlo bitan ekonomski doprinos neprijavljenih imigranata. Mjesta u Americi koja su zanemarila imigracijski zakon i tolerirala ljude bez pravnog statusa doživjela su ekonomski *boom*. Tajna nevjerojatnog ekonomskog učinka Teksasa tijekom recesije leži u velikom broju mlade populacije radnika i potrošača koji su ili imigranti ili djeca imigranata. Ipak, ti isti imigranti etiketirani su kao “kriminalci” (ironično je da su političari koji osuđuju državno reguliranje gospodarstva oduševljeni birokracijom kada obespravljuje ljude koji ne izgledaju poput njih). Američke države koje provode “tvrđokorne”, isključive politike pretrpjele su posljedice tih politika. Primjerice, Georgia i Alabama su usvojile drakonske anti-imigracijske zakone na razini državne vlasti, zbog čega je industrijska i poljoprivredna radna snaga značajno smanjena. I Mercedes-Benz i Toyota prekinuli su proizvodne aktivnosti u Alabami što je bila posljedica pojačanog policijskog nadzora nad imigrantskom radnom snagom. Industrijska poljoprivreda preselila je iz obje države u područja s blažim zakonima. Osim toga, SAD ograničava pristup visokom obrazovanju imigrantima.

NACIONALNA KOORDINACIJA U SVRHU IZGRADNJE LOKALNIH POLITIČKIH ODNOSA

Reforma imigracijskih zakona na saveznoj razini još uvijek predstavlja sveti gral reformatorima koji djeluju unutar okvira državnih zakona. Međutim, pozitivno imigracijsko zakonodavstvo bilo je uspješno na državnoj razini, s obzirom na to da je opći birokratski zastoj norma u Washingtonu. U posljednjih pet godina nekoliko država usvojilo je u osnovi nepokorne lokalne zakone, što je bilo zasnovano na inicijativi snažnih pokreta na lokalnoj razini. Washington, Illinois,

Minnesota i druge savezne države imaju zakone koji omogućuju neprijavljenim učenicima da se upišu na sveučilište i dobiju vozačke dozvole, a to su tako kontroverzna pitanja na saveznoj razini da nikad nisu bila uključena u prijedloge zakona za nacionalnu reformu zbog straha da bi prijedlozi bili previše radikalni.

Ovi pokreti najčešće su formirani kao široke koalicije poduzeća, sindikata i imigranata koji su okupljeni oko nacionalne kampanje za imigracijsku reformu. Dopustite mi da poimence navedem neke sjajne organizacije: *We Dream*, *The Immigrant Law Center of Minnesota*, *The Northwest Immigrant Rights Project*, *OneAmerica* i *TheDream.US*.

Financiraju ih lobisti koji žele dati podršku reformama na saveznoj razini. Sredstva također pristižu od poduzeća u sektoru industrijske poljoprivrede koja žele smanjenu učestalost policijskih akcija protiv svoje radne snage, kao i od sindikata na nacionalnoj razini čije se članstvo sve više sastoji od imigrantskih radnika.

Koalicije koje su najbolje iskoristile ova sredstva, izabrale su pristup simultanih političkih skupova za saveznu reformu u nekoliko država kako bi ostvarile pritisak na lokalna zakonodavna tijela. Marš nekoliko tisuća ljudi je primjetniji u manjim gradovima poput St. Paula i Spokanea. Utjecaj je mnogo značajniji nego što bi bio na nacionalne predstavnike kada se ista vrsta aktivnosti organizira u nekoliko saveznih država. U kampanjama se često od lokalnih političara tražilo da sudjeluju, koristeći draži govora pred velikom publikom, kako bi gradonačelnici i načelnici policijskih uprava imali dojam da napreduju u karijeri. Na taj način aktivisti omogućuju lokalnim političkim vođama pristup novim biračima, medijsku pozornost ili naprosto priliku za fotografiranje što postaje temelj za suradnju. U zemlji poput SAD-a gdje su politička uvjerenja često okamenjena zbog dvostranačke strukture, proaktivno ponašanje po pitanju stvaranja prostora za kompromis može biti vrlo uspješno u manjim sredinama.

Naprimjer, 2013. godine sudjelovao sam u koaliciji u Minnesoti koja je zagovarala reforme na državnoj razini, kao i reforme na saveznoj razini. U koaliciji je sudjelovalo trinaest središnjih

organizacija, uključujući imigrantske skupine u društvenoj bazi latinsko-američkih, afričkih i azijskih zajednica, sindikate poput SEIU-a koji su predstavljali radnike hotela i bolničko osoblje, neprofitna odvjetnička društva koja su specijalizirana za imigracijsko pravo, zajednice Katoličke crkve te imigrantske studentske grupe. Ova široka koalicija uspjela je pridobiti veće političke igrače koji se slažu oko imigracije i malo čega drugoga za isti stol- uspjeli smo potaknuti suradnju između Trgovačke komore Minnesote usmjerene biznisu i sindikata AFL-CIO na uvodnim člancima lokalnih novina. Organizirali smo velike političke skupove u dijelovima grada u kojima su lokalni političari imali nedoumice u vezi imigracije. Pozvali smo ih da sudjeluju. Dovedi smo imigrante veterane da razgovaraju s desničarskim političarima koji su također veterani- a onda smo pridobili lokalne medije da poprate događaj uz domoljubnu notu. Iako ovo nije dovelo do značajnog pomaka po pitanju savezne reforme, ipak je dovelo do toga da je guverner Minnesote, Mark Dayton, potpisao zakon koji imigrantima pruža veći pristup sveučilištima u Minnesoti.

FOKUS NA MEHANIZME KOJI IMIGRANTIMA OMOGUĆUJU PRISTUP VISOKOM OBRAZOVANJU

2013. sam nesigurnim rukama držao kameru kao dio komunikacijskog osoblja u odvjetničkoj tvrtki koju su u velikoj mjeri vodili volonteri. Tvrtka je pružala besplatnu pravnu podršku migrantima. Moj zadatak bio je snimati neprijavljene imigrante koji su dovedeni u zemlju kao maloljetnici dok su pripovijedali svoje priče. Klinci su praktički odrasli kao djeca rođena u SAD-u. Savršeno su govorili engleski i pohađali američke srednje škole isti broj godina kao i američki državljani. No, za razliku od svojih školskih kolega, nisu bili u mogućnosti ostvariti zakonito zaposlenje ili upis na sveučilište. Od svih priča imigranata koje smo prenijeli, priče te djece privukle su najviše medijske pažnje i dovele do najznačajnijeg političkog uspjeha.

Razmišljajući o medijskoj strategiji, odlučili smo ih prikazati kao utjelovljenja konzervativnih vrlina. Zbog statusa “autsajdera”, svi mladi imigranti bili su prisiljeni snalaziti se vlastitim sredstvima i oslanjati se na sebe u situaciji teškog preživljavanja. Istaknuli smo poduzetnički duh učenika koji su

bili odlični u srednjoj školi, iako su znali da bi njihov pravni status mogao spriječiti nastavak obrazovanja. Naglasili smo “ekonomske razloge” za omogućavanje pristupa obrazovanju imigrantima tako da smo iskopali statističke podatke o pozitivnom gospodarskom učinku migranata u industriji i priče imigranata koji su zauzeli potrebna radna mjesta, poput medicinskih tehničara. Prema mojem iskustvu, mnogi ljudi koji se strastveno protive imigraciji istovremeno mogu gajiti pozitivne osjećaje prema određenim imigrantima ako su čitali priče ili osobno poznavali nekoga tko odgovara njihovim idejama o marljivom radu. Ovakav je pristup doveo do toga da savezne države koje su poznate po tendenciji da biraju konzervativce poput Michele Bachmann, usvajaju zakone koji omogućuju neprijavljenim migrantima upis na sveučilišta i primanje stipendija.

OSMIŠLJAVANJE PROGRAMA POVEZIVANJA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA I IMIGRANATA

Osim zagovaranja specifičnih politika, postoji nekoliko programa za migrante, na razini gradske uprave, koji promiču dobre odnose s općinskim dužnosnicima. Programi za koje smatram da funkcioniraju najbolje, kao što je projekt *“El Buen Pastor’s Listos”* u Sjevernoj Karolini, ostvaruju kontakt između imigrantkinja i njihove djece te policije, kao i bolničkih radnika. Programi angažiraju policijske službenike i bolničke radnike kako bi prezentirali načine na koje ljudi mogu tražiti pomoć. Majkama je također omogućeno postavljanje pitanja. Ovakav pristup ima dvostruku korist, kao prvo humanizacija imigrantske obitelji u odnosu na ljude koji bi mogli negativno reagirati na njih u manje ugodnom prostoru, a također omogućuje majkama da steknu bolje razumijevanje funkcioniranja novog društva u kojem žive što im omogućava snalaženje i pristup potrebnoj pomoći i infrastrukturi.

Na tragu svega navedenog, premda se američki kontekst razlikuje od svakog drugog, vjerujem da se iz američkih grešaka, ali i prenesenih iskustva te opisanih metoda i strategija borbe za prava migranata, može nešto i iskoristiti jer svaki prijenos ili još važnije razmjena znanja, ključni su za uspješnost aktivističkog, terenskog i institucionalnog djelovanja. ◀

Darko Šeparović (1987., Vela Luka) diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Objavljivao je poeziju i prozu te književne kritike i intervju u Zarezu, Quorumu, Outsajderskim fragmentima, knjigomat.com, agoncasopis.com... Priča Uredan rukopis uvrštena mu je u knjigu Ispod stola. Za rukopis Privikavanje pohvaljen je na natječaju za nagradu Goran za mlade pjesnike 2012., a za rukopis Autopilot osvojio je nagradu Na vrh jezika 2014/15. Objavio je zbirku pjesama Autopilot (Algoritam, Zagreb, 2015). Posjeduje dozvolu za voditelja brodice.

DARKO ŠEPAROVIĆ – IZBOR IZ POEZIJE

Autopilot je sistem koji se uključuje kada je vožnja sigurna, a smjer poznat, upravo suprotno od onoga u čemu naša suvremenost pluta. Pjesme iz zbirke Autopilot većinom se bave prevladavajućim osjećajem kako nas je netko drugi ukrcao u ovo u čemu se sada vozimo. Kroz njih se smjenjuju godišnja doba, gradska scenografija, životinje, otok, a negdje u pozadini svake od njih su ljudi, pomireni i nedovoljno hrabri da bi zakoračili naprijed ili samo isključili autopilota.

AUTOCESTE NE VRAĆAJU LJUDE

to su bila vremena tako govorimo
stvarima kojih se brzo želimo riješiti
porođajne muke utezi soba koje
mirišu na doktore
teški muk opire se padanju
kako je samo ušao koliko će ostati
pitanje je težine riječi njihove sposobnosti
lijepljenja za zidove. na to odgovaramo čekićem
ili crnom bojom rudarevih jagodica. jezik je
ideologija osim kad je teleći i dobro skuhan.
možda vrelim čajem otopimo čađu između zuba
zaboravljena slova na mjestima gdje nema karijesa.
među nama tvrdoglava šutnja modra majica kojom sam
jučer nekome mahao na kolodvoru.
trajanjem onih prostih pokreta ruke lijevo-desno
mjeri se koliko će brzo snijeg amputirati ceste
nakon toga
nema dalje.

DOK SE VOZIMO

popodne se prebire u krupno i u sitno
dok se vozimo na gumenim mecima, tako
brzo i mekano dolazila su jedino pisma
u kojima sam također na mjestu suvozača.
automobili u koloni, njihova obojana dosada,
ruke koje se slučajno dodiruju samo iznad prepune
pepeljare, dok se vozimo na istok, u nedjelju koju
smo čuli jer prazni parkirališta kako se valjda prazne
stadioni od gomile ili još brže od bubnja revolvera.
prolazak kroz zaostale urbanizme, kuhanje, riječ celer,
kružne kosti u mekom tijestu, sve te stvari od kojih
se udaljavamo i koje se smanjuju poput dizalica
kad napuštamo limove predgrađa. taj titraj
čelika pred kišu, te žute cijevi koje porađaju
žuto sunce, naše krhke rečenične strukture
dok prepisujemo crna slova sa žutih
znakova, dok se vozimo na istok, sigurni da
mačke i psi neće nadživjeti svoje vlasnike.
mi smo troje ljudi u automobilu
jureća slučajnost pred raspuknućem
gumeni metak koji pogodi glavu.

KIŠE U PREDGRAĐIMA

preselili smo se bliže
aerodromu gdje nema mora
plave mahovine u kojoj rastu jestivi
crvi i nejestiva kosa. zaboravili smo
plivati brodskim dnevnicima pokrivati
glave beskućnika osjetiti sreću
kad u očima izbije mokri početak svega.
svaki brod ima ime
kuće avioni oko nas sve nepotpisano
sve prepušteno nagađanjima.
strojevi zvukovima opisuju pokrete drvo je tupo
željezo hladni oblog na nogama šećeraša, plastika
je najbliže koži. često mi se čini kako ne pričamo isti
jezik ometaju nas rotacije mlaznih aviona to ulje silazi
kroz naš dimnjak upravo obrnuto od toplog ručka. vadam
bilježnicu, slovima ulazim u prostor između jezika
psa i vlati trave. opet je mokro, predgrađa oko nas
imaju okus jeftine reklame množinu pokošenih vrtova
kojima se mjeri muškost. putnici u avionima iznad
seru po nama, to je građanstvo, počinju
tople kiše
iz tvoje bijele majice izrasta mokra koža.

KAKO SMO POSTALI SUVREMENI

što ćemo s nebom ako je gore granica, najlakše je napustiti večer, ovaj gusti korov između šanka i prstiju parazitno raste, gotovo je nemoguće pronaći bedro bez strija ili konobara s glazbenim ukusom.

korice knjiga su filteri, ono u njima izgovor za rušenje neba. ljudi su smotuljak koji se potihno zapalio u kutu kluba, uvijek u strahu od drugog. cinizam je količina sline dovoljna za spojiti dva papira, većina pretjera zatim ljudi sporije gore.

Bruno tvrdi kako je Zagreb labor u kojem kapa voda iz nečije klime. netko je trebao tu klimu upaliti, nebo zamijeniti daljinskim upravljačem.

jesi li to ti?

pogledaj; gore ništa ne možeš isključiti, gore su granice, barem jedna mogućnost otpora kao hidrocentrala na golemoj i bučnoj rijeci. o brzini te rijeke ovisi količina topline u našim stanovima, volumen vode u onom laboru, trajanje večeri, i još je stotine tisuća stvari između rijeke, neba, večeri,

i više ne možemo govoriti o granicama kad jedna SMS poruka buši rupu u tvojim prsima. riječi su napokon naoštrene glodalice. sve je suvremeno, sve je kristalno opasno.

DNO

priđi malo bliže, između nas su samo ljudi, pridruži se večeras našoj brigadi sakrit ćemo se u podzemnim garažama, na armiranim jastucima nebodera.

svi smo nabijeni poput bakrenog namota elektromotora svi smo slabo prokuhana riža u neprobavljivom vikendu.

ti tvrdiš; ovo dno mora negdje prestati.

napokon shvaćam brzinu; to je kad kiša potamani urod pšenice dok strašila na oranicama imaju previše rupa na šeširima, iznad nas visi ubojita mehanika vode.

nema revolucija, samo izleti iz kojih se djeca vraćaju sa svojom djecom. naše koraćanje je raštmano kao i grad kojeg su pojele stolice.

ovo dno treba prestati, napokon se izliti i razvodniti ocean ako već ledenjaci nisu uspjeli.

radio
radio

BORNA

RADIO
100.5

RADIO
100.5

RADIO
STUDENT 100.5

utorkom

od
12.15

DVA ŠIBENSKA SLUČAJA

RAZGOVOR S AKTIVISTIMA I AKTIVISTICAMA ANTIFA ŠIBENIKA

RAZGOVOR VODILE ČLANICE MAZ-A

* *Antifa-Ši-sti promoviraju internacionalizam, ravnopravnost, slobodarski duh, emancipaciju i slavnu antifašističku prošlost Šibenika*

Akcije koje je Antifa Šibenik poduzeo povodom promoviranja fašističkih zločinaca govore same za sebe, a najbolje je u svemu to što su skrenule pažnju javnosti na fašizaciju koju nekažnjeno provode općinari i crkveni ljudi. U nastavku donosimo opise dvaju slučajeva koji su se dogodili na šibenskom području i razgovor s aktivistima Antifa Šibenika, koje smo zamolili da nam kažu protiv čega se bore, gdje tražiti krivce za ustašizaciju društva i što kaže javno mnijenje u toj nekada jakoj antifašističkoj utvrdi?

SLUČAJ PRVI.

Početak ljeta 2016. godine u općini Bilice, nedaleko od Šibenika, krenule su ozbiljne pripreme za turističku sezonu. Načelnik općine, umoran od čekanja građevinske dozvole za izgradnju mula na obali Pukljanskog jezera, “zasukao” je rukave i mimo zakona organizirao gradnju na pomorskom dobru. Ne vodeći računa o tome da takve nelegalne rabote valja raditi pritajeno, u nadi da će proći neopaženo i da nitko neće pozvati građevinsku inspekciju, načelnik je na sebe i svoje zdanje privukao svjetla reflektora pompoznom imenovanjem ovog betonskog batrljka prema Mili Budaku. Antifa Šibenik reagirao je šaranjem tabli na ulazu u ovu općinu porukama: “usraške Bilice”, “načetnik Čaleta”, “Mussolinijev mul”. S druge pak strane table stoji grafit: “320 partizana, 114 borkinja i 192 žrtve fašizma”, koji govori o tome koliko je mještana Bilica sudjelovalo u antifašističkoj borbi tijekom Drugog svjetskog rata.

SLUČAJ DRUGI.

Prvi dani jeseni donijeli su nova neugodna iznenađenja. U jednoj šibenskoj župi, u crkvi sv. Leopolda u gradskom predjelu Njivice, održana je tribina naslovljena *Svjedočanstvo*, a na njoj je glavnu riječ imao Dario Kordić, glavni režiser stravičnih zločina u Ahmićima. Za ratni zločin nad bošnjačkim civilima u Lašvanskoj dolini Kordić je dobio 25 godina zatvora, ali je nakon odslužene dvije trećine kazne pušten. Osuđen je zbog zločina protiv čovječnosti, kršenja ratnog prava i običaja te teških povreda Ženevskih konvencija. Haški su suci zaključili da je kao visokopozicioniran regionalni političar planirao i poticao

zločine protiv bošnjačkih civila počinjene 16. travnja 1993. u Ahmićima i u s njima povezanim zaseocima Šantićima, Pirićima i Nadiocima, a cilj im je bilo etničko čišćenje tog područja. Nakon izlaska iz austrijskog zatvora kod Graza na slobodu, Kordić je na zagrebačkom aerodromu imao spektakularni doček na kojem je bio i sisački biskup Vlado Košić. Antifa Šibenik na vrata crkvice izvjesio je popis Kordićevih žrtava.

U čemu vidite uzrok sve vidljivije fašizacije našeg društva?

Bez obzira na to sagledavamo li problem fašizacije na razini jedne male općine ili na državnoj razini, uzroci su slični. Pitam se otkud uopće potreba da se u našim malim Bilicama naši mali (pa još k tome i nelegalni) mulovi nazivaju imenima ljudi koji s Bilicama nemaju nikakve veze, odašiljući pritom izuzetno jake političke poruke. Naime, osim tog Budakovog, postoji još jedan, jednako nelegalan mul – Mul Alojzija Stepinca.

Bilička župa izdaje svoje novine *Pomišljaj*. Ta novina nominalno služi tome da prati život sela, evocira zaboravljene običaje, izvještava o blagdanima, krštenjima, vjenčanjima i sl. A kad tamo – razulareni fra Žarko Maretić iz broja u broj sije mržnju. Jednom je to mržnja prema homoseksualcima, drugi put – u nevjerovatnom tekstu u kojem “objašnjava” da je titula blaženika ekvivalentna tituli sveca – plasira svoj stav da su predstavnici Srpske pravoslavne crkve danas mučitelji i ubojice. Uličnim rječnikom i uličnim znanjem politički sistem u kojem smo živjeli do 90-ih naziva komunističko-četničkim. Ne skriva taj vrli fratar prijezir čak ni spram Jorgea Marija Bergoglia, pape Franje, nazivajući njegove odluke blasfemičnima. Nisam prva koja ovo kaže, ali ako su oni u pravu i postoji pakao, ne bi im bila u koži. Valja se osvrnuti na još jedan slučaj, u istim novinama. U tekstu čija je tematika inače hvalevrijedna (tradicijsko graditeljstvo, promatrano na primjeru biličkog zaseoka Slavice) ponovo jedna šokantna rečenica. Tumačeći kako su Slavice prije Drugog svjetskog rata imale preko 150 stanovnika i kako su u ratu potpuno spaljene i raseljene, autor uspijeva poentirati sa “svako zlo za neko dobro”!? Autor zamišlja budućnost spaljenog sela kao ekskluzivni ekoturistički hotelski raj! Bez referenci na povijest, naravno. Tako se pomno

gradi javno mnijenje u Bilicama.

Smatrate li da Crkva često sama sebi podmeće nogu tako što istupa iz svoje domene i ulazi u politiku dajući potporu radikalnim desnim strujama?

Evo sad ovo što se događa s Kordićem. Kako uopće zdravim razumom dokučiti razloge zbog kojih bi Crkva jednom osuđenom ratnom zločincu ne samo otvorila svoja vrata (jer, hajde, veliko milosrđe dozvolilo bi da, po odsluženoj zatvorskoj kazni, ostatak vremena provodi klečeći i moleći za oprost), nego i dala pozornicu i mikrofon da njezinoj pastvi drži moralne prodike. Podsjetimo, Kordića je Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije proglasio krivim za stravične zločine u Ahmićima, gdje su pripadnici HVO-a 16. travnja 1993. godine počinili zločin protiv čovječnosti. U tom potpuno razorenom i spaljenom selu u središnjoj Bosni ubijeno je 116 ljudi, među kojima i 32 žene. U masakru je ubijeno i jedanaestero djece, a najmlađa žrtva tog zločinačkog pohoda bila je beba stara samo tri mjeseca. Mi razumijemo teološki nauk Crkve koja nudi oprost, pokajanje i preobraćenje pojedinca. No Crkva nikad nije nedvosmisleno osudila zločine, kako Ahmićke, tako ni ustaške. Velik je problem u tome što se Crkva agresivno gura u svjetovni život te opravdava zločine i zločince i predstavlja ih kao uzore.

Kolika odgovornost leži na lokalnim zajednicama i lokalnim političarima i koliko je iz vaše pozicije neformalne građanske inicijative moguće utjecati na aktualne političke tokove?

Ako se treba osvrnuti (a treba) na ponašanje biličkog načelnika Čalete, u različitim intervjuima s njim mogli smo naići na kontradiktorne izjave. A *propos* biličke zvijezde – na jednom mjestu najavljuje se uništenje spomenika, na drugom ističe kako, eto, činjenica da je zvijezda opstala sve ove godine govori o toleranciji Biličana. Za one koji ne znaju, bilička zvijezda spomenik je dvanaestorici mladića i muškaraca (osam iz Bilica i četiri iz Razora) koje su talijanski okupatori strijeljali 1943., među njima i mog 28-godišnjeg didu. Razlog – rovarili su protiv fašističkog okupatora. Ponavljam, protiv fašističkog okupatora! Pitanje je, dakle, na što ste točno “tolerantni”, mještani Bilica?

Službeni stav prema herojskim stradanjima Biličana godinama već gledam na samom ulazu u selo, tamo gdje se s glavne ceste Šibenik–Drniš skreće lijevo za Bilice. Na tom križanju spomenik je svim Biličanima stradalima u ratu. Još je tu moga roda, a i da nije, isto bi mi bilo tužno. Tu je sve rečeno – autosalon, taj simbol tisućljetne težnje hrvatskog naroda, plastična skalamerija izgrađena na zelenom otoku usred kojeg stoji spomenik od kamena, vječnog materijala, s krilima koja se dižu nebesima...

Antifa Šibenik ne zanima politikanstvo tih silnih nezavisnih lista i navodno neideoloških platformi koje se uvijek pokažu konzervativnim i reakcionarnim, a u slučaju Bilica i ustašofilnim. Mi se ne bavimo legalnošću izgrađenih mulova i birokratskim zavrzlamama, iako podržavamo plansku izgradnju i uređenje mjesta. Veličanje osuđenih ratnih zločinaca, izvratanje povijesti i promoviranje ustaške mitologije glavni su problem.

Najavljuje se da će institucije vjerojatno kazniti Općinu zbog nelegalne gradnje. Antifa Šibenik smatra da bi institucije trebale kazniti i načelnika, ali po čl. 325 Kaznenog zakona, koji u prvom stavku kaže da “tko putem (...) sredstava ili na drugi način (...) učini dostupnim javnosti materijale kojima se poziva na mržnju prema skupini ljudi zbog nacionalnosti (...) čini kazneno djelo”. Kamena ploča s imenom Mile Budaka postavljena na javnom mjestu definitivno određen sadržaj čini dostupnim javnosti. A promoviranje ustaškog ideologa nikako se ne može skriti iza nevažnog detalja da se radi o lošem književniku. No kao što se o Hitleru ne govori kao o lošem slikaru niti mu se pak podižu spomen-ploče kao “slikaru i domoljubu”, isto se tako se ne bi trebalo govoriti ni o Mili Budaku; njihove su umjetničke kvalitete irelevantne. Također su prozirne priče da Budak nikog nije ubio. Jer po tome bi bilički općinari oslobodili odgovornosti i Šešelja i Hitlera, koji su samo širili mržnju i planirali genocid, kao i njihov Mile Budak, koji je u ljeto 1941. svaku nedjelju u drugom mjestu Hrvatske sazivao skupove i širio nacionalnu mržnju i pozivao na genocid promidžbenim govorima u Goebbelsovu stilu.

Još je jedna potpuna laž koju ponavljaju općinari ta da se Budak pred kraj rata ogradio od Pavelića, kad je činjenica da je

nakon umirovljenja 1943. bio aktivan u Duglavičkom vijeću, na kojem je sudjelovao i poglavnik Pavelić. A to je vijeće donosilo rasističke odluke kao što je bila odluka da se iz vojne službe odstrane svi časnici kojima su supruge Židovke ili Srkinje". A Slavko Kvaternik navodi da "ustaša Budak, pod neposrednim sugestijama i moći dr. Pavelića pretvorio se u 'ustaški stroj'

navijen i navijan po miloj volji dr. Pavelića". Povijest koju nam predstavljaju ridikulozni općinari potječe iz birtijskih ćakula, s internetskih foruma i iz Sedlarovih falsificiranih dokumentaraca. Ako žele mul nazvati po pravim domoljubima, neka ga nazovu po biličkim herojima sa Sutjeske, strijeljanim pripadnicima narodnooslobodilačkog pokreta ili pripadnicama AFŽ-a Bilice.◀

Časopis NEPOKORENI GRAD

br. 8, studeni 2016. godine

ISSN 1849-2584

UREDNIŠTVO

Velimir Gašparac, Matea Grgurinović, Iva Ivšić, Nataša Kovačević

LEKTURA

Željka Kelkedi, Jana Pamuković

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Iva Ivas, Ivan Vadanjel

NASLOVNA FOTOGRAFIJA

Jerko Bakotin

SURADNICI:

Katerina Duda, Domagoj Duron, Katarina Jaklin

AUTORI FOTOGRAFIJA:

Jerko Bakotin (serija fotografija iz kampa Idomeni), Ivana Šmit
(fotografije Trnjanskih kresova)

TISAK

Kerschoffset

IZDAVAČ

Mreža antifašistkinja Zagreba

ZA IZDAVAČA

Matea Grgurinović

ADRESA IZDAVAČA

Mreža antifašistkinja Zagreba

Ulica Pavla Hatza 16

10 000 Zagreb, Hrvatska

nepokorenigrad.zagreb@gmail.com

www.maz.hr

Časopis izlazi dva puta godišnje. Broj je izdan uz potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Časopis je besplatan.

